

TISZAROFF ÉS TISZAGYENDA

LOCAL AGENDA 21 PROGRAMJA

2012. július

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Helyzetelemzés.....	4
	A Local Agenda 21 program	4
	A Local Agenda alappillérei.....	5
2.	Nincsenek	tárgymutató-
	bejegyzések.....	
3.	Társadalmi helyzet.....	23
3.1	Demográfiai helyzet, tendenciák	23
3.2	Oktatás, képzés.....	25
3.3	Sport, kikapcsolódás.....	37
3.4	Egészségügy, szociális ellátás	43
3.5	Közbiztonság	43
4	Gazdasági helyzet.....	44
4.1	Gazdasági szektorok alakulása.....	44
4.2	Foglalkoztatás, munkaerőpiaci helyzet.....	47
4.3	Aktív korúak népessége.....	48
4.4	Mezőgazdaság.....	54
4.5	Ipar	54
4.6	Szolgáltatások, kereskedelem	54
4.7	Vendéglátás, idegenforgalom turizmus.....	55
4.8	Infrastrukturális helyzet	59
6.	Helyzetértékelés.....	76
6.1	SWOT analízis.....	76
6.2	A SWOT-analízis kiértékelése	79
7	Stratégia	81
7.1	Célállapot.....	82
7.2	Prioritások	83
7.3	Várható hatások.....	85
8.	Megvalósítás	87
8.1	Környezeti pillér.....	87
8.2	Társadalmi pillér.....	91
8.3	Gazdasági pillér.....	92
9.	Monitoring és visszacsatolás	95
9.1	Célok és indikátorok – Környezeti pillér	97

9.2 Célok és indikátorok – Társadalmi pillér	98
9.3 Célok és indikátorok – Gazdasági pillér	99

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Tiszaroff és Tiszagyenda Önkormányzata a **KEOP-1.2.0/B/10-2010-0071** kódszámú „Tiszaroff és Tiszagyenda szennyvízhálózatának bővítése” című projekthez kapcsolódóan elkészítette a saját Local Agenda 21 programját.

Így a kötelező vállalás kapcsán létrejött egy olyan hosszú távú helyi program, amely a fenntartható fejlődés elvére épül.

Az önkormányzatok nem csak elméletben, hanem gyakorlatban is nagy hangsúlyt fektetnek a fenntartható fejlődés elveinek érvényesülésére, biztosítására.

A megfogalmazott célok, programok, feladatok végrehajtását a helyi közösségek valamennyi résztvevője és szektora közreműködésével képzei el, és kívánja megvalósítani.

1. Helyzetelemzés

A Local Agenda 21 program

A fenntartható fejlődést szolgáló optimális célkitűzések, illetve a megvalósítás lépéseinek meghatározásához elengedhetetlen feltétel a települések fennálló helyzetének alapos ismerete. A vizsgálati munkarészben részletesen elemezzük az ökológiai, társadalmi és gazdasági adottságokat települési szinten, valamint a kistérségi és regionális összefüggéseket.

A fenntartható fejlődés lokális programja (Local Agenda 21-LA-21) azt célozza, hogy a természet-gazdaság-társadalom hármában úgy teremtsen meg a helyi, kisregionális szinten az összhangot, hogy az a fenntarthatóság hosszú távú elveit szolgálja.

A Local Agenda 21 egy komplex rendszerépítő és- működtető program, amely a fenntartható fejlődésnek arra a szigorú értelmezésére épül, amely a természeti tőke átváltását gazdasági tőkére csak a bioszféra követelményeit betartva, szigorú határok között tartja megvalósíthatónak, emberi-társadalmi szükségletkielégítőként számba véve a természeti tőkét is.

A Local- Agenda 21 (LA-21) alapvető célja:

- o az önkormányzatok aktív és cselekvő közreműködésével, a lakosság tevékenes támogatásával olyan program kidolgozása és megvalósítása, amely a fenntartható fejlődés elvére épül.
- o Hangsúlyozni kell azonban, hogy az LA-21 nem azonos a környezetvédelmi programmal, noha anélkül az LA-21 nem teljes.
- o A fenntarthatóság lokális, kisregionális programja komplex program, amely a természeti környezet fejlesztéseivel összhangban tervezi az épített környezet, infrastrukturális rendszer, energiaellátás, közlekedés, hulladékkezelés, agrárium stb. jövőorientált alakítását.

A helyi fenntarthatósági kérdéskörrel foglalkozó tevékenységeket három szintre lehet sorolni:

Az első szintre tartoznak azok a kezdeményezések, amelyek elsősorban a természet megóvására és a környezet állapotának helyreállítására és javítására koncentrálnak. Az ilyen jellegű tevékenységeket környezetvédelmi kezdeményezéseknek nevezhetjük.

A második szintre tartoznak azok a kezdeményezések, amelyek konkrétan utalnak a fenntartható fejlődésre, vagy olyan tág koncepciókat használnak, mint pl. globális ökológia és

tükrözik a Brundtland Bizottság elképzeléseit anélkül, hogy a jelentés explicit kategóriáit alkalmaznák. Ezeket a politikákat illetheti a kezdeményezés a fenntartható fejlődés jegyében.

Harmadik szintre azok a kezdeményezések tartoznak, amelyek konkrétan vonatkoznak az AGENDA 21-re. Az ilyen kezdeményezések tekinthetők Local Agenda 21-nek. Ezek tudatosan követik az Agenda 21 kiegészítésével kapcsolatos, különféle nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott szándékokat.

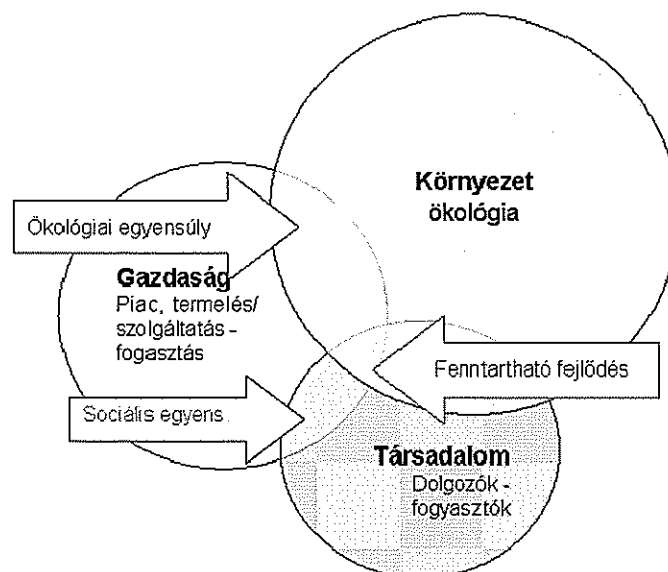
A LOCAL AGENDA 21 PROGRAM

A Local Agenda 21 („Helyi fenntarthatóság programja”), mint arra neve is utal, a fenntarthatóság, illetve a fenntartható fejlődés fogalma köré épül. Ez a fogalom 1987-ben a „Közös Jövők” Egyesült Nemzetek Szervezete Brundtland-jelentés publikálásával került be a köztudatba és terjedt el szerte a világon. A fenntartható fejlődés (sustainable development) az Európai Unió környezetpolitikájának egyik fő alappillére, mely olyan fejlődési folyamatot jelöl (földeké, városoké, üzleteké, társadalmaké stb.), ami „kielégíti a jelen generáció igényeit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét, hogy kielégítsék a saját igényeiket”.

A Local Agenda alappillérei

Három fő alappillére épül, melyek:

- gazdasági fejlődés
- társadalmi fejlődés
- és környezetvédelem

1. ábra: Fenntartható Fejlődés modellje

Alapkövetelmény tehát a jövő generáció érdekeinek figyelembevétele a jelenlegi gazdasági–társadalmi–környezeti döntések meghozatalánál oly módon, hogy a gazdasági és a társadalmi tevékenységek összhangban legyenek a természeti követelményekkel.

Az 1972-es „Emberi Környezetről” szóló stockholmi – és egyben első – ENSZ környezetvédelmi világkonferenciát követte az 1992-ben Rió de Janeiro-ban megrendezett konferencia, mely a „Környezet és Fejlődés” jegyében zajlott. Fő dokumentuma az Agenda 21 (Feladatok a 21. századra), mely foglalkozik a Local Agenda 21-el. A következő nagyszabású találkozóra 2002-ben került sor Johannesburgban, mely már a „Fenntartható Fejlődés” címet viselte.

Az Európai Unió jelenleg hatályos VI. Környezetvédelmi Akcióprogramja („Környezet 2010: Kezünkben a jövőnk!”) az integrativitásra (szakterületi fenntartható fejlődési programokra) helyezi a hangsúlyt, és a módszertani ajánlásokban külön kiemeli a Local Agenda 21-et. A Local Agenda 21 a fenntartható fejlődés, a gazdaság–társadalom–környezet komplex rendszerét foglalja magában. Célja egy olyan hosszú távú helyi program kidolgozása és megvalósítása, mely a fenntartható fejlődés elvére épül, integrálja a gazdasági, a szociális és a környezeti fejlődést. A természeti környezet fejlesztésével összhangban törekszik az épített környezet, az infrastrukturális rendszer, az energiaellátás, a közlekedés, a hulladékkezelés, agrárium, stb. alakítására, fejlesztésére, figyelembe véve a globális és lokális társadalmi érdekeket.

2. Háttér, környezet

2.1. A terület közigazgatási, földrajzi lehatárolása

Régió	Neve:	Észak-alföldi
Megye	Neve:	Jász-Nagykun-Szolnok
Kistérség	Neve:	Tiszafüredi
Település	Neve:	Tiszaroff Tiszagyenda
	Lakosság száma:	1762
Érintett KÖTEVIFE	Neve:	Közép-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
Érintett KÖVIZIG	Neve:	Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság

1. táblázat: Közigazgatási lehatárolás

Tiszaroff község Jász-Nagykun-Szolnok megye északi részén, azon belül a Tiszafüredi kistérségben, a Tisza folyó bal partján, Tiszafüred-Kunhegyesi sík nyugati peremén terül el.

2. ábra: Pozíció Magyarország térképén

Területe 52,49 km². Lakossága 1772 fő (2011). Népsűrűsége 30,94 fő/km². Földrajzilag nem önálló természeti táj, hanem az Alföld része. Északon a tőle 7 km-re lévő Tiszabura, keleten a tőle 6 km-re lévő Tiszagyenda, délen a tőle 18 km-re lévő Tiszabó határolja;

[illegible]

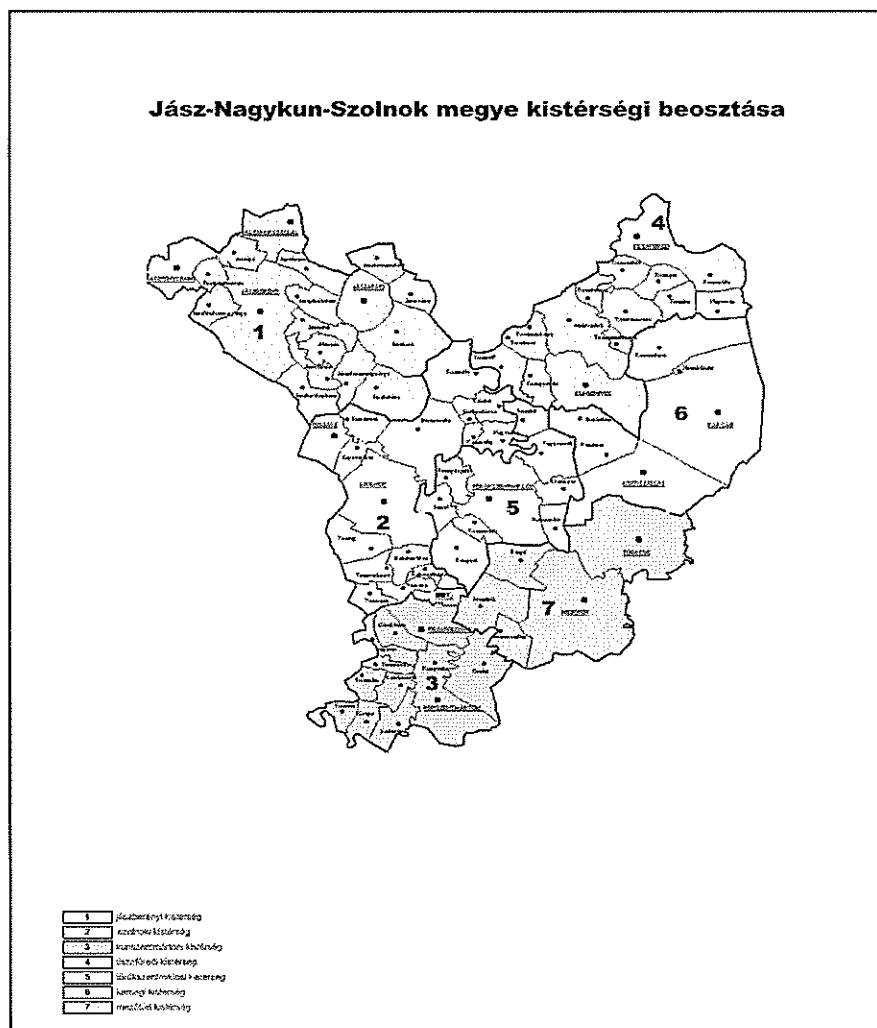
Területe az északi szélesség 47 fok 24 perc és a keleti hosszúság 20 fok 27 perc alatt 90 AF magasságon fekszik.

Tiszagyenda település Jász-Nagykun-Szolnok megye észak keleti részén helyezkedik el Szolnoktól 50 km-re, a Tisza tó térségében, 1076 főt számlál. A község elnevezése a Dzsandi személynévből keletkezett. Feltehetően ennek török nyelven a Yandi kifejezés felelt meg, melynek jelentése, az, aki visszatért. A község területének felszíne nagyobb részben sík, de több kisebb-nagyobb domb, halom is emelkedik rajta. A település nyugati határa a Tisza, más

helyeken természetes folyóvíz nem fordul elő. A Tisza közelsége idegenforgalmi szempontból kedvezően hat a településre. A természet megismerése, a horgászat, fürdőzés lehetősége egyre jobban vonzzák a turistákat.

A szőlőtermesztés szempontjából jó természeti adottságokkal rendelkeznek a dombos, homokos területi részek. Ezek ellenére idegenforgalmi szempontból még nem igazán fejlett település, bár az Önkormányzat fokozatosan tesz lépéseket ennek eredménye érdekében. Közterületek parkosítása megtörtént, már falusi vendégház is épült a településen. Az elmúlt 4 évben a közintézmények felújításra és valahol átépítésre is kerültek, mely vonzó lehet egy-egy idelátogató számára.

4. ábra: Tisza-füredi Kistérség (4. számú)

2.2. Geomorfológia

A különböző földtörténeti korokban a felszíni változásoktól függően alakult ki egyrészt a földtani rétegződése, másrészt a mai termelés alapjául is szolgáló talajszerkezete, talajösszetétele.

A kistáj fluviálisan (folyóvíz által) átmozgatott lösziszapos üledékekkel fedett egykori **hordalékkúp síkság**. Tengerszint feletti magassága 87 és 98 m közötti. Tiszaroff felszínének kialakításában, a jelenlegi formájának elnyerésében jelentős szerepet játszottak a szél okozta erőhatások, melynek fő jellegzetessége a zárt, szélbarázdás, löszös homokkal fedett hosszanti felszíni buckák, melyek főként a keleti határrészen uralkodnak.

A földtörténeti korok közül a pleisztocén („közel a jelenhez”) és a holocén („jelenkor”) időszakában rakódott le a **löszös üledék**. A pleisztocén időszakban a glaciális és jégmentes szakaszok váltakoztak, melynek főbb képződményei a lösz, futóhomok és moréna (jégtakaró által lerakott kőzettörmelék). A lösz homokos, meszes, porból keletkező, sárga, likacsos törmelékes-üledékes kőzet. A felső-pleisztocénban (0,3 millió évtől 10200-ig) lerakódott löszös üledékeket az ó-holocénban újabb löszréteg borította el. Ezek az üledékek azonban már jóval vékonyabbak. A pleisztocén löszrétegek 4-10 m vastagságúak, a holocén löszborítás pedig csak fél méter vastagságú és alig néhány területen éri el a 2 méteres vastagságot. Az ó-holocén lösz akkor rakódott le, amikor az Alföld csaknem teljesen feltöltődött és tökéletes síksággá nem vált.

A Tisza építő, romboló munkája napjainkban is megfigyelhető, kisebb-nagyobb földtömegeket szaggat le a víz a part elmosásával, ugyanakkor a másik oldalon lerakja hordalékát és a medrét töltögeti.

A folyó ártere szolgáltatta és szolgáltatja mindazokat a javakat, amelyek a vízi világhoz kapcsolódnak, a tájegység természeti kincseit, növény és állatvilágát.

A Tisza közelsége jelentős mértékben meghatározta a község fejlődésének, a lakosság életmódjának, foglalkozásának döntő irányvonalát.

2.3. Talaj

A térség talaja a Tisza alluviális síkjához tartozik. Az alluviális síkság folyóközi üledékekkel feltöltött síkság.

A község nyugati és déli határrészein holocén réti anyag, illetve újholocén öntésképződmény található. Ezt a területet a Tisza oldalazó eróziós és akkumulációs (felhalmozó) munkája formálta. A fellelhető 11 talajtípus közül a községhatár jelentős részét, több mint felét **csernozjom jellegű talajok** (csernozjom jellegű homoktalajok; mélyben sós csernozjomok és mélyben szolonyeces csernozjomok) foglalják el. A hortobágyi területtel határosan kiterjedtek a **réti szolonyec talajok**. Az egykori ártérhez tartozó területeken **réti jellegű talajok** (réti csernozjomok; réti szolonyecsek;

sztyeppesedő réti szolonyeczek), a mostani ártéri képződményeken **réti öntéstalajok** jellemzőek. A kedvezőbb termékenységű **szolonyeces réti talajok** 3 %-os területi részarányal fordulnak elő.

A községek határa mezőgazdasági termelésre, gépi művelésre alkalmas, azonban a térség mezőgazdasági hasznosítását elsősorban a szikesedésre való hajlam korlátozza. Ennek megfelelően alakult ki a községek határának a művelési ágak szerinti felhasználása is. A talaj termőképességének hagyományos kihasználása mellett az utóbbi években fokozódott igényként jelent meg az öntözési lehetőségek kiépítése is.

5. ábra: Repce-tábla Tiszaroff község határában

2.4. Éghajlat

Tiszaroff és környékének éghajlata az Alföld középső térségének éghajlatához hasonlít, a **mérsékeltlen meleg – száraz éghajlatú** területek közé tartozik. Tiszaroff éghajlata ezen belül is az egyik legszélsőségesebb, legszeszélyesebb. Az évi napfénytartam 1950 és 2000 óra között váltakozik, a nyári időszakban kb. 800, télen 180-190 órán át süt a Nap átlagosan. Az évi középhőmérséklet északon 9,8 – 9,9 °C, délen magasabb, 10,0 – 10,2 °C.

Tiszaroff az Alföld legszárazabb részének közelében fekszik, a csapadékösszeg sokéves átlaga 530-540 mm közötti. Az éghajlati viszonyok azt bizonyítják, hogy községünkben a csapadékmennyiség jelentősebb része nem a tenyészidőben hull le, s így a növények a fejlődésükhöz nem kapnak elegendő mennyiségű csapadékot. A vegetációs időszak csapadéka 320-330 mm. A nyár második felében is átlagosan kevesebb eső esik, ezért a talaj víztartalma ősze erősen lecsökken. A száraz őszi hónapok miatt az őszi vetések különösen gondos talaj-előkészítést igényelnek. Mivel az éghajlati viszonyok nem mindig kedveznek a mezőgazdasági termelésnek, és ebben jelentősen közrejátszik a gyakori aszályos időszak és a késő tavasz fagyok, ezért fokozottabban kell alkalmazni

azokat a korszerű eljárásokat, technológiákat, amelyeket a nagyüzemi mezőgazdaság lehetőségei biztosítanak.

A leggyakoribb szélirány az északkeleti, de gyakori a déli és a keleti szél is.

2.5. Vízrajz

A terület meghatározó folyója a **Tisza**. Önálló vízfolyás nélküli terület, csak belvízcsatornákkal rendelkezik, amelyek részben a Tisza, részben a Hortobágy-Berettyó felé vezetnek. A Kiskörei tározóból induló **Nagykunsági-főcsatorna** az egész térséget behálózza. Szélsőséges, száraz, erősen vízhiányos terület. A térségre jellemző fajlagos lefolyás (Lf): 0,5 l/s km²; a lefolyási tényező (Lt): 3 %; a vízhiány éves viszonylatban pedig (Vh): 150 mm.

A csatornák vízjárásáról kevés adat áll a rendelkezésre. Ezek vízelvezetését mesterségesen irányítják a befogadók vízállása szerint. Vízbő időszak a hóolvadáson túl ritkán adódik, kivéve a csapadékos éveket. A Nagykunsági-főcsatornával kapcsolatban a belvízrendszer egyes csatornáit öntözésre is átalakították. A belvízi csatornahálózat meghaladja a 3.000 km-t. Számos tavának nagyobb része mesterséges halastó és tározó.

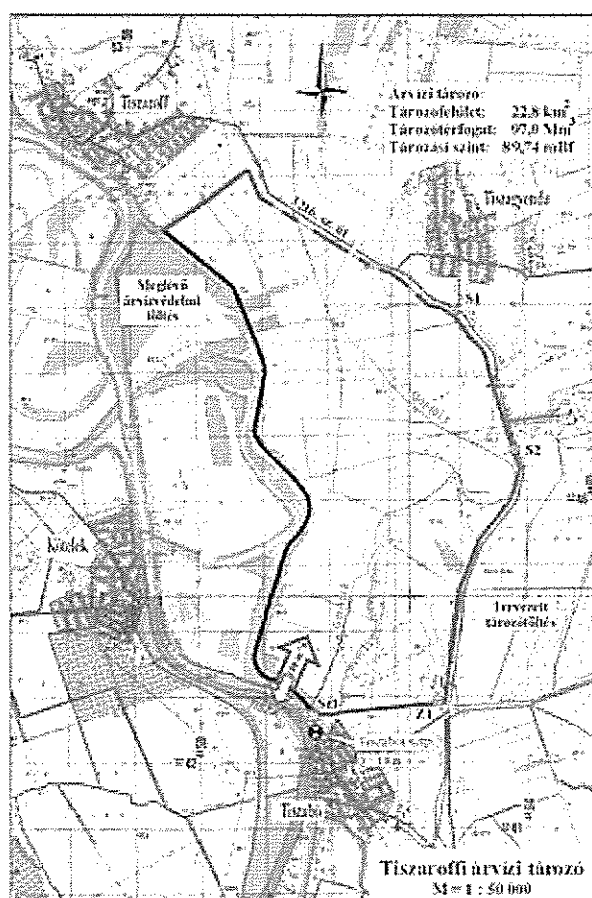
A **talajvíz mélysége** Kunhegyestől nyugatra 4-6 m között, keletre 2 m felett, máshol 2-4 m között áll. Mennyisége nem számottevő. A **rétegvíz mélysége** 1-1,5 l/s km² között van. A számos **artézi kút** mélysége 100-200 m közötti, vízhozamuk pedig mérsékelt, 100/l alatti. De nagyobb mélységből jelentősebb mennyiségek is nyerhetők.

A 2010-es év folyamán pályázati lehetőség keretében sikerült megvalósítani a település csapadék- és belvízelvezető rendszerének felújítási munkálatait.

A települést érintő folyószabályozás (átmetszés) 1854-55-ben készült el, mellyel párhuzamban a gátépítés is megtörtént. Az árvízvédelem az ezredfordulóig elsősorban a töltések magasításán alapult. Az 1990-es évek vége óta nagy tiszai árvizek vonultak le, melyek többször is veszélyeztették a Tisza menti településeket. Az egyre növekvő árhullámok során nyilvánvalóvá vált, hogy az árvízvédelmi rendszer védelmi képessége nem növelhető a töltések vég nélküli emelésével. A vízügyi szakemberek felülvizsgálták a Tisza-völgy árvízvédelmi elveit, a megoldást a **Vásárhelyi Pálról elnevezett programban**, illetve annak **továbbfejlesztésében** találták meg. Ennek három fő eleme van: fejlesztik a már üzemelő árvízvédelmi létesítményeket, javítják a nagyvízi meder – az árvízvédelmi töltések közötti terület – vízszállító képességét, és az árhullám levonulásakor a felesleges vízmennyiséget a folyó mentén újonnan épített tározórendszerbe eresztik. Ennek kivitelezésére azért volt szükség, mert a hagyományosnak mondható gátmagasítással járó védekezések kapcsán az árvíz levonulása során jelentős anyagi kár keletkezett.

A program keretében megvalósult I. ütemben a tiszai ártér reaktiválását hajtották végre. A rendszeres tározást a **Tiszaroffi árapasztó tározó** megépítése biztosítja. A tározó két árvízi- és középen egy állandó tározóból áll. Az állandó tározó részleges elárasztással jön létre. Utántöltésére nincs lehetőség a Tisza folyóból, ennek megvalósítása gravitációs úton a Nagykunsági - főcsatornából történik.

Az árapasztó tározó 3 település: Tiszaroff, Tiszagyenda és Tiszabő között helyezkedik el. Az árvízvédelemből adódó kockázatcsökkenés a három településen 5.255 lakost és 1.992 háztartást érint.

6. ábra: Tiszaroffi árapasztó tározó

2.6. Ökológiai viszonyok, állat- és növényvilág, védett értékek

2.6.1. A Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet bemutatása

A **Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet** (a továbbiakban: Tájvédelmi körzet) országos összehasonlításban is kiemelkedő és igen gazdagnak mondható védett természeti értékek tekintetében. Jogszabály szerint **országos jelentőségű védett természeti területek** közé tartozik. Területe 9.455,6 hektár, ebből fokozottan védett 833 hektár. A Tájvédelmi körzet a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága alá tartozik. A védett természeti terület egy része Tiszaroff település mentén helyezkedik el.

A folyószabályozás és a mentett oldal felszántása miatt az egykori ártér természetes élővilága a Tisza-völgy nagy részén a hullámtérre szorult vissza. Sajnos a hullámtér jelentős részét is tájidegen növények, például nemesnyár ültetvények foglalják el.

A térségben jelentős szerepet kapnak az **ökológiai (zöld) folyosók**, melyek nagymértékben a természetföldrajzi adottságokhoz – domborzathoz, vízrajzhoz – igazodnak. Területüket jelentős részben természeti, vagy helyi védettségű, illetve egyéb természetközeli területek alkotják. Így meghatározó elemeik az **élővíz-folyosók** a vízhez szorosan kötődő parti vegetációval. A **szárazföldi ökológiai folyosókat** pedig általában erdő- és gyepterületek, természetyszerű fasorok határozzák meg. Az **élőhelyfolyosók** egyes élőhelyeket kötnék össze, hogy biztosítva legyen a foltok közötti migráció (élőhely változtatás). De mit is nevezünk folyosónak? Ha tájökológiai szempontból nézzük, akkor a folyosó egy lineáris élőhely, mely eltér a mátrixtól. Ha ökológiai szempontból szeretnénk megközelíteni, akkor egy olyan filternek tekinthető, amely lehetővé teszi egyes fajoknak a rajta való áthaladást, míg mások terjedését éppen gátolja. Tehát ha egy folyosó túl tág a cél faj számára, nem folyosóként fogja használni, hanem egy elnyújtott élőhelyként veszi birtokba. Ha túl keskeny, akkor meg sem kísérli rajta az áthaladást. A folyosó a metapopulációs szerkezet fenntartásában segít. Például a külterületen lévő csatornák kiváló közlekedő terei a halainknak. A folyosók morfológiailag is két részre bonthatók, vannak a **strukturális folyosók**, melyek a térben jól felismerhetőek, úgymond „valódi” folyosó alakúak, és vannak a **funkcionális folyosók**, melyek nem egységesek, hanem kisebb fragmentumokból állnak. Az utóbbi a nagyobb mobilitású fajoknak kedvez, könnyen járhatóak és jó szűrő hatást gyakorolnak a kis mobilitású fajok betegségeivel szemben.

Külterületen a mezőgazdasági művelés alá vont területek közé ékelődnek be a természetközeli **cserje- és erdősávok**. A fasorok és sövények zöld folyosóként is szolgálhatnak, amennyiben a szántóföldeken keresztül egymástól távolabb lévő természetközeli területeket kötnék össze. A sávok bővítése indokolt lehet, nem csak természetvédelmi, illetve ökológiai szempontból játszanak fontos szerepet, hanem környezetvédelmi szempontból is a légszennyezettség csökkentésében, a szálló por megkötésében.

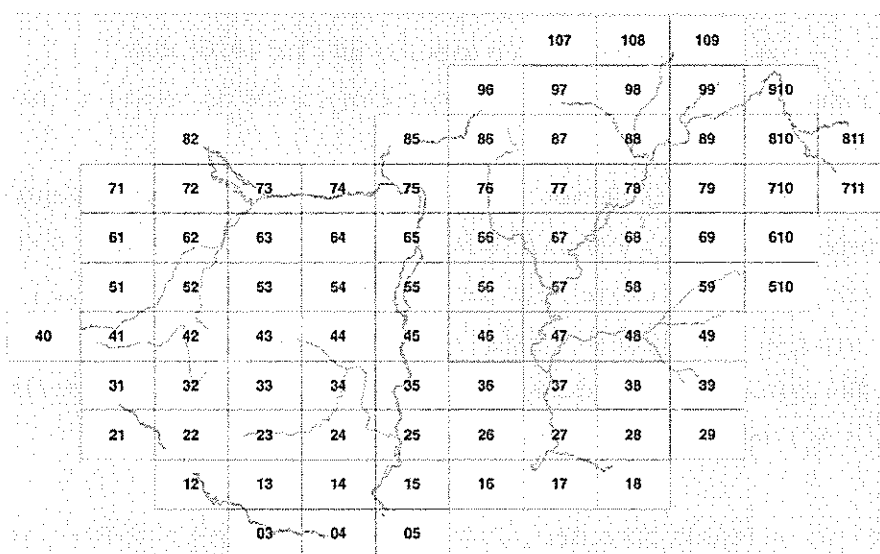
2.6.2. Natura 2000

Az EU természetvédelmi politikája két jogszabályra támaszkodik: a madárdirektívára és élőhely-direktívára. Tevékenységét a LIFE-Nature alap segítségével finanszírozza. Prioritása egy **Natura 2000-nek** nevezett ökológiai, tehát különleges védett területeket összekötő hálózat kialakítása és a természetvédelem követelményeinek a beépítése az EU más területeinek, így pl. a mezőgazdaságnak vagy a regionális fejlesztésnek a politikájába. A **madárdirektívát** 1979-ben alkották meg. A tagállamoknak, így hazánknak is szigorú jogi kötelezettségeket kell teljesíteniük a természetben előforduló

vad madaraknak az ökológiai igényeknek megfelelő szintű fenntartása, a madarakkal folytatott kereskedelem szabályozása, a hasznosításra alkalmas fajok vadászatának korlátozása, valamint a befogás és a megölés bizonyos módszereinek megtiltása érdekében. Az 1. cikkely a madarak, valamint tojásaik, fészkeik és élőhelyeik védelmével foglalkozik. A 4. cikkely a tagállamoktól speciális intézkedések meghozatalát követeli meg bizonyos, listában felsorolt fajok élőhelyének **speciális védelmi területek** (*Special Protection Areas, SPA*) kijelölésével való megvédése érdekében.

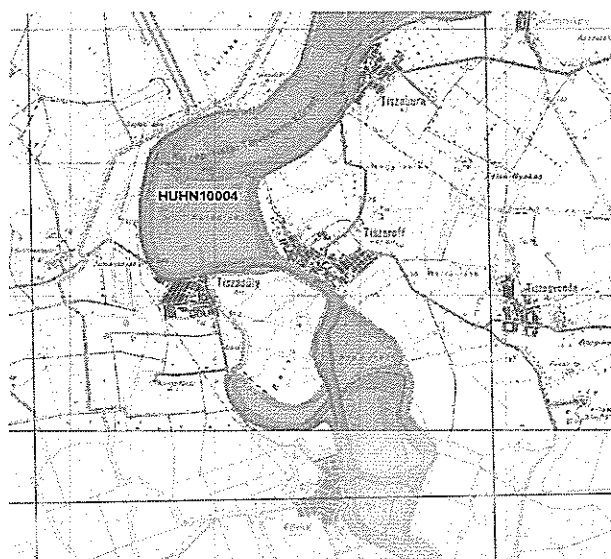
A **Közép-Tiszaí Tájvédelmi Körzet** a Natura 2000 hálózatba tartozik, mind a madárvédelmi, mind pedig az élőhely-védelmi irányelv szerint.

Mint ahogy azt az 6. számú ábrán is láthatjuk, a térség az *EOTR 67.* szelvényében található, mely madárvédelmi szempontból kiemelten fontos terület.

7. ábra: Madárvédelmi területek

A különleges madárvédelmi területek a 7. számú ábrán piros színnel vannak jelölve, melyből kitűnik, mekkora jelentőséggel bírnak a Tisza folyó hullámterei a vadon élő madarak vonulásának, fészkelésének, megtelepedésének szempontjából, elősegítve ezzel az elterjedésüket.

8. ábra: Különleges madárvédelmi területek

Számos endemikus (feltűnően kis területen előforduló) és reliktum (maradvány) faj fordul elő hazánkban.

Az **élőhely-direktívát** 1992-ben alkották meg az Európai Unió jelentőségű fauna, flóra és természetes élőhelyek védelme érdekében. Alapvető célja ennek a direktívának a védett területek egy olyan hálózatának létrehozása az egész Közösségen belül, amely képes lenne mind a szárazföldön, mind a tengerekben fenntartani a veszélyeztetett fajokat és élőhelyeiket. A **védelem speciális területeinek** (*Special Areas of Conservation, SAC*) hálózata szintén hozzátartozik a Natura 2000-hez.

Az árterek itt is fontos szerepet játszanak a természetes élőhelyek megőrzése és fenntartása szempontjából.

2.6.3. Növény- és állatvilág, védett értékek

A **holtágak** nemcsak a folyó hajdani kanyargásait mutatják, hanem a régi letűnt hatalmas mocsárvilág utolsó tanúi. Laposok, feltöltődött fattyúágak mocsárrétjeinek tavasszal gyorsan felmelegedő sekély vizei a békák szaporodó helyei.

Az emberi beavatkozások következtében kétféle holtág képződött: a gát külső oldalán az úgynevezett **mentett oldali**, míg a folyó felőli oldalon **hullámtéri holtág** alakult ki. Közülük a mentett oldaliak a nagyobbak, de ugyanakkor a kevésbé értékesek, és nem is kerültek a tájvédelmi körzeten belülre. Maradtak tehát a szelíd szépségű hullámtériek. Állapotuk változó, de többségük haldoklik. Létüket a mederben egyre jobban felhalmozódó iszap veszélyezteti.

A Tájvédelmi körzet védett holtágaihoz tartozik **Tiszaroff és Tiszabó között a Gólyi-tó**.

1. ábra: Tiszaroff és Tiszagyenda közelében lévő Holt-Tisza (hullámtéri holtág)

A holtágak vizében a számos **keszegfaj** mellett **tőponty**, **kárász**, **csuka**, **fogassüllő**, **törpeharcsa** egyaránt megtalálható. A védett halfajokat a **vágócsík** és **réticsík**, illetve a **kurta baing** képviseli.

Kételtűekben szintén bővelkedik ez a vadvizes vidék. Nagy számban fordulnak elő **kacagó békák** és **kecskebékák**, **gőték**. A hüllők közül a **vízisikló** gyakori.

Fészkelő madárvilága csupán néhány pár **vízityúkra**, **szárcsára**, esetleg **búbos vöcsökre** és **nádi énekesekre** (nádiposzátafélék) korlátozódik.

A Holt-Tisza vidékére betelepítésre került a **közönséges hód**, mely Magyarországon védett faj. Állományszáma növekvőben van.

A keményfás ligeterdők gyakorlatilag eltűntek erről a vidékéről. Helyüket először az őshonos **fűz-nyár ligeterdők** foglalták el, melyeket a **nemesnyár-ültetvények** kezdenek visszaszorítani, ökológiai szempontból pedig kedvezőtlen élőhelynek minősül az eredeti fauna számára, mivel élelmet, szaporodó- és búvóhelyet nem képesek nyújtani.

A fűz-nyár ligeterdők váltakozó szélességben szegélyzik a folyó mindkét partját. Az aljnövényzetet többnyire a **hamvas szeder**, a **nagy csalán**, a **gyalogakác** és a különböző **cserjefélék** alkotják. A korhadó mohos törzseken találkozhatunk a **védett szálkás pajzsikával**, az aljnövényzettel kevésbé borított helyeken pedig a szintén **védett széleslevelű nőszőfűvel**, a Tájvédelmi körzet egyik orchidea fajával.

A gerinctelen állatvilága igen változatos, a védettek közül néhány: **pompás virágbogár**, **aranyos bábrabló**, **kis szarvasbogár**, **orrszarvú bogár**, **diófa-cincér**, **rezes futrinka**.

A mintegy 50-60 fészkelő faj található meg a térségben, csak a legjellemzőbbeket, illetve a természetvédelmi szempontból legértékesebbeket érdemes megemlíteni. A fokozottan védett faj a **rétisas**, a **fekete gólya**, a **barna kánya** és a **kerecsensólyom**. Az árapasztó tározó megépülésével megtelepedtek a **gémek**, gyakoriak a **kis kócsagok**, **nemes kócsagok** is. A gémtelpek lakói elsősorban **szürke gémek** és **kárókatonák**, valamint kis számban **bakcsók**.

2. ábra: Gyakran előforduló gázlómadár a kis kócsag

Az egyéb védett fajok között gyakranak számít az **egerészölyv**, a **héja**, a **macskabagoly**, a **zöld küllő**, a **fekete harkály**, az énekesek seregét pedig megszámlálhatatlan **fülemüle**, **barátka**, **őzapó**, **vörösbegy**, **házi rozsdafarkú**, **erdei pinta**, **tengelic** és **berki tücsökmadár** alkotja. A téli időszakban megfigyelhető a község központjában lévő Szabadság téren az **erdei fülesbagoly**.

3. ábra: Erdei fülesbagoly

A legsűrűbb részeket a **vaddisznók** kedvelik, a ritkább, ligetesebb helyek az **őzek** tanyái. Az öreg fák odvait, hasadékait **denevérek** lakják, de előfordul, hogy az

elhagyatott épületek padlástereit veszik birtokukba. A ragadozók csoportját elsősorban a **nyest**, a **menyét**, a **vörös róka**, a **borz** és a **vadmacska** alkotja.

A **kubikerdők** a ligeterdőkhöz hasonlóak ugyan, de keletkezését tekintve más erdőtípus. Kizárólag a gátak mentetlen oldalán fordulnak elő. Nem természetes településű erdők. A folyószabályozás után a gátak építéséhez kialakított anyaggyerő gödrök (ezt nevezték kubik gödröknek) helyére, szél- és hullámtörőnek telepítették. Fafaj összetételük a puhafás ligeterdőkhöz hasonlít. Az erdőtípus hatalmas koronával és öreg fákkal rendelkezik annak ellenére, hogy mesterséges eredetű. A védett növények közül a **tiszaparti margitvirág** termőhelyei fordulnak elő ezeken a területeken.

A **hullámtéri nedves rétek** jelentős területet foglalnak el. A mélyebb részeket a **palkafélék**, a magasabb részeket a **réti ecsetpázsitos** társulás foglalja el. Az itt tenyésző, 100-140 növényfajt számláló növénytársulás kiemelkedő védett növényritkaságot nem tartalmaz. Védett faja azonban a **réti iszalag**.

Állatvilága nem túl gazdag. Olyan fajokból tevődik össze, amelyek a vízjárás okozta hirtelen változásokat gyorsan tudják követni. Az árvíz után a mélyedésekben kis tocsogók maradnak vissza, **parti madarak**, **récék**, kisebb-nagyobb csapatokban **szürke gémek**, **kanalasgémek**, **kis kócsag** és **nagy kócsagok**, **fehér gólyák** és **fekete gólyák**, **harisok** gyülekeznek.

A madarak közül **törpegém**, **vízityúk**, **szárcsa**, **guvat**, **sárszalonka**, **bölömbika** és a fokozottan védett **cigányréce** is fészkel. Ez a terület fészkelőhelyként és táplálkozóhelyként egyaránt fontos.

A **mocsárrétek** általában a hullámtéri rétek szélén, a Tisza medrével párhuzamosan helyezkednek el. Ez a terület a folyónak réges-rég leszakadt fattyúága. Vízutánpótlásukat áradások alkalmával kapják. Jellegzetes növényfajai a **tavi káka**, a **vízi harmatkása** s a **réti fűzény**, elvéve **mocsári (sárga) nőszirm** is előfordul. A sekély, gyorsan felmelegedő vizek kitűnő szaporodási helyei a kételtűeknek, de gyakori itt a **vízisikló** is.

A madarak közül **törpegém**, **vízityúk**, **szárcsa**, **guvat**, **sárszalonka**, **bölömbika** és a fokozottan védett **cigányréce** is fészkel. Egyaránt fontos fészkelő- és táplálkozóhely.

A **Tisza folyó** vízalatti világa mára kevésbé halgazdag. A Tiszában előforduló 37 halfajból 5 kivételével mind őshonos. 26 védett halfajunkból a Tiszában 10 faj él. Ezek közül a **magyar bucó** és a **selymes durbincs** gyakori.

A **folyami kagylók** őshonosak, a **vándorkagylók** egyre nagyobb számban fordulnak elő. A **sárgás szitakötő** igen jelentős állományaival lehet találkozni a térségben. A Tisza gerinctelen faunája kapcsán feltétlenül említést kell tenni a **tiszavirágról**, vagy ahogy még ma is nevezik: a kérészről.

Maga a **kistáj** növényföldrajzi vonatkozásban az **Alföld flóravidéke** (*Eupannonicum*) **Tiszántúli flórajárásának** része. Általánosságban a legjellegzetesebb potenciális

erdőtársulások a fűz ligeterdők, a tölgy – kőris – szil - ligeterdők, a sziki tölgyesek és a tatárjuharos lisztölgyesek. A sziki rétek számos helyen fellelhetők. Felbukkan a **sziki saláta**, a **réti őszirózsa** és a **villás boglárka**. Az erdészetileg hasznosított területeken fiatalok, lágys- és keménylombos erdők találhatók. A mezőgazdasági területhasznosítás fő növényei a búza, az őszi árpa, a kukorica és a napraforgó.

Tiszaroff település külterületén **legelők**, **kaszálók** egyaránt előfordulnak, azonban a legeltető állattartás hazánkban visszaszorulóban van.

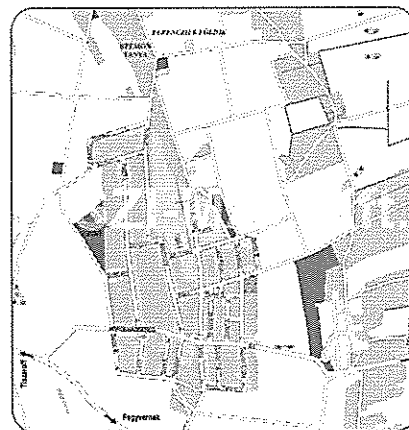
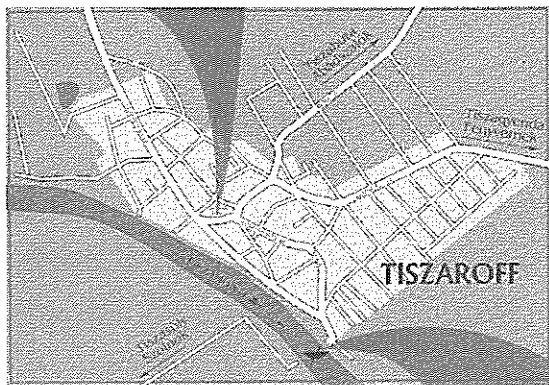
Kultúrtörténeti értékek szempontjából a településsel kapcsolatos egyedi tájérték közül kiemelkedő fontosságú a **tiszaroffi református templom**, mely 1775-ben épült. Érdekessége, hogy a vidéken teljesen szokatlanul külön harangtornya van, mely 1762-ben épült.

2.7. Jellemző településszerkezet, településszerkezeti fejlődés

Tiszaroff község teljes közigazgatási területe: 5.196 ha

2.7.1. Belterületi jellemzők

Belterülete 254 ha. Tiszaroff község településszerkezetének meghatározó tényezője volt a Tisza folyó. Árvízmentes szinten épült halmazfalú, tanyavilág nélkül. A halmazos szerkezet jól elkülönül, az új részek pedig szabályos terv szerinti utcavezetésekkel létesültek.

4. ábra: Tiszaroff és Tiszagyenda településszerkezete

A belső részre apró telkek, zsákutcák és teresedések jellemzők. A külső részeken jól kivehetőek a nagyobb telkek. Hajdanán, még az 1700-as, 1800-es évek környékén a településen számos kúria épült, így pl. a Borbély kastély, a környékétől szerkezetileg jól elkülönül a többi terület jelezvén az akkori társadalmi különbségeket.

A lakóterület egésze falusias jellegű, a szélső részre mezőgazdasági jellegű nagy telkek jellemzők. A központban a lakóterületet vegyes intézményi és lakóterület váltja fel. A község főtere körül helyezkednek el az igazgatási, oktatási, kereskedelmi, szociális és egészségügyi intézmények. A telkek vonatkozásában találhatunk előkerttel

rendelkezőket és előkert nélkülieket is, elhelyezésüket tekintve többségben oldalhatáronálló beépítésűek. A lakóházak és az intézményi épületek zömmel földszintesek.

A település idegenforgalmi vonzereje miatt az üdülős telkek száma jelentős. Nem csak az üdülőterületeken vásárolnak ingatlanokat, hanem lakóterületen is, főként felújításra szoruló parasztházakat.

Legfőképpen régebbi építésű házak találhatóak a településen. Az 1944. előtt épült házak aránya az összes lakásszámhoz viszonyítva 56 %. Az építési telkekre, ingatlanokra inkább a kínálati túlsúly mutatkozik. Az elmúlt években a lakóházak komfortfokozata növekedésnek indult az infrastrukturális fejlesztések hatásaként. A vezetékes ivóvíz hálózat 100 %-osan megoldott. Ez jellemzően lakossági fogyasztás. A településen a vezetékes földgázhálózat 100 %-ban épült ki. A településen a szennyvízelvezető csatornahálózat 70 %-ban megoldott. Szennyvíztisztító a külterületen található. Vezetékes telefonellátás szintén adott. A hulladékelszállítás egyaránt megoldott a településen, a szilárd települési hulladékot a tiszafüredi regionális hulladéklerakóba szállítják.

A település bővelkedik mind művi, mind természeti értékekben.

Az épített értékek közül **országos védelem alatt álló műemlék:**

- a Református templom és harangtorony,
- a Borbély kastély.

A Borbély kastély felújítása és az épületegyüttes átalakítása az országos Műemlékvédelmi Hivatal felügyeletével történt 2000-2003 között. A volt malom, a parkok és terek szintén meghatározó elemei a településképeknek.

Az egyedi jellegű művi értékek, építmények közül **helyi védelem alatt állnak:**

- Polgármesteri Hivatal épülete,
- Katolikus iskola,
- Rendőrség épülete,
- Katolikus templom,
- régi Református iskola,
- Gyülekezeti terem.

Helyi védelem alatt álló tájértékek:

- Izraelita temető,
- Borbély család síremlékei.

Helyi védelem alatt álló műalkotás:

- I. Világháborús emlékmű.

A természeti értékek közül a Natura 2000-es területek jelentősége és jellegzetességei a 2.6.2. számú fejezetben bemutatásra kerültek.

A természeti értékek közül **helyi védelem alatt állnak:**

- Sebes-tói tölgy,
- Borbély kastély udvarán lévő 3 db oszlopos tölgy,
- Jancsó kúria előtti oszlopos tölgy,
- sétáló utcai fehér virágú gesztenyefák,
- Református templomkerti piros virágú gesztenyefák.

Az Önkormányzat a *helyi építészeti örökség védelméről* szóló 19/2004. (XII.01.) számú rendeletében rögzíti az épített és természeti értékeket.

2.7.2. Külterületi jellemzők

Tiszaroff község külterülete 4.942 ha. Jelentős részük magántulajdonban van. Szántóföldi és parcellás növénytermesztés jellemző. Külterületen a főbb állattartó telepek (juh, szarvasmarha, szürke marha) között szerepel az Árkus major és a Nagygyepi major.

Külterületen **ex lege** (törvény erejénél fogva) **védettek** az alább felsorolt területek, melyek a helyi védelemnél magasabb szintű védelem alatt állnak:

- Alsó-réti erdők a Tisza és a Holtág mentén,
- Felső-réti erdők,
- Kákás-szék,
- Nagy-Széki lapos,
- Kenderföldi legelők,
- Kákás lapos és Széles-hát,
- Nyakas-ér menti vízállásos terület,
- Balta-ráta legelői.

3. Társadalmi helyzet

3.1 Demográfiai helyzet, tendenciák

Az elérhető legfrissebb hivatalos összesített adatszolgáltatás szerint **Jász-Nagykun-Szolnok megye** lakónépessége 2011. január 1-én **386.752 fő volt** (forrás: KSH). Népsűrűség: 69 fő/km². A korábbi adatokra tekintve 2004. év végén 411 ezer főt számláltak, a népsűrűség 74 fő/km².

Jász-Nagykun-Szolnok megyében is a **népességszám csökkenésének gyorsulása** figyelhető meg, – az országos trendekhez hasonlóan – főleg a születésszám visszaesése következtében, ami a lakosság fokozatos elöregedésével párosul.

Jász-Nagykun-Szolnok megye területe 5582 négyzetkilométer, a 78 település közül jelenleg 19 városi ranggal bír, 5 nagyközség, 53 község. A megyeszékhely Szolnok. A települési hierarchia alakulásában jelentős szereppel bír a közlekedési hálózatban elfoglalt központi-periférikus helyzet és az ehhez szorosan kapcsolódó gazdasági-foglalkoztatási szerepkör. A városokban él a népesség 68, a községekben 32 %-a.

Az ezredfordulót követően rendkívül nagymértékű, és a népesedési viszonyok hanyatlása irányába mutató fordulat következett be minden térség és településtípusban, még ha nem is azonos mértékben. Szinte általánossá vált és többségében felerősödött a népességcsökkenés.

A várható élettartam a népesség életesélyeiről ad becslést egy adott időpontban. Az elmúlt évtizedben Magyarországon a születéskor várható élettartam kissé emelkedett. 2006-ban a férfiak 69,53, a nők 77,53 évre számíthattak, 2007. évre ezek a mutatók 69,19 és 77,34 évre változtak. Jász-Nagykun-Szolnok megyében az országosnál kissé kedvezőtlenebbül alakultak az életkilátások. 2007-ben Jász-Nagykun-Szolnok megyei férfiak várható életéveinek száma 68,54, a nőké 76,92 év volt. **Tiszaroff és Tiszagyenda** településeken is a lakosságszám csökkenése figyelhető meg. **Tiszagyenda** lakosságszámának változása december 31-i adatok alapján:

2007. év: 1131 fő

2008. év: 1109 fő

2010. év: 1103 fő

2011. év: 1076 fő

A legfontosabb demográfiai adatokat a két településre a következő táblázat szemlélteti.

Lakosság korcsoportok szerinti adatai:		
	Tiszaroff (2010.)	Tiszagyenda (2010.)
- 0-2 év közöttiek;	37	20
- 3-5 év közöttiek;	43	32
- 6-18 év közöttiek;	225	136
- 19-60 év közöttiek;	1049	642
- 60 év felettiek;	408	246
- 5 évesnél fiatalabb gyermeket nevelő családok száma;	44	33
- álláskereső aránya az aktív korú lakosságon belül;	20 %	48 %

2. táblázat: Tiszaroff és Tiszagyenda településekre jellemző demográfiai adatok

A népességszám prognosztizálása az eljövendő 30 évre a következő számítás alapján történt. A településeknél rendelkezésre álltak az elmúlt 5 év statisztikai adatai alapján a lakosságszám változások. Ezek növekedést mutattak. Az 5 év átlagos növekedése 0,5% volt. Ezt vettük alapul, valamint azt, hogy a jelenlegi tendencia azt mutatja, hogy a fiatal családok szívesen költöznek ki egy-egy nagyváros (jelen esetben Veszprém) közelében lévő, gyorsan elérhető, csenden településeire, így ezt a 0,5%-os emelkedést vetítettük ki az eljövendő 30 év lakosságszám változására.

Várható lakos szám Tiszaroff és Tiszagyenda településeken 5 éves bontásokban:

	Tiszaroff (fő)	Tiszagyenda (fő)
2010	1.762	1.076
2015	1.792	1.106
2020	1.842	1.136
2025	1.892	1.166
2030	1.942	1.196
2035	1.992	1.226
2040	2.042	1.256

A lakások számában a KSH 2011. évi népszámlálási előzetes adatai szerint kismértékű a

változás.

Település neve: Tiszaroff	Belterületen	Külterületen	Összesen
Lakónépesség szám (fő)	1543	21	1564
Lakások száma (db)	958	5	973
Vízbekötések száma (db)	38	1	492
Állandó népesség száma (fő)	1741	21	1762
Település neve: Tiszagyenda	Belterületen	Külterületen	Összesen
Lakónépesség szám (fő)	964	1	965
Lakások száma (db)	450	1	450
Vízbekötések száma (db)	425	0	425
Állandó népesség száma (fő)	1.074	1	1.075

3. táblázat: Tiszaroff és Tiszagyenda demográfiai mutatói

3.2 Oktatás, képzés

Általános Iskola, Óvoda, Bölcsőde – Tiszaroff (képekkel)

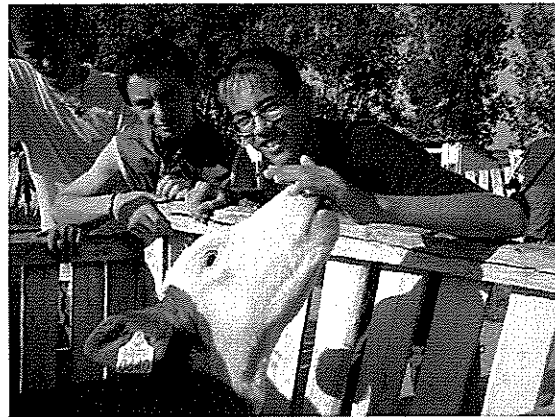
Iskolánkban kiemelten fontos feladatnak tekintik a hagyományok ápolását, az egészséges életmódra nevelést és a mikro-térség, a Közép-Tisza vidék természeti, kulturális és gasztronómiai értékeinek, szépségeinek felismerését. Kiemelt elemként jelenik meg a környezeti nevelés a tantervben és nevelési programban. Az iskolában versenyeket, vetélkedőket, programokat szerveznek.

Erdei iskolai program

A Tagintézmény erdei iskolás programjában minden tanév tavaszán a 4. osztályosok vesznek részt. Célja, hogy a részt vevő gyerekekkel megismertessék és megszerettessék a természet szépségeit, felismertessék a bennünket körül vevő világ összetettségét, jelentőségét:

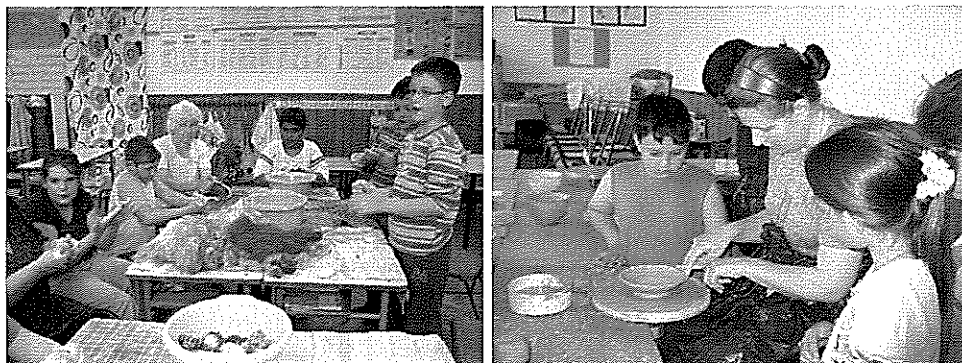
- Egy hagyományos falusi baromfiudvar megtekintése

- *Tiszaroff története, a település bemutatása* (tárgyi és írásos emlékek, hogyan változott az itt élő emberek élete, fontosabb épületek, emlékművek, a Tisza folyó szerepe régen és ma, a falu fejlődése a közelmúltban és tervek a jövőre)
- *A Holt-Tisza élővilága* (Csendes szemlélődés, környezetre hangolódás, a természetre és egymásra figyelés)
- *Kompolás, az árvizek elleni védekezés*
- *A vidék vadvilága, vadvédelem*
- *Az őshonos szürkemarha gulya megtekintése*
- *Betekintés egy tejtermelő tehenészet életébe*

Cél, hogy a részt vevő gyerekek megismerjék hagyományainkat és kipróbálják a hagyományos és új keletű kézművességeket.

- *Szalmafonás* (aratás-aratókoszorúk)
- *Agyagozás, korongozás* (a fazekasság rövid története, nyersanyag és eszközbemutató)
- *Nemezelés* (jurta, tarisznya, szőnyegek, süveg alapanyaga a gyapjú)
- *Szőnyegszövés* (szövőkeret bemutatása, csomózás, rojtozás)
- *Tűzzománc ékszerek készítése*

Szerepet kap a programban a hagyományos népi játékok kipróbálása, továbbá íjászat és lovaglás is.

- *Népi játékok* (gólyaláb, csúszókorong, fatányéros, kavicskapózás, kecskézés, hármaskötélhúzás, patkódobálás, kerékhajtás)
- *Íjászat* (íjak ismertetése, jelentősége, lövés bemutatása)
- *Lovaglás* (lóápolás, felszerszámozás, viselkedés az állattal, laza ülés a nyeregben)

A Tisza közelségéből adódóan az itt élő emberek asztalán jóval gyakrabban található meg a hal. Sütve és főzve is szívesen fogyasztják az itteniek. Vidékünk jellegzetes édessége a perkelt torta. Célunk az, hogy ezeknek az egyszerűen elkészíthető ételeknek az elkészítési módját, fortélyait a gyerekek is elsajátítsák.

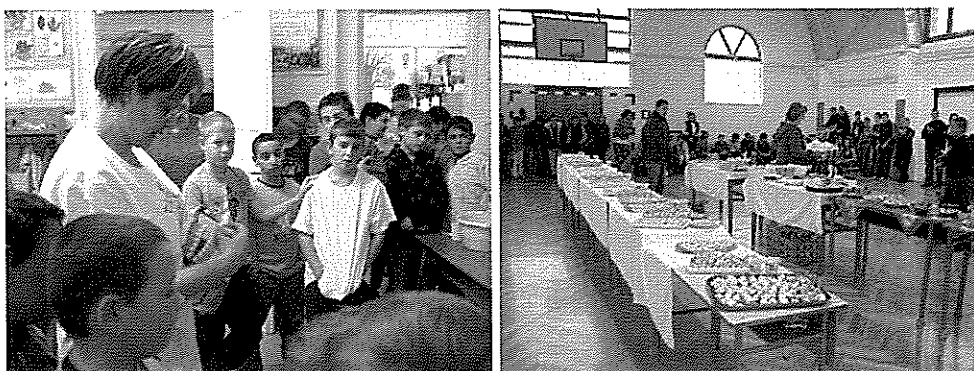
- *Halászlé főzés* (alapanyagok és eszközök előkészítése, tűzrakás, tálalás)
- *Szabadtéri halsütés tárcsán* (megtisztítás, beirdalás, ízesítés)
- *Perkelt torta készítés*

Egészségnevelési hónap

November hónap minden tanévben az egészséges életmódra nevelés jegyében zajlik. Cél az egészség, mint érték tudatosítása, az életmód és az egészség összefüggéseinek és következményeinek megvilágítása.

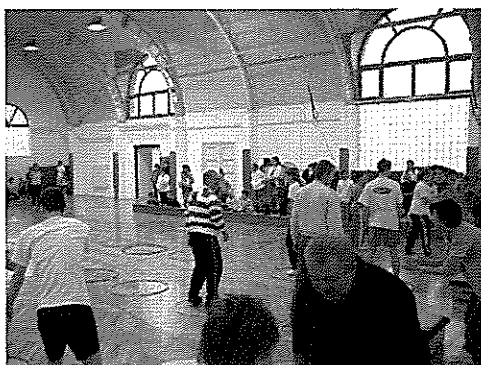
- Egészség, mint érték (egészség fogalma, lelki egészség, kockázati tényezők)
- Egészséges táplálkozás (a táplálék minősége, mennyisége és arányai, a helytelen táplálkozás veszélyei, ételek csomagolásán található információk, kulturált étkezés szabályai)
- Egészség és tisztaság (szűkebb és tágabb környezetünk rendje és esztétikája, helyes tisztálkodási szokások, egészséges és kulturált öltözködés)
- Mozgás, testedzés (testedzés hatásai; edzés formái, szabályai; edzéstervek)
- Káros szenvedélyek (alkohol, dohányzás, kábítószer, tévé-videó – és számítógép függőség)
- Szerelem, párválasztás (szexuális felvilágosítás, fogamzásgátlás, családtervezés, nemi betegségek)

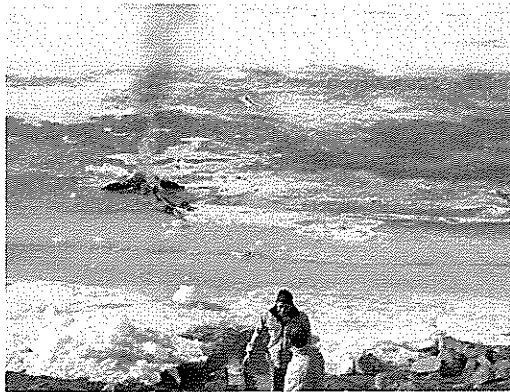
Családi sportvetélkedő

A sport az egyik legfontosabb időtöltés a gyerekek számára. Próbálják ebbe a tevékenységbe a gyerekeken túl a szülőket is mindinkább bevonni. Ezért minden év decemberében megrendezzük immár hagyományosnak tekinthető családi sportvetélkedt. Egy szombat délelőtt összegyűlnek kicsik és nagyok, szülők nagyobb testvérek az iskola tornatermében, hogy összemérjék kitartásukat, erejüket, gyorsaságukat, ügyességüket egymással. Az alsó és felső tagozatos gyerekek teljesítményét külön értékelik az izgalmas és sokszor mulatságos sorversenyeken. A bátrabbak, „erősebbek” kötélhúzásban is összemérhetik erejüket. Természetesen a jutalom sem maradhat el! Minden osztály megkapja hatalmas vesszőkosarát, mely tele van finomabbnál finomabb gyümölcsökkel.

Téltemetés, kislebáb égetés

Minden tanévben hamvazó szerdán nagy csinnadrattával, csörgéssel, csattogással, kolompolással és kiabálással búcsúztatják el a telet. Hol a Tisza jegén, hol annak vizében égetik el a telet jelképező rongybabát, abban reménykedve, hogy jön a jó idő, érkezik a tavasz.

Aktuális iskolai rendezvények

november	Egészségnevelési hónap programsorozat Leány teremfoci kupa
december	Családi sportvetélkedő Fenyőünnep Ambrus napi vásár
február	Kiszebáb égetés Farsangi bál Focifarsang
március	Jótekonysági bál Március 15-ei megemlékezés
április	Hulladékgyűjtés
május	Anyák napja Erdei iskolai foglalkozás 4. osztályosoknak Gyermeknapi rendezvény
június	Tanulmányi kirándulások

	2006	2008	2010	2012
Általános iskolai osztályok száma	8	8	8	8
Általános iskolai főállású pedagógusok száma	16	13	14	14
Általános iskolai tanulók száma	154	150	143	149

Napközis tanulók száma	62	67	70	70
Vidékről bejáró általános iskolai tanulók száma	24	26	28	117
Számítógépek száma a közoktatási intézményekben	4	6	10	16

4. táblázat: Általános iskolai oktatással kapcsolatos fontosabb adatok Tiszaroffon

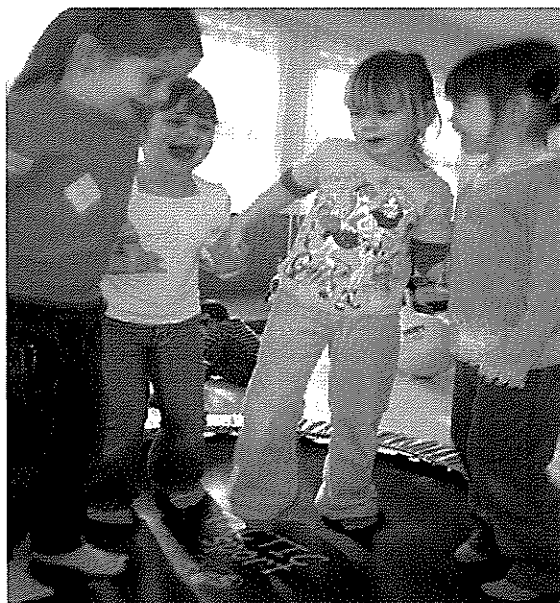
Tagóvodánkban a nevelő –oktató munka a HOP szerint zajlik, „vegyes” életkori szervezésű csoportokban.

Nevelőtestületünk a Gáspár-pedagógiára építkező Fábán Katalin által készített „Tevékenységeközpontú óvodai nevelési program”-ot adaptálta.

Nevelési év	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Gyermeklétszám	69	64	63	62	60
Csoportok száma	3	3	3	3	3
Óvodapedagógus	5	5	5	5	5
Dajka	3	3	3	3	3

5. táblázat: Óvodai neveléssel kapcsolatos fontosabb adatok Tiszaroffon

A Tagóvoda kiváló adottságokkal rendelkezik: A csoportszobák tágasak, a helyiségek berendezési tárgyai megfelelőek. A felszerelt tornaterem több célra használható: a tervezett foglalkozások lebonyolítására; a mozgásigény kielégítésére /szabadidőben, rossz idő esetén/; ott zajlanak a „tanköteles korú” gyermekek csoportközi foglalkozásai; valamint rendezvények, ünnepélyek.

A tágas, füves udvar minden évszakban a rendelkezésre áll: télen is sok időt töltenek a gyerekek a szabadban.

A bejáró gyermekek száma változó; a 2012/2013-as nevelési évre 6 gyermeket fogadunk a szomszédos településekről.

Tekintettel a BTMN, illetve SNI gyermekekre, munkátt óraadó pedagógusok segítik / minden nevelési évben szükség szerint/: nyelv- és beszédfejlesztő pedagógus, gyógypedagógus, illetve pszichológus.

Tagóvodánkban gyermekinformatikai műhelymunka is folyik: A 29 „tanköteles” korú gyermek 3-4 fős csoportokban vett részt a foglalkozásokon; heti 1 alkalommal. A „KidSmart” program használata lehetőséget biztosít a meglévő ismeretek alkalmazására, illetve új ismeretek szerzésére is. Fejlődik a figyelem, a kézügyesség, illetve a szem-kéz koordináció. A rajzprogram segítségével készült alkotásokkal rendszeresen díszítik az öltözőket, folyosót. A környezettudatosságra való nevelés már az óvodában elkezdődik: kiemelt szerepet kapnak a környezetvédelmi jeles napok, a mindennapos tevékenység részei a hulladékgyűjtés, a települési környezet megismerése és a szűkebb környezet védelme.

PROGRAMOK, RENDEZVÉNYEK /a 2011-2012-es nevelési évben

- 2011. 09. 28. – Író-olvasó találkozó; a tanköteles korú óvodások részvételével.
Devecsery László. Helyszín: Könyvtár
Nagy élmény volt találkozni a költővel, akinek néhány versét ismerik a gyermekek.
- 2011. 12. 06. – „Jön a Télapó” – zenés mesejáték; a bölcsődések is jelen voltak a rendezvényen, amelyet az önkormányzat és a helyi kisebbségi önkormányzat szervezett, és támogatott. A műsor végén csomagot, ajándékot kaptak a gyermekek.

- 2011. 12. 13. – Az Óvodások jelen voltak, a település szempontjából azon a történelmi eseményen mikor a műemléki védelem alatt álló református templom felújított toronysisakját a helyére emelték.
- 2011. 12. 16. – A bölcsődésekkel közösen feldíszítették a fenyőfát; minden csoport verssel, dallal készült. Az óvodások játékokat kaptak.
- 2012. 02. 24. – Farsang /Bölcsődésekkel közösen/ - a gyermekek jelmezbe öltözve mutatták be rövid műsorukat, amelyet közös tánc követett. Gyümölcsöt, süteményt fogyasztottak a délelőtti folyamán, ebédre pedig fánkot is kaptak.

- 2012. 03. 15. – A megemlékezést az ünnepet megelőző napon tartották az óvodában; majd kimentek a Szabadság térre.
- 2012. május hónap – ellátogattak az 1. osztályba; a tanító néni pedig elment a „csoporthköz” foglalkozásokra.
- 2012. 05. 23. – Gyermeknap az óvodában/Bölcsődésekkel közösen/: Légvár, ugráló várak, arcfestés, henna.
- 2012. 05. 25. – Évzáró ünnepély – hagyományos formában: csoportonként, meghívott vendégekkel. Ezen a napon búcsúztak azok a gyermekek, akik iskolába mennek szeptemberben.
- 2012. 05. 25. – Író -olvasó találkozó / szülői felügyelettel/
Dr. Kasza Márta: A legdrágább kincs Helyszín: Könyvtár

Az egészséges, környezettudatos életmód kialakítása, megalapozása kiemelt feladatunk:

- A korán érkező gyermekek reggelit is kapnak – egy helyi vállalkozás pasztőrözött tejet biztosít a gyermekeknek.
- Hetente van „Gyümölcsnap” a csoportokban: a gyermekek megismerik a nyers gyümölcsök, zöldségek ízét.
- A fogmosás a napirend része /sajnos vannak olyan gyermekek, akik az óvodában találkoznak először fogkefével/.
- A nevelési év során többször felkeresik a településen kihelyezett szelektív hulladékgyűjtő konténereket: megbeszélik azok használatát.
- Tagóvodánkban gyűjtik a szárazelemet.
- Minden évszakban sok időt töltenek a szabadban: A Tisza folyó gátján futóversenyt szoktak rendezni – télen is.

- Minden évszakban sétálunk a Tisza-parton: megfigyeljük a természet változásait – a növényeket, állatokat.

(A „Cica” csoportos gyermekek a fákon tanyázó baglyokat figyelik.)

- A séták, kirándulások során összegyűjtött terméseket felhasználják az ábrázoló tevékenység, barkácsolás során.

Tiszaroffon a Tagóvodával közös épületben egy jelenleg egycsoportos 12 férőhelyes Bölcsőde is működik, mely a 0-3 éves korosztályú gyermekek számára biztosít nappali elhelyezést. A Bölcsőde teljes létszámmal üzemel, a gyermekek felügyeletét 2 gondozó látja el. Az udvaron külön játszótér áll a gyerekek rendelkezésére.

Óvoda és Általános Iskola – Tiszagyenda

Óvoda adatai:

Megnevezés	2006	2008	2010	2012
Óvodai férőhelyek száma	50	50	50	50
Óvodába beírt gyermekek száma	30	30	34	36
Óvodai csoportok száma	1	1	1	1
Főállású óvodapedagógusok száma	2	2	2	2
Óraadó logopédus (nyelv és beszédfejlesztés)	1	1	1	1
Gondozónők száma	2	2	2	2

Általános Iskola adatai:

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Osztályok	8	8	8	8	7 (ebből 1	7 (ebből 1

száma					osztály összevont)	osztály összevont)
Fő állású pedagógusok létszáma	13	12	10	11	11	8
Óraadó pedagógusok száma						2
Napközis tanulók száma	24	23	26	47	48	37
Bejáró tanulók száma	1	6	6	3	2	23
Számítógépek száma	13	11	12	13	27	20
Tanulók száma	87	95	100	95	90	112
Ebből HH tanulók száma	80	83	87	79	79	101
Ebből HHH tanulók száma gyerekek	27	34	30	30	30	25
Ebből veszélyeztetett tanulók létszáma	7	16	12	8	15	11
SNI tanulók száma	12	16	10	10	10	5
BTMN tanulók száma	0	0	7	5	5	7

6. táblázat: Óvodai, iskolai neveléssel kapcsolatos fontosabb adatok Tiszagyenda

Aktuális óvodai kulturális rendezvények	
szeptember	Óvodai szüret a tiszagyendai kertekben
október	Egészségnevelési hét
november	Halloween ünnepség
december	Mikulás ünnepség
december	Szöszmötölő – karácsonyi vásár
december	Karácsonyi ünnepség
február	Óvodai farsang
március	Március 15-i előkészületek, ünnepség
április	Húsvéti ünnepség
május	Anyák napi ünnepség
június	Óvodai év záró, ballagás
június	Óvodai kirándulás

Aktuális iskolai rendezvények:

hónap	Esemény
Január	Mesemondó verseny,
Február	Farsangi rendezvény, (farsangi népszokások bemutatása)
Március	Megemlékezés március 15-ről, Petőfi szavalóverseny,
Április	Iskolai színházi előadás,
Május	Irodalmi vetélkedő és anyanyelvi verseny, Anyák Napi ünnepség
Június	Tanévzáró és ballagási ünnepség (ünnepi szavalatok és ünnepi műsor), Ünnepi megemlékezés a Nemzeti Összetartozás Napjáról
Július	A HHH gyermekek nyári táborában KI-MIT-TUD? rendezvény megtartása
Augusztus	Részvétel az augusztus 20-i községi ünnepségen ünnepi műsorral
Szeptember	Tanévnyitó ünnepség (ünnepi szavalatok)
Október	Ünnepi megemlékezés október 6.-áról és október 23.-áról
November	Színházlátogatás,
December	Karácsonyi ünnepi műsor, Mikulás napi ünnepi műsor, Bethlehemi játékok

3.3 Sport, kikapcsolódás

Közművelődés (képekkel)

Tiszaroffon a közösségi élet fontos színtere a Művelődési ház és Könyvtár, mely feladatának tekinti a településen működő civil szervezetek, egyéni kezdeményezések foglalkozásaihoz hely és infrastruktúra biztosítását, és a civil szervezetekkel való széles körű együttműködést.

Az intézmény célja ezeken túl a helyi társadalom kapcsolatrendszerének építése, a civilszervezetek és egyéni kezdeményezések fogadása, elősegítése, civil szervezetekkel együttműködési alkalmak összefogása, fórumok szervezése, az információ áramlás elősegítése, illetve a községi közművelődési események egyeztetése, ideiglenes kiállítások szervezése.

A községi rendezvények közül kiemelkedik a Tiszaroffi Találkozó rendezvénytársaság, melynek nyitó rendezvénye a Pünkösdi hangverseny a Református Templomban.

Pünkösdi Hangverseny

A település mindig próbált olyan programokat szervezni, mely minden korosztály számára megfelelő, egyaránt vonz kicsiket és nagyokat. Legjelentősebb ilyen közösségépítő programunk a Tiszaroffi Találkozó augusztus 20-i záró rendezvénye, mely XIV. alkalommal kerül megrendezésre és a Környező települések programjainak látogatottsága közül kiemelkedő.

Tiszaroffi Találkozó, 2011.

Legjelentősebb civil szervezetek:

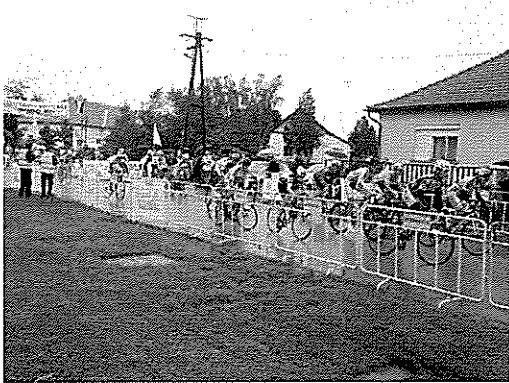
- Tiszaroffi Gyermekekért Alapítvány
- Tiszaroffi Műemlékvédelmi Református Templom és Torony Védelmére Alapítvány
- Tiszaroffi Nyugdíjas Klub
- Tiszaroffi Polgárőr Egyesület
- Tiszaroffi Aranyhorog Horgászegyesület
- Szőke Tisza Vadásztársaság

2011-ben Tiszagyenda éves kulturális programjai:

Január 22.	Ifjúsági Klub ROCK Este
Február 12.	Óvodai farsang
Február 26.	Iskolai farsang
Március 12.	Abádszalók Böllérfesztivál Tiszagyenda képviselőjében
Március 15.	Nemzeti Ünnepe községi rendezvény
Április 11.	Iskolai szavalóverseny
Április 29.	Állófogadás, tábortűz
Április 30.	Májális
Május 20.	Hangverseny
Május 28.	Főzőfesztivál
Május 29.	Gyereknapi
Július 18 – 28.	Szabadidős foglalkozás gyerekeknek
Augusztus 5 – 6.	Falunap, Betonexpressz Grand Prix 1.2-es kategóriás kerékpárverseny V.
Október	VI. Séta az egészségért a mellrák ellen
Október	Aradi vértanúk megemlékezése
Október	Jótekonysági bál gyerekeknek
Október	Október 23. megemlékezés
November	Idősek napi tiszteletadó vacsora
December	Mikulás műsor gyerekeknek
December	Fenyőbál
December	Községi karácsonyi rendezvény
December	Szilveszteri bál

Tiszagyendán 1 fő művelődésszervező és a könyvtári feladatokat is ellátó közalkalmazott jogviszonyú dolgozó látja el a feladatokat.

Intézményünk személyi feltételeit a Polgármesteri Hivatal alkalmanként közcélú munkások foglalkoztatásával segíti, akiket főként takarítás céljából veszek igénybe. A lakosság igényli az intézmény hosszú nyitva tartását, a folyamatos működést, és a sokrétű közművelődési feladatok ellátását.

Nemzetközi kerékpárverseny

Séta az egészségért a mellrák ellen

Sipos József atlétikai emléktorna

Falunap

A Művelődési Ház helyet ad civil szervezetek, egyházak, pártok által meghirdetett gyűléseknek, összejöveteleknek, valamint segítjük rendezvényeik szervezését, lebonyolítását, (A polgármesteri hivatal rendezvényeinek, a Sportkör, Polgárőrség, Mozgáskorlátozottak egyesülete stb.). Rendezvényeikhez igényeiknek megfelelő technikai eszközt és környezetet biztosítottunk.

Nemzeti ünnepeink település szintű szervezésével, lebonyolításával a Polgármesteri Hivatal a Művelődési Házat bízta meg.

A Művelődési Ház a hét majdnem minden napján való nyitva tartása biztosítja azt a lehetőséget, hogy a sokféle szolgáltatásokat, közösségi színtereket, kulturális programokat igénybe tudja venni a lakosság.

Lakossági igény szerint minden jellegű rendezvény megrendezésére is helyet biztosít intézményünk, melyet egyre többen vesznek igénybe.

Az intézmény tevékenységi köréhez tartozik a termek időszakos vagy állandó jellegű bérbeadása. Állandó jelleggel bérbe adott helyiségünk a Nagy terem. Az intézmény költségvetése megköveteli, hogy időszakosan vagy alkalmanként vásárokra, gyűlésekre, oktatásokra, nem kulturális jellegű előadásokra, bérleti díj ellenében adjunk ki termet.

3. Kulturális szórakoztató rendezvények:

Fontosnak tartjuk a települést összefogó, lakosságot megmozgató ünnepi, kulturális, szórakoztató rendezvények szervezését.

Programjaink összeállításakor arra törekszünk, hogy minden korosztály megtalálja a saját ízlésének megfelelő műsorokat, éppen ezért az elmúlt időszakban is több napos rendezvényt szerveztünk, mint pl.: a Képviselő-testület megbízásából a Majális, és a Falunap. Az eltelt időszak nagyrendezvényei a lakossági visszajelzések szerint jól sikerültek, színvonalas programokat, közösségi élményt biztosítottak a település lakosságának és az idelátogató vendégeknek.

A közművelődési intézmények munkájában ma már elengedhetetlen a jó reklám és propaganda tevékenység.

Az önkéntes munkát vállalók részéről több jó ötlet is felmerült, mely növeli a rendezvény színvonalát. Nagy örömmel tapasztaltuk, hogy a település legnagyobb rendezvényéhez a helyi lakosság szintén pozitív módon viszonyult.

Könyvtárunk a klasszikus irodalomtól egészen a kalandregényekig tud választékot nyújtani olvasóinknak.

Sok mesekönyv, ifjúsági regény és ismeretterjesztő könyv közül válogathatnak a gyermekek. Az általános- és középiskolások számára a kötelező és ajánlott irodalmat biztosítani tudjuk.

A főiskolai hallgatók számára az általuk megjelölt könyvekkel próbáljuk gyarapítani könyvtárunk állományát. Ezzel is segítve tanulmányaikat.

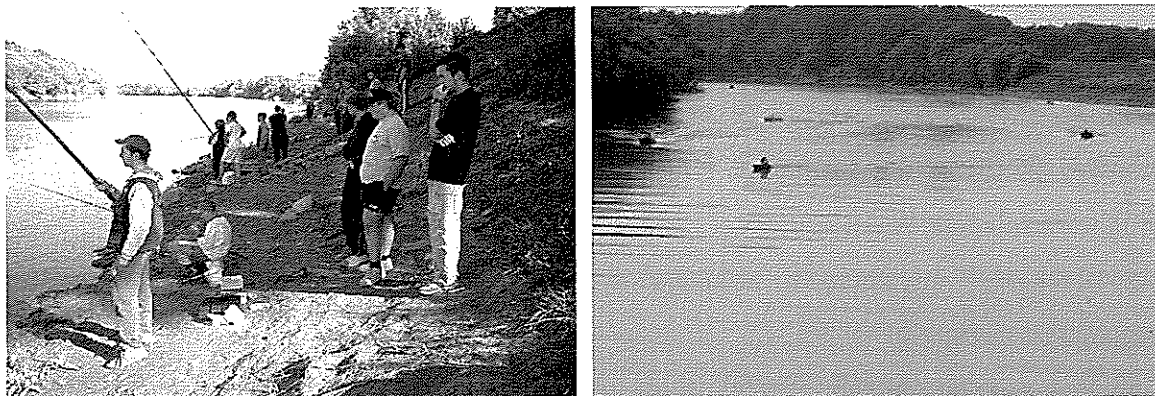
Helytörténeti gyűjteményünk is folyamatosan gyarapodik, gyűjtjük a községünkről megjelent újságcikkeket, tudósításokat.

Segítséget nyújtunk a különböző vetélkedők felkészüléséhez, és feladatlapok megoldásához. Az általános iskolások könyvtári órákon vettek részt, ahol ismerkedtek a könyvtárral, a katalógusok és a lexikonok használatával.

Legjelentősebb civil szervezetek:

- TISZAGYENDÁÉRT Kommunális Közhasznú Nonprofit Kft.
- Sárközi Alapítvány
- Tiszagyenda Községi Sportkör
- Polgárórség
- Szivárvány Asszonykórus
- Ifjúsági Klub
- Gyermekklub

A Tiszaroff kiemelkedő a horgászat kedvelői között. Ezt a sportot versenyszerűen vagy amatőr módon, kikapcsolódásként művelők köré is több önszerveződő csoport egyesült: Tiszaroffi Aranyhorog Horgászegyesület, Mátrai Pergetők.

Horgászversenyek szárazon és vízen

Tiszagyenda Községben a sportot amatőr módon, kikapcsolódásként művelők köré a Tiszagyenda KSK szerveződött.

3.4 Egészségügy, szociális ellátás

Az egészségi állapot szoros összefüggésben van a szociális helyzettel, így ezek együtt kerültek elemzésre.

Megnevezés	Tiszaroff	Tiszagyenda
Működő házi orvosok száma	1	1
Működő házi gyermekorvosok száma (havi egy alkalommal)	1	1
Fogorvosi rendelő	1	0
Házi orvosai szolgálathoz tartozó körzeti ápolónők száma	1	1
Védőnők száma	1	1
Gyógyszertárak száma	1	1

7. táblázat: Egészségügyi ellátásra vonatkozó adatok Tiszaroff és Tiszagyenda településen

3.5 Közbiztonság

Mindkét település körzetileg a Törökszentmiklósi Rendőrkapitányság és a Fegyverneki Rendőrőrs ellátási területe, önálló körzeti megbízottak által ellátott szolgálatban. Az eredményesen működő, és a lakosság által is elismert körzeti megbízotti szolgálatot, a település gondjait, lehetőségeit ismerő, és azokkal azonosuló, a településhez is kötődő szakmai munkával lehet biztosítani. A település kisebb közösségében jelen lévő, mindenki által ismert rendőr elsődleges feladata már nem az ellenőrzés és szankcionálás, hanem a folyamatos kapcsolattartás a lakossággal és minden civil szervezettel, intézménnyel.

Tiszaroffon és Tiszagyendán is Polgárőrség működik, melynek tevékenysége nagymértékben erősíti a közbiztonságot.

Az egyesületek fő célja:

- Bűncselekmények megelőzése és vagyonvédelem érdekében önkéntes tevékenységet kifejtő helyi lakosok összefogása, rendszeres tevékenységük összehangolása.
- A lakosság biztonságérzetének növelése, lakóközösségi kapcsolatok erősítése.

4 Gazdasági helyzet

4.1 Gazdasági szektorok alakulása

Az érintett régió gazdaságának bemutatása

A Közép-Dunántúl magyar gazdaságban betöltött szerepe már az 1990-es évek elejétől lényegesen meghaladja területi és lakossági súlyát. Az átalakulás sikerét jelzi, hogy a gazdasági fejlettség mérésére általánosan használt mutatók értéke és azok dinamikája tartósan magasabb az országos átlagnál, amihez nemzetközi összehasonlításban is kedvező foglalkoztatási mutatók párosulnak.

Régió	Bruttó hazai termék		Egy főre jutó GDP		
	milliárd forint	megoszlás, %	ezer forint	az országos átlag	a közép-magyarországi régió átlagának
				százalékában	
Közép-Magyarország	12 008	47,1	4 162	164,3	100,0
Közép-Dunántúl	2 607	10,2	2 537	93,0	56,6
Nyugat-Dunántúl	2 483	9,7	2 487	98,1	59,7
Dél-Dunántúl	1 668	6,5	1 730	68,3	41,6
Észak-Magyarország	2 024	7,9	1 627	64,2	39,1
Észak-Alföld	2 426	9,5	1 596	63,0	38,3
Dél-Alföld	2 265	8,9	1 692	66,8	40,7
Összesen	25 479	100,0	2 534	100,0	60,9

8. táblázat: GDP adatai

A bruttó hazai termék **regionális eloszlásáról** szóló 2007. évi adatok szerint a regionális különbségek az előző évihez képest nem erősödtek számottevően, a nagyobb mértékű változások a 2000-es évek első felét jellemezték. A fővárost is magába foglaló Közép-Magyarország régió teljesítménye továbbra is kiemelkedő, a térség súlyát jelzi, hogy 2007-ben itt állították elő a hazai termék 47%-át (miközben a lakosság 29%-a él itt). A dunántúli régiók összességében közel 27%-kal járultak hozzá az ország összes bruttó hazai termékéhez,

hasonlóan, mint a keletebbre fekvő három régió. Az egyes régiók súlya viszonylag szűk határok között mozog: Közép-Dunántúl a legmagasabb (10,2%), Dél-Dunántúl a legalacsonyabb (6,5%). Az egyes régiók fejlettségi szintjének vizsgálatára az egy főre jutó GDP adatai adnak lehetőséget. Az egy főre jutó bruttó hazai termék értéke 2007-ben országosan 2 millió 534 ezer forint volt. Az ország hét régióját tekintve a fajlagos mutató alapján mért területi különbségek kissé mérséklődtek (elsősorban Nyugat-Dunántúl fejlettségének erősödése és Közép-Dunántúl gyengülése mellett), a rangsor azonban nem változott az előző évhez képest. Továbbra is első Közép-Magyarország, majd Nyugat-Dunántúl és Közép-Dunántúl következik. (A három régió sorrendje a 13 éves múltira visszatekintő területi GDP-számítások szerint nem változott.) A többi négy régió – az országos átlagtól 32–37%-kal elmaradva – közel azonos szinten helyezkedik el.

Megnevezés	JNSZ Megye	Országosan	%
Terület (km ²)	5 582	93 028	6,0
Népesség (fő)	386 752	9 986 000	3,8
Települések száma (db)	78	3 145	2,5
Munkanélküliségi ráta (%)	10,9	11,2	-
Havi nettó átlagkereslet (Ft)	106 648	132 600	80,4
Beruházások teljesítményértéke (milliárd Ft)	59,7	3 046,7	1,9
Egy főre jutó GDP (ezer Ft) (2008)	1732	2644	65,5
1000 lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma (db)	129	165	78,2
Ipari termelés értéke (millió Ft)	549 280	9 654 913	5,7

9. számú táblázat: Jász-Nagykun-Szolnok megye nemzeti összehasonlításban (a KSH 2010. évi adatai alapján)

A Jász-Nagykun-Szolnok Megye társadalmi-gazdasági felzárkózásának biztos alapja az országos átlagot meghaladó ipari növekedés, ugyanakkor a megye erőteljes területi differenciálódása ennek gátja is. A megye fejlettebb nyugati fele és elmaradott keleti fele problémáinak kezelése eltérő megoldásokat igényel. Általános problémát jelent a magas munkanélküliség felszámolása és a tartós foglalkoztatás biztosítása, valamint a romák felzárkózásának gazdasági alapú elősegítése. Ezen problémák kezeléséhez a települési önkormányzatok, az érintett állami szervek, a vállalkozói és munkavállalói szervezetek

intézményes összefogása szükséges. E téren a megyei önkormányzat kezdeményező szerepet vállalhat.

Kiemelt feladatként kell kezelni:

- az ipari parkok és iparterületek fejlesztését,
- a kiemelt gazdaságfejlesztési programok megvalósításának segítségét,
- a befektetés ösztönzés és vállalkozásélénkítés szervezeti és eszközrendszerének megyei szintű megújítását,
- a Szolnok-Jászberény tengely fejlesztésének ösztönzését,
- a megye tiszántúli részén új gazdasági központok kialakításának segítségét,
- az agrárszektor versenyképességének javítását, a kistermelők érdekérvényesítő képességének erősítését,
- a projektgenerálás eszközével az Új Széchenyi Terv adta lehetőségek és a vidékfejlesztési pályázatok hasznosításának erősítését.

A kistérségek gazdasági helyzetére vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a legjobb eredményekkel bíró Szolnoki kistérség mellett a Jászberényi kistérség van a második legjobb pozícióban. Ugyanakkor a Jászágó adataiból az is kitűnik, hogy egy korábbi korszak iparosításának az eredményét élvezzi. Szolnok környékének helyzete ellentmondásos, mivel a kistérség adatai kisebb eltérést mutatnak a megye többi térségéhez képest, mint az ország más területein.

A többi kistérség adatai nem mutatnak egyértelmű tendenciákat, de az országos és a megyei átlaghoz képest kedvezőtlen helyzetben vannak. A legrosszabb mutatók az ország belső periferiájaként jellemezhető Tiszafüredi és Törökszentmiklósi kistérségekben találhatók, de sok tekintetben problémás Kunszentmárton és Karcag térsége is. Törökszentmiklósnak Szolnok közelsége miatt valamivel több esélye van a lassú felzárkózásra. Azonban a nagyon nehezen megközelíthető Tisza-menti települések számára ez nem jelent előrelépést, mivel a kisváros valószínűleg nem lesz képes kiforrott alközponti szerepet betölteni. A Mezőtúri kistérség az adatok alapján közepes fejlettségű térségnek tekinthető.

Ipar

A megyében az országos átlagnál jóval magasabb az ipari foglalkoztatottság aránya. A bruttó hozzáadott érték (GDP) ágazati megoszlásán belül az ipar, építőipar 35,7 %-ot tesz ki. Ez

egyrészt olyan hagyományos ágazatok továbbélésére vezethető vissza, mint a jászberényi központú háztartásigép-gyártás, a törökszentmiklósi központú mezőgazdasági gépgyártás, a Szolnok központú vasúti járműjavítás, a Martfűhöz kötődő cipőgyártás, vagy az egyre csökkenő szerepű élelmiszeripar. A megye területén számos új nagyfoglalkoztató is megtelepedett (Jászfényszaru, Tószeg, Karcag). A hagyományos nagyfoglalkoztatókhoz kisebb beszállítók is kapcsolódnak, melyek jelentős részben a korábbi szocialista nagyvállalatokból történő kiválással jöttek létre.

Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, állattenyésztés, halászat, vadászat

A megye az ország 2. legjelentősebb mezőgazdasági régiójának részét képezi. A megyében található a régió termőterületének 31,7%-a. A mező-, erdő-, vad- és halgazdálkodás a bruttó hozzáadott érték 8,2%-t termeli meg, ami országos viszonylatban igen magasnak számít.

A megye termőföldhasználatának meghatározó sajátossága a termőterületeken belül a mezőgazdasági területek közel 90%-os aránya, ezen belül pedig a szántó területek országosan igen magas aránya (kb. 76%). Az erdőterületek aránya 11%, ez több mint 50%-kal, elmarad az országos átlagtól. A megye adottságaihoz képest igen alacsony, csupán 11%-ot tesznek ki a gyepterületek. Szintén elenyésző az ültetvények aránya. Az állattenyésztés és a halászat gazdasági jelentősége is messze elmarad a lehetőségektől.

A gabonafélék közül legnagyobb arányú a búzatermesztés: a megye betakarított szántóterületeinek 34%-án búzát termeltek. Több fejlesztési dokumentumban is megjelenik a rizstermesztés fejlesztése (mintegy 1300-1400 hektáros bővítés). A megyében még jelentéktelen arányt képvisel a biotermesztés, alacsony a mezőgazdasági termeléshez kapcsolódó hozzáadott érték is. Elindultak a birtokkoncentrációs folyamatok, melyek pozitív eredményként valószínűsítik a versenyképes üzemméretek létrejöttét, negatív hatásuk ugyanakkor a családi gazdaságok piacról való kiszorulása lehet.

4.2 Foglalkoztatás, munkaerő piaci helyzet

A KSH lakossági munkaerő-felmérése szerint 2012 I. negyedévében a megye 15–74 éves népességéből 137,7 ezren foglalkoztatottak, 17,6 ezren munkanélküliek voltak, a gazdaságilag inaktívak közé pedig 136,3 ezren tartoztak. Az egy évvel korábbihoz képest a foglalkoztatottak száma 5200 fővel emelkedett, a munkanélkülieké és az inaktívaké ezzel egyidejűleg 2400 illetve 6100 fővel csökkent. Az adatokból számítható megyei foglalkoztatási arány 47,2%, a munkanélküliségi ráta pedig 11,3% volt. Mindkét mutató

kedvezőbb az egy évvel korábbinál; a foglalkoztatási ráta 2,3 százalékponttal magasabb, a munkanélküliségi ráta pedig 1,8 százalékponttal alacsonyabb. A megyei foglalkoztatási színvonal 2,3 százalékponttal elmarad az országos átlagtól, a munkanélküliségi ráta azonban kissé kedvezőbb annál.

A munkaerőpiac helyzetéről más megközelítésben a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat nyilvántartott álláskeresőkre vonatkozó adatai nyújtanak információt. 2012. március végén Jász-Nagykun-Szolnok megyében összesen 29,5 ezren kerestek állást, 11%-kal kevesebben, mint egy évvel korábban. A férfiak száma ennél nagyobb ütemben, 20%-kal, a nők mérsékeltebben, 1,3%-kal csökkent, aminek következtében a nők többségbe kerültek az álláskeresők között, részarányuk 51%-ot tett ki. A pályakezdő álláskereső elhelyezkedési nehézségeit jelzi, hogy számuk (3219) az egy évvel korábban regisztráltakhoz képest 11%-kal nőtt.

Időszak		Alkalmazásban álló, fő			Havi bruttó átlagkereset, Ft			Havi nettó átlagkereset, Ft		
		fizikai foglalkozású	szellemi foglalkozású	összesen	fizikai foglalkozású	szellemi foglalkozású	összesen	fizikai foglalkozású	szellemi foglalkozású	összesen
2011.	I. negyedév	47 047	29 161	76 208	121 739	216 925	160 175	87 266	143 742	110 071
	I. félév	48 743	29 387	78 131	124 004	214 885	160 360	88 634	142 208	110 066
	I–III. negyedév	49 466	29 377	78 843	125 399	214 144	160 764	89 493	141 678	110 289
	I–IV. negyedév	49 507	29 350	78 857	126 939	216 814	162 642	90 390	143 220	111 377
2012.	I. negyedév	48 058	29 588	77 645	136 009	233 025	174 602	88 960	150 611	113 484

10. táblázat: Az alkalmazásban állók száma és keresete

Jász-Nagykun Szolnok Megye Általános gazdasági jellemzői

Az ipari-agrár jellegű gazdasági szerkezettel rendelkező megye országos viszonylatban közepesen fejlett területnek tekinthető. A megye fejlődését meghatározó tényezők:

- a főváros közelsége és az ebből adódó lehetőségek hasznosítása,
- a megye kelet-nyugati erőteljes fejlettségi különbsége (a Tiszától nyugatra találhatók a gazdaságilag fejlettebb térségek: a jászági és a szolnoki területek; míg a folyótól keletre helyezkednek el az elmaradottabb nagykunsági és tiszazugi térségek),
- a megye ipara az utóbbi években az egyik legdinamikusabb növekedést mutatja, ennek ellenére magas a munkanélküliség,
- a kedvező mezőgazdasági adottságok és a rurális jelleg fokozottabb hasznosíthatósága,

- a gyorsforgalmi úthálózat hiánya és az elérhetőség általános rossz állapota egyértelmű akadálya a fejlődésnek,
- fejlődő infrastruktúra, stabil humánszolgáltatások,
- nem teljes körűen kihasznált turisztikai adottságok,
- viszonylag szennyezetlen környezet.

A 2005-2008. évi időszakot vizsgálva megállapítható, hogy a megyei GDP folyamatosan növekszik: 2005. évhez képest több mint 131 milliárd Ft növekedés könyvelhető el (2005. évben: 556.512 millió Ft). A GDP gazdasági ágak szerinti megoszlása: ipar: 35,7 %; mezőgazdaság: 8,2 %; szolgáltatások: 56,1 %.

A megyében a foglalkoztatottak száma 137,9 ezer fő, a foglalkoztatottak gazdasági ágak szerinti megoszlása: ipar: 38,0 %; mezőgazdaság: 5,6 %; szolgáltatások: 56,4 %.

A megye gazdaságában fokozatosan megnövekszik a kis-és középvállalkozások súlya. A 2006-2010. közötti időszakot vizsgálva elmondható, hogy mind a vállalkozások számát (2006. évben: 31.477 db), mind a társas vállalkozások számát (2006. évben: 10.718 db) tekintve folyamatos növekedés tapasztalható (2010. évben a regisztrált vállalkozások száma meghaladja az 50 ezret). Az egyéni vállalkozók legnagyobb arányban a mezőgazdaságban, vad-, erdő-, halgazdálkodásban tevékenykednek.

Jelenleg a megyében 12 ipari park, egy ipari zóna és egy vállalkozási övezet működik. Az ipari parkokban közel 590 hektáron működő vállalkozások mintegy 5.000 főt foglalkoztatnak. Megfigyelhető továbbá a multinacionális vállalatok megjelenése és dinamikusan növekvő térnyerése (Samsung, Carrier, Electrolux, Claas, stb.).

A megye iparában meghatározó a feldolgozó jelleg. Jelentős iparágak: gépipar, fa-és papíripar, élelmiszeripar, textilipar. Az ipari termelés volumene 21,4 %-kal növekedett 2010. évben.

A megye mezőgazdaságában megfigyelhető a szántó aránya. A többi művelési ága súlya alacsony, amelyek közül az erdők aránya érdemel említést. A szántóföldi növények közül legnagyobb arányban búzát, napraforgó, kukoricát és repcét termesztnek. Az állattenyésztésben jelentős a sertés-, baromfi, szarvasmarha-és juhtenyésztés. A főbb mezőgazdasági termékek termésátlaga hektáronként: búza 3.200 kg; árpa 2.870 kg; repce 1.550 kg.

Jász-Nagykun-Szolnok megye fejlődési irányait a hatályos területfejlesztési tervdokumentumok jelölik ki. A megye társadalmi-gazdasági súlyának növelése ugyanolyan hangsúllyal megjelenő célkitűzés, mint az emberek és a környezet harmonikus együttélésének megteremtése, illetve a területi egyenlőtlenségek csökkentése.

E célok elérését segítik elő a 2010-2013. közötti időszak folyamatban lévő és tervezett megyei fejlesztései, amelyek várható összköltsége meghaladja a 842 milliárd forintot. A beruházások a közlekedés fejlesztését, a környezeti biztonság növelését, a gazdaságfejlesztést, a humánerőforrás-fejlesztést, valamint az alpinfrastruktúra és a közszolgáltatások fejlesztését szolgálják.

4.3 Aktív korúak népessége

Munkaerő piaci jellemzők

Jász-Nagykun-Szolnok megyében – 2011. évben – a 293,3 ezer fős 15-74 éves népességből 156,6 ezren voltak gazdaságilag aktívak, amely az előző évnél 1,2%-kal volt kedvezőbb. Az aktivitási arány egy év alatt 1,2 százalékponttal javult, 53,4%-ot tett ki. Ez az országos adattól 1,4 százalékponttal maradt el.

A KSH munkaerő-piaci felmérése szerint 2011-ben a megyében élő népességből 139,3 ezer főt foglalkoztattak, számuk 1,4 ezer fővel nőtt 2010-hez képest. Arányuk 1,0 százalékpontos javulás után 47,5%-nak felelt meg, ami az országos átlagnál 2,2 százalékponttal gyengébb volt. A KSH felmérése szerinti munkanélkülinek 17,3 ezer fő számított. Számuk egy év alatt 2,4%-kal nőtt, 11,1%-os arányuk így kis mértékben, 0,2 százalékponttal romlott.

A 4 fő feletti foglalkoztatók 2011-ben Jász-Nagykun-Szolnok megyében átlagosan 68,6 ezer főt alkalmaztak, 6,5%-kal kevesebbet, mint 2010. hasonló időszakában. Nemzetgazdasági ág szerint a legtöbb teljes munkaidőben alkalmazásban álló az ipar (37,9%); az oktatás (11,0%); a humán-egészségügyi, szociális ellátás (10,3%); a kereskedelem, javítás (9,9%), valamint a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (8,8%) területén dolgozott.

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete 162,6 ezer Ft volt, amely 6,7%-kal magasabb, mint a 2010-ben mért adat. Bérnövekedést az oktatás (-3,8%) és a művészet, szórakozás, szabadidő (-3,5%) ágakban tapasztaltak, a többi területen kisebb-nagyobb mértékben nőtt a bér. Legnagyobb mértékben az információ, kommunikáció területén, 44,2%-kal, de jelentős volt még az ingatlanügyletek közel húsz százalékos béremelkedése is. Legmagasabb átlagkeresetet a pénzügyi, biztosítási tevékenységek területén

mérték (bruttó 252 289 Ft-ot), míg a legalacsonyabbat a vendéglátás ágban (bruttó 108 062 Ft).

Jász-Nagykun-Szolnok megyében 2011. évben átlagosan 30 294 fő álláskereső szerepelt a nyilvántartásokban. Számuk az előző évhez képest 7,1%-kal (2 003 fővel) emelkedett. A kirendeltségek közül kiemelkedő mértékben nőtt a Tiszaroff és Tiszagyenda lakosságát is ellátó Kunhegyesen a nyilvántartottak száma (+25,6%), a többi kirendeltségen 5-7% körüli emelkedés volt tapasztalható, Mezőtúr kivételével, ahol egy év alatt 2,9%-kal csökkent az álláskeresők száma.

	Észak-alföldi régió	Országos átlag
Munkanélküliségi ráta	14,3	10,1
Aktivitási arány	56,1	61,6
Foglalkoztatási ráta	48,1	55,4

Forrás: KSH, MEF, éves adatok, 2009

11. ábra: A 15-64 éves népességre vonatkozó főbb munkaerő-piaci jellemzők az Észak-alföldi régióban és országosan, %

	Hajdú- Bihar	Jász- Nagykun- Szolnok megye	Szabolcs- Szatmár- Bereg	Észak- alföldi régió
Foglalkoztatottak, ezer fő	176,9	137,6	171,7	486,2
Munkanélküliek, ezer fő	22,7	17,8	40,6	81,1
Gazdaságilag aktívak, ezer fő	199,6	155,4	212,3	567,3
Gazdaságilag inaktívak, ezer fő	165,8	106,7	171,0	443,5
Népesség, ezer fő	365,4	262,1	383,3	1 010,8
Munkanélküliségi ráta, %	11,4	11,5	19,1	14,3
Aktivitási arány, %	54,6	59,3	55,4	56,1
Foglalkoztatási ráta, %	48,4	52,5	44,8	48,1

Forrás: KSH, MEF, 2009

12. ábra: A 15-64 éves népesség gazdasági aktivitási mutatói az Észak-alföldi régió megyéiben, 2009

2008-ban a lakosság 33%-a volt aktív kereső az Észak-Alföldi régióban, míg országosan 38%-a. A munkanélküliek arányában is nagy eltolódás mutatkozik a régió hátrányára. A régióban élők 19%-a volt tanuló, országos átlagban arányuk 17,8%. Nem csak a tanulók, hanem a még nem tanuló gyerekek aránya is magasabb a régióban.

Az érintett települések, Tiszaroff és Tiszagyenda gazdasági jellemzői

Tiszaroff és Tiszagyenda településekre a következő lényegi, gazdasági helyzetet befolyásoló adatok állnak rendelkezésre.

	Tiszaroff	Tiszagyenda
Regisztrált munkanélküliek száma;	220 fő	138 fő
Kisebbségi önkormányzat	van	nincs
Nonprofit szervezetek száma;	6	4
Romák becsült aránya;	30 %	8 %
Települési elvándorlási ráta (egyenleg);	-12 fő	-15 fő
Vállalkozások száma;	124 (helyi székhelyű), 35 (telephellyel rendelkezik)	31 (helyi szintű), 28 (telephellyel rendelkezik)
Úthálózat hossza, minősége;	22,8 km burkolt	12,7 km burkolt
Szélessávú internethálózat;	Invitel ADSL, T-online, T-mobile, Telenor, Dunaweb, Externet, Vodafone	Invitel ADSL
Telefonhálózat;	van	
Mobil hálózat;	Mindhárom szolgáltató	
Közműhálózat;	Csatorna 60 %-ban, gáz, ivóvíz, közvilágítás kiépült mindkét településen	
Önkormányzat által rendszeres szociális segélyben részesítettek évi átlagos száma;	30 fő	13 fő
Közfoglalkoztatásban részt vettek száma (az elmúlt 1 évben);	200 fő	165 fő
Önkormányzat által szociális és gyermekvédelmi ellátásban részesítettek száma (az elmúlt 1 évben);	462 fő	426 fő
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők száma a 0-5 éves korú gyermekek között (az elmúlt 1 évben);	242 fő	27 fő

13. táblázat: Összefoglaló települési információk

Tiszaroff településen jelentős gazdasági fejlődés nem tapasztalható a település a leghátrányosabb helyzetű települések közé tartozik. Az Intézmények fenntartása jórészt

Mikro-térségi, Kistérségi Társulásban történik. Az Önkormányzat üzemelteti azonban a helyi Vízművet, a 300 adagos Főzőkonyhát, mely ellátja a közoktatási intézményeket, Bölcsődét és a szociális étkeztetést, valamint a Polgármesteri Hivatal munkahelyi étkeztetését is.

A településen működő vállalkozások, gazdasági társaságok száma 74, melyek közül 31 Tiszaroffi székhelyű vállalkozás.

A gazdasági szereplők között megtalálhatók az iparban, mezőgazdaságban és a szolgáltató szektorban dolgozók is.

Ennek ellenére legnagyobb foglalkoztató az Önkormányzat.

A foglalkoztatottsági adatok az országos adatokhoz képest jelentős elmaradást mutatnak, de a térségihez képest átlagosnak mondhatók, a munkanélküliek aránya eléri a 20%-t, ami megfelel a kistérségi átlagnak. A településen lakók foglalkoztatási körülményeit meghatározzák a helyben működő vállalkozások és az önkormányzat intézményei.

A lakosság jövedelmi viszonyai a térségátlagának megfelelő színvonalú, amit meghatároz a munkanélküliek aránya is. Szociális ellátásban, támogatásban lévők aránya évek óta változatlan, nincsenek kiugró esetek. Az önkormányzat folyamatosan biztosít munkalehetőséget a rászorulóknak különféle közfoglalkoztatási programokban.

Társadalmi jellemzők

A településeken jellemző életminőséggel kapcsolatos adatok a következők szerint foglalhatók össze:

	Tiszaroff	Tiszagyenda
Elérhető közszolgáltatások;	Tiszaroff Polgármesteri Hivatal	Tiszagyenda Polgármesteri Hivatal
Ipari park	Nincs	
Pénzügyi szolgáltatás	Fegyvernek és Vidéke Takarékszövetkezet, OTP Bankautomata (központi buszmegállónál) Posta Hivatal	Posta Hivatal
eMagyarország pont	nincs	van
Egyéb szolgáltatások		
Foglalkoztatási Információs Pont	nincs	
eKözigazgatási Pont	nincs	
Egészségfejlesztő programok	Háziorvos által tartott felvilágosító előadások,	TÁMOP pályázat keretében „Séta az

	Tiszaroff	Tiszagyenda
	Általános iskolások dentálhigiénés oktatása	egészségért a mellrák ellen” (évente)

14. táblázat: Életminőséggel kapcsolatos adatok

4.4 Mezőgazdaság

Tiszaroffon a rendszerváltás után az Aranykalász TSZ átalakulását követően két mezőgazdasági szövetkezet alakult melyek közül napjainkban, Agroff Szövetkezet működik Kft formában. Ezen kívül a mezőgazdasági tevékenységet végzők általánosan östermelő státuszban tevékenykednek. A 90-es évek hanyatlását követően napjainkban ismét szaporodik az állattenyésztéssel foglalkozók száma.

Az érintett települések mezőgazdaságát vizsgálva elmondható, hogy a kis mezőgazdasági vállalkozások felszereltsége, gépesítettségük színvonala valamelyest elmarad az elvárt szakmai minimumtól. A növénytermesztés területén a közepes méretű földterületekkel rendelkezőknél már valamivel jobb a felszereltség színvonala. A termesztett szántóföldi kultúrák közül kiemelkedik az őszi búza, kukorica, napraforgó, búza és napraforgó termesztése, de jellemző még az olajtökmag és olaj repce termesztése is.

4.5 Ipar

A települések ipari szektorát vizsgálva megállapítható, hogy jelentősebb tőkebefektetés nem történt. A települések azonban törekszenek arra, vállalkozások települjenek be.

A településeken jelen van néhány vállalkozás, mely a helyi, adott esetben a térségi igényeket is ki tudnak elégíteni.

4.6 Szolgáltatások, kereskedelem

A szolgáltatói szektort vizsgálva a lakosság igényeinek megfelelő mennyiségű kereskedelmi üzlet található, az alapszolgáltatások száma a települések méretéhez képest kielégítő. Azonban a minőségi szolgáltatásokért távolabb kell utazni, elsősorban Kunhegyes, Szolnok, vagy Tiszafüred.

Kereskedelmi egységek	Tiszaroff (db)	Tiszagyenda (db)
Kiskereskedelmi üzletek száma	7	1
Élelmiszerüzletek száma	5	4
Zöldség-, gyümölcsüzletek száma	-	-
Egyéb élelmiszer üzletek száma	-	-
Ruházati üzletek száma	2	-

15. táblázat: A kereskedelemre vonatkozó statisztikai adatok, 2012

4.7 Vendéglátás, idegenforgalom turizmus

A gazdaság mellett az idegenforgalom központképző szerepe is kiemelkedő, hiszen a Tiszaroffon 64 üdülő ingatlan található, és a lakóterületeken álló lakóházak közül is kb. 300 ingatlan tényleges használati módja üdülő, vagy hétvégi ház. Jelenleg 9 db falusi szálláshely működik a településen a vendégéjszakák száma nem számottevő. A vendéglátóhelyek lakossági aránya az igényekhez igazodó. A települések adottságai a turizmus legkülönbözőbb területeinek fejleszthetőségét is magában hordozzák.

Ugyanakkor a települések mindenképpen szeretnék megőrizni falusias jellegüket, a csendet és nyugalmat árasztó környezetet megtartani, hogy ezzel magukhoz tudják vonzani a látogatókat, turistákat. Tiszaroff és Tiszagyenda környezetére odafigyelő és vele együtt élő településfejlesztést szeretné megteremteni.

Kereskedelmi egységek	Tiszaroff (db)	Tiszagyenda (db)
Vendéglátóhelyek száma (db)	5	3
Éttermek, cukrászdák száma (db)	2	0
Italbotok, borozók száma (db)	0	0
Munkahelyi étkeztető helyek száma (db)	1	1

16. táblázat: Vendéglátóipari egységek adatai, 2012.

A társadalmi tényezőkre hatással lévő elemek közül a turizmust vizsgálva a 2 település kitörési pontjának tartja az idegenforgalom növelését a településen. A település vezetése

hosszú távú fejlesztésekben kiemelten kezeli ennek a szektornak a nagyobb mértékű növekedését, éppen ezért a fejlesztéseket ennek figyelembevételével tervezik meg. Mind Tiszaroff, mind Tiszagyenda vidékies, csendes hangulatát mindenképpen szeretnék megtartani, s ezzel magukhoz vonni a falusi turizmusban részt venni kívánó vendégeket. Elsősorban olyan településeket szeretnék a vendégek elé tárni, ami harmonikusan fejlődött, úgy, hogy kielégítette, kielégíti lakosságának igényeit, ugyanakkor természeti környezetével is harmóniát tart fenn.

A település több idegenforgalmi helyszínnel is büszkélkedhet. Ezek közül néhány:

Református Templom

Tiszaroff község régen kb. 3 km-re Északabbra feküdt. Temploma ott vesszőfonatba vert sárból (paticsból). Ezt 1713-ban megjavították. A Tisza áradásai miatt azonban a falu áttelepült innen a "Telekről" a mai helyére. 1726-ban Borbély Mihály, az új földesúr már itt adja oda imaház részére a Rákócziak által építtetett magtárt, amit a nép "Rákóczi kenyeres háza" néven őriz ma is emlékezetében. Ezt az imaházat 1757-ben építik ki templommá, melynek során 1,5 méter-rel megmagasítják és 4,5 méterrel Kelet fele meghosszabbítják; két cintermet építettek hozzá s a nyugati végében karzatot, mely a fiúk karzata. Mennyezete kazettás festett deszkamennyezet volt, amint az meg látható a két cinteremben. Mivel abban az időben protestánsok tornyot nem építhettek, ezért azt csak 1762-ben külön királynői engedéllyel építik "örtoronyként." Emiatt épült az külön a templomtól. Azóta mondják, hogy "a templom jegyben jár a toronnyal." Mindkét épület zsindelytetős volt. 1802-ben javították az épületeket először. 1816-ban " mivelhogy a deszka mennyezet igen megavult, leszedetvén, fűrészelt fenyő szálak tétettek a helyébe. "

1846-ban és 1878-ban a tetőzetet átzsindelyezték. 1910-ben a tornyot bebádogozták - ez a lemez van a tornyon még most is. Szintén 1910-ben raktak a templomra eternit palát a zsindely helyére.

A torony vakolatát 1956-ban és 1970-ben javították. A templom épület 1968-ban kívül teljesen új vakolást kapott, belül pedig alapos felújítást, a mennyezetet megerősítették, mivel 1967 karácsonyára virradóan az északi oldalon a fal mellett kétnégyes szakaszon korhadás miatt leszakadt.

A deli oldal középső ablakának felső négy szeme hatszögletes ólomkeretes öntött üveg 1757-ből az eredeti üvegezésből való. Alatta a fal süllyesztett kiképzése jelzi, hogy ott eredetileg magtár-ablak volt.

Az első toronyóra felszerelése nem ismeretes, de azt 1818-ban már javították. A jelenlegi órát 1894. szerelték be. Az óra érdekessége, hogy a kismutató mutatja a perceket, a nagymutató pedig az órákat.

A toronyban három harang van:

1. A nagyharang Súlya: 510 kg, hangja: Gisz. 1922-ben öntöttek a Buda-pesti Haranggyárban. Újraöntötte Szlezák Rafael Rákospalotán 1947-ben.
2. A középső harang Súlya 225 kg, hangja: H. Az 1745-ben öntött harangot újraöntötte Szlezák Rafael Rákospalotán 1947-ben. Ehhez hangolták a másik két harangot.
3. A kisharang Súlya: 118 kg, hangja: E. A Budapesti Haranggyárban öntöttek 1922-ben.

19. ábra: Református templom belső

20. ábra Református templom külső

Borbély kastély

A Borbély-kastély 1790 és 1810 között épült. A barokk és klasszicista jegyeket ötvöző épület ma kastélyszálló. A hangsúly az épület előreugró, egyemeletes középrészére esik. Ezt a hatást csak fokozza a középrizalit, valamint a szélső földszintes és középső emeletes épületrész közti szintkülönbség. A főhomlokzat földszinti részének szélein a félköríves ablakok mélyített...

A Borbély-kastély 1790 és 1810 között épült. A barokk és klasszicista jegyeket ötvöző épület ma kastélyszálló.

A hangsúly az épület előreugró, egyemeletes középrészére esik. Ezt a hatást csak fokozza a középrizalit, valamint a szélső földszintes és középső emeletes épületrész közti szintkülönbség. A főhomlokzat földszinti részének szélein a félköríves ablakok mélyített falsíkba épültek, és ez folytatódik a középrész emeletén is. A főhomlokzat többi ablaka egyenes záródású, keretelt. Az épület alatt pince található.

Tiszaroff az XVII. század első harmadában jutott a Borbély család birtokába. Az épületnek irodalomtörténeti vonatkozása is van, hiszen Csokonai Vitéz Mihály költő baráti kapcsolatban állt az építtető Borbély Sándorral és annak Gábor fiával. A felújított épületben ma kastélyszálló működik.

21. ábra: Borbély kastély

Tiszaagyenda

Római katolikus egyház: Tiszaagyenda 1820-ig mint leányegyház Tiszaabő községhez tartozott. Tiszaagyenda templomépítéséhez Hellebronth Géza 1897-ben telket adott, adományokat gyűjtött és elkészítette a terveit. Az uralkodó és az érsek is hozzájárult az építkezéshez. A tiszaagyendai leányegyházban felállított helyi lelkeszséget 1900-ban

plébániává nyilvánítják. A templomot a mai formájában 1900-ban Hellebronth Géza kezdeményezésével és anyagi támogatásával építették. Az egyházhoz csatolták leányegyházként, ugyanakkor Tiszaroff és Tiszabura leányegyházakat. A római katolikus templomot Mihály fegyverneki építőmester keze munkájával építette. A belső berendezés teljesen lombfűrész-díszítésű, melynek nagy részét Hellebronth Géza keze munkájával és családtagjaival épített. A torony magassága 27,5 méter. A templom teljes egészében téglából épült. A templomtoronyban egy nagy és egy kis harang van elhelyezve. A templomban kriptát építettek a Hellebronth és a Végess család temetkezési helyéül. A templom építéséről még el kell mondani, hogy 1900. szeptember 29-re készült el, szent Mihály napjára. Mivel ez a nap a szentek közé soroltatott, elhatározták, hogy a községben a búcsút ezentúl Szent Mihály napján fogják tartani. Ezt követték évtizedeken keresztül, még napjainkban is. E napon búcsújárás van, és nem csak a környékről, de esetenként távolabbról is érkeznek hívők a községbe.

Református Templom: A mai meglévő templomot 1747-ben építették. Ezt a tényt a templomtorony tetején lévő bádoggászlóba is bevették. A templomban elhelyezett márványtábla is ezt igazolja. A református egyház Tiszaroffról irányította a Tiszagyendán élő híveit. A vallás gyakorlását az iskolában végezték, mivel templom nem volt a községben. A református tanító tanította a hittant és több alkalommal vasárnaponként istentiszteletet tartott. Havonként egy-két alkalommal és más ünnepnapokon tiszaroffi lelkész szállt ki. Nagy ünnepeken különböző helyekről, Debrecenből, Sárospatakról legátus érkezett.

Tiszagyendán az egyház segítségével és a vallásos emberek közadakozásából épült fel a református templom 1936.-ban. A templom építésében jelentős anyagi támogatást nyújtott Végess Árpád földbirtokos, császári és királyi kamarás, valamint fiatal orvos felesége, dr. Végess Róza. A templom alapkőletétele 1935. szeptember 11.-én történt ünnepélyesen egy év alatt jelentős társadalmi munka bevonásával elkészült.

4.8 Infrastrukturális helyzet

Tiszaroff, Tiszagyenda lakásállományának és ezzel a háztartások számának változása követi a népesség számbeli változásait, tehát folyamatos az emelkedés.

Megnevezés	Tiszaroff	Tiszagyenda
Közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)	30	12,7
Lakásállomány (db)	973	450
Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	939	425
Közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza (km)	26,9	17,06
Közüzemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	704	365
Villamosenergia-fogyasztók száma (db)	900	438
Háztartási villamos energia fogyasztók száma (db)	855	430

Háztartási gázfogyasztók száma (db)	480	225
Önkormányzati kiépített út és köztér hossza (km)	20,5	12,7
Önkormányzati kiépített járda hossza (km)	19,4	8,5
Önkormányzati kiépített út és köztér területe (1000 m ²)	77.1	37
Állami közutak hossza belterületen (km)	3,8	2

17. táblázat: Infrastrukturális kiépítettség, 2012

5. Környezeti elemek

Környezeti elemek a levegő, a talaj, a felszíni és felszín alatti vizek, az élővilág (tágabban vett értelemben a művi, épített környezet és maga az ember is hozzátartozik), melyek egymással szorosan összefüggenek, életteret alkotnak: ökológiai rendszert és települési környezetet. Ezeket az elemeket különböző tevékenységek következtében fellépő hatások veszélyeztetik. Különbséget kell tennünk a természetvédelem és a környezetvédelem között. A **természetvédelem** egy gyakorlati tevékenység, figyelme a természetre koncentrál. Szorosan kapcsolódik a tájvédelemhez. A természeti értékeket a természetvédelem mindig tételes, listás felsorolással, jogi procedura keretében vonja védelem alá. A **környezetvédelem** a természetvédelemnél jóval fiatalabb tudományág. Az ember környezetét közvetlenül óvja. A litoszférával, a pedoszférával, a hidroszférával, valamint a természetvédelem érdeklődési körén kívül eső atmoszférával is foglalkozik. A környezetvédelem főbb tárgyai a levegőtisztaság-védelem, víz- és talajvédelem, zaj- és rezgésvédelem, hulladékgazdálkodás, vegyi anyagok szabályozása, integrált szennyezés-megelőzés, környezet-egészségügy, klímapolitika, országos kármentesítési program.

5.1. Levegőtisztaság-védelem

A levegőminőségre gyakorolt hatás szempontjából a közlekedés, a szántóföldi növénytermesztés és állattartás meghatározó a térségben.

Mindkét település levegőminősége megfelelő és tiszta. Azonban problémát jelenthet a nyári félévben a levegő portartalma, egyes hasonló adottságú alföldi települések mérési adatai alapján a megengedett határértéket túllépheti. Ezt a problémát elsősorban az utak további burkolásával, illetve fasorok ültetésével, parkosítással tudjuk mérsékelni.

A közlekedésből eredő levegőterhelés mértéke elenyésző. A települések megyeközponttal lévő kapcsolatát a 3216. számú országos összekötő út biztosítja. Tiszaroffon a 3216. számú út, mely egyben a község főútja, a belterület keleti részénél éri el a települést, majd a belterület északi részénél halad a község közepéig. Közel 180 fokos jobb kanyarral északkeleti irányban hagyja el a községet.

Káros légszennyező anyag kibocsátás ipari tevékenységből nem származik. Imisszió (légszennyezettség) mérő állomás a településen nem működik. Az üzemi és szolgáltató létesítmények légszennyezése sem okoz kimagaslóan nagy környezeti terhelést, és a tüzelőberendezések sem okoznak különösebb légszennyezést. Egyéb, technológiai eredetű emisszióval sem kell számolni.

Légszennyező anyagok elsősorban a **lakóházak, intézmények tüzeléséből, járművek közlekedéséből** adódóan kerülhetnek a légterbe, de mennyiségük nem jelentős. A gázfűtés elterjedésével azonban csökkent a szilárd anyagok jelenléte a légkörben (hamu, korom).

A kommunális fűtés emissziója képvisel jelentősebb részt fűtési időszakban a légszennyezőanyag megterhelés szempontjából. A lakosság körében az alternatív energiák alkalmazása szórványos, mértéke elhanyagolható.

A községben a legelterjedtebb közlekedésforma a kerékpáros közlekedés a gyalogos közlekedés mellett. Az úthálózat csekély forgalma lehetővé teszi, hogy biztonságosan tudjanak kerékpározni a helybéli lakosok. Ezzel a levegőszennyezés minimalizálásához is nagymértékben hozzájárulnak.

Az **egyéb lakossági eredetű légszennyező tevékenységek** körében a kerti hulladékok égetése okozhat problémát, azonban *a település környezetvédelméről szóló 17/2001. (XI.21.) számú önkormányzati rendelet 5. § -ban* foglaltak szerint a kerti hulladékok égetése a település teljes területén tilos, ez esetben van lehetőség hatósági intézkedés megtételére. A kerti hulladékok hasznosítását házi komposztálás keretében is el lehet végezni, illetve a Remondis Tisza Kft. gondoskodik az elszállításáról.

A **bűzhatás** szempontjából meg kell említeni az állattartással foglalkozó mezőgazdasági vállalkozásokat. Ebből a szempontból Tiszaroffon két telepet lehet kiemelni:

- Árkus major, mely a lakott területtől északnyugati irányban kb. 400 m távolságra, az út mindkét szakaszán helyezkedik el.
- Nagygyepi major, mely a belterületi határtól északkeletre 100 m, a beépített területtől 700 m távolságra helyezkedik el.

Az állattartó telepek megfelelő tartástechnológiával rendelkeznek, a keletkező híg, és almos trágyát megfelelően tárolják és kezelik, a környezeti elemekre káros hatást nem

gyakorolnak, a lakosság részéről bűzre vonatkozó panaszok nem érkeztek az Önkormányzat felé az állattartó telepekkel kapcsolatban.

A település levegőtisztaság-védelmi előírásait *a település környezetvédelméről szóló 17/2001. (XI.21.) számú önkormányzati rendelethez* tartalmazza.

Fejlesztési célok:

- **a közlekedési eredetű légszennyező anyagok kibocsátásának mérséklése;**
- **bűzhatás csökkentése az állattartó helyi lakosok körében a megfelelő tartástechnológia kialakításával;**
- **a vállalkozókkal, illetve a lakossággal egyaránt be kell tartatni a hatályos levegőtisztaság-védelmi jogszabályokat.**

5.2. Zaj- és rezgésvédelem

Települési zajforrások:

- mezőgazdasági zajkibocsátás,
- ipari zajkibocsátás,
- közlekedési zajok (kereskedelem, szórakozás, építkezés, háztartási tevékenység).

Mezőgazdasági zajkibocsátás szempontjából a mezőgazdasági ágazatok közül a térségre jellemző növénytermesztés panaszügyet nem indukál. Ezt a tevékenységet a lakott területen kívül folytatják. Környezetüket zajjal csak időszakosan terhelik (pl. szántás, termékfuvarozás, betakarítás). A feldolgozó háttér zaja nem terjed túl a mezőgazdasági terület határán. Az állattartó telepek (Árkus-major, Nagygyepi major) a lakókörnyezettől távolabb helyezkednek el, tevékenységük zajhatása elenyésző, lakossági panaszokat nem okoz.

Ipari zajkibocsátással kapcsolatosan a településen nagyobb ipari létesítmények nincsenek. A kisebb üzemek, vállalkozások zajterhelése minimális. Belterületi telephelyek közül a Tiszacsom Kft. napraforgó-, tökmagszáritással és raktározással foglalkozik. A belterület északi részén lévő fatelep raklapkészítéssel foglalkozik. Az AGROFF Kft. mezőgazdasági és állattartó tevékenységéből környezetet zavaró zajhatás nem származik. A Ferrit KKS Kft. a belterületi határtól délnyugatra, a régi magtár épületében vasipari tevékenységet folytat. A telephely a régi temető mellett helyezkedik el. Mivel lakó- és üdülőkörzet van a közvetlen közelében, fejlesztése és átalakítása során különös figyelmet kell fordítani a zajvédelmi és környezetvédelmi előírások betartására.

Közlekedési zajterhelés szempontjából Tiszaroff település közlekedési zajforgalma minimális, nem meghatározó. A forgalom sűrűsége napszakonként és havonta is változik. Vasúti közlekedésből származó zajjal nem kell számolni a településen, ugyanis vasútvonal a települést nem érinti. A közúti forgalom a reggeli és délutáni órákban a legsűrűbb. Havi eloszlásban a személygépjárművek részaránya a nyári időszakban magasabb, mint a többi évszakban. A tehergépjármű részaránya havi bontásban közel egyenletesen oszlik el, de egy-egy nagyobb beruházás esetén – akár a térségben, akár a településen – a forgalmuk megnövekszik. A közutak forgalma hétköznapi nagyobb, mint hétvégeken. A községben a legelterjedtebb közlekedésforma a kerékpáros közlekedés a gyalogos közlekedés mellett.

Egyéb zajok tekintetében a lakókörnyezetben előfordul, hogy lakást vagy melléképületet átalakítanak át szolgáltatási ágazatban tevékenykedő kisebb üzlethelyiségeknek vagy boltoknak. A különböző tevékenységekből származó zajok és rezgések megengedett határértékeit a 27/2008. (XII.3.) KvVM-EüM együttes rendelet tartalmazza. Zajhatástól védendő az emberi tartózkodásra szolgáló épületek, közterületek. Az egyéb zajok másik jelentős részét a szórakozóhelyi zajok alkotják. Sokszor nem csak a szórakozóhely zaja, hanem a környezetében megjelenő éjszakai gépjárműzaj, lármázás és egyéb környezetszennyezés is gondot okoz. Tiszaroff településen a következő vendéglátó egységek találhatók:

- Nádas Söröző	Tiszaroff, Szabadság út 57.
- Horgász Söröző	Tiszaroff, Szabadság út 89/a.
- Diszkont Söröző	Tiszaroff, Honvéd út 22.
- Katica Söröző	Tiszaroff, Aradi út 30.
- Fagyizó	Tiszaroff, Hősök tere 14.
- Oázis Presszó Ételbár	Tiszaroff, Hősök tere 4.
- Étterem Kastélyszálló	Tiszaroff, Aradi út 28.
- Kálmi Kocsmá	Tiszaroff, Móricz Zs. út 2.
- Retro Söröző és Étterem	Tiszaroff, Hősök tere 12.

A fenti vendéglátó egységekkel összefüggésben jelentkező zaj elenyésző. Építkezésből, bontásból, illetve háztartási tevékenységből származó zaj mértéke minimális.

A település zajvédelmi előírásait a *település környezetvédelméről szóló 17/2001. (XI.21.) számú önkormányzati rendele*t tartalmazza.

Fejlesztési célok:

- a közlekedési eredetű zaj – és rezgésszennyezés mérséklése a gépjárművek műszaki állapotának felülvizsgálatával, a lakókörnyezeti nyílászáró szerkezetek zajcsökkentő változatainak alkalmazásával,
- a közösségen belüli elfogadhatatlan magatartás által okozott zajok és zajterhelések mérséklése és megszüntetése,
- belterületi fejlesztés esetében, amennyiben szükséges, zajvédelmi övezet kijelölése, illetve az elérhető legjobb technikára való törekvés.

5.3. Hulladékgazdálkodás

Korábban a lakosság a települési szilárd hulladékot a belterület északnyugati sarkában kijelölt községi szeméttelpre hordta. Több éven át működött a szeméttelap a kb. 1 hektáros területen. A lapos, gödrös területet folyamatosan töltögették a szemét és a törmelék odahordásával. Az őrizetlen telepnek semmilyen infrastruktúrája nem volt. 2001-ben a szeméttelrakást megszüntették, a szeméttelpet felszámolták, területét rendezték, földborítással lezárták.

A lakossági hulladék mennyisége éves szinten körülbelül 1.500 m³. A hulladékgazdálkodás körébe tartozik a települési szilárd kommunális hulladék és a kommunális szennyvíz gyűjtése, elhelyezése.

A **kommunális hulladékok gyűjtését és szállítását** mindkét településen a REMONDIS TISZA Kft. (5350 Tiszafüred, Húszöles út 149.) végzi. A hulladék végső ártalmatlanítása a Tisza-tavi Regionális Hulladéklerakóban történik. A REMONDIS TISZA Kft. a lakosság részére 120 l-es hulladékgyűjtő-edényeket biztosított, melyben a keletkező hulladékot tárolhatják. A hulladék elszállítása heti rendszerességgel történik, míg a lomtalanítást időszakosan, évente kétszer, egy tavaszi és egy őszi időpontban végzik. A Tisza-tavi Regionális Hulladéklerakó Tiszafüred külterületén a 0409/11 hrsz-ú szántó déli részén, a 33-as főúttól délre, 1.200 m-re található. Területe 21,8 ha. Távolsága a belterületről 2,6 km. Határai: északról távvezeték, nyugatról a 0409/2 út, délről a 0412 csatorna, keletről a 0408 csatorna és a 0407 út. Részei: a telep déli oldalán *depónia*, ami 4 db egymástól osztótöltéssel elválasztott hulladéklerakó kazetta, 400 m hosszú, 250 m széles, 9 m magas, szigetelt aljzattal rendelkezik; *válogató*, mely hulladék utóválogató és bálátároló csarnokból áll; *komposztáló*, amely a szelektíven gyűjtött szerves, biológiailag lebontható zöldhulladék – ehhez szerves adalékanyagot kevernek -, illetve az arra alkalmas minőségű szennyvíziszap kezelésére

szolgál, takart és nyílt prizmás technológiával működik. A társaság 42 településen végzi a kommunális nem veszélyes hulladék begyűjtését.

22. ábra: A REMONDIS TISZA Kft. hulladéklerakója

A település területén, a főbb csomópontokon **szelektív-hulladékgyűjtő szigetek** lettek kialakítva. A boltok és intézmények látogatottsága miatt többen veszik igénybe a gyűjtő-edényzeteket. A három hulladékfrakció elhelyezésére alkalmas gyűjtőszigetet az alábbi fotó szemlélteti:

23. ábra: Szelektív-hulladékgyűjtő sziget

A szigeten lévő edényzeteket a REMONDIS TISZA Kft. havi rendszerességgel üríti, illetve a telítődésnek megfelelően. A szigetek kialakítása a 2006-2007-es években valósult meg.

A „**Házi Komposztálás Tiszaroffon**” című projekt megvalósulása jelenleg is folyamatban van, az Önkormányzat vissza nem térítendő támogatás keretében komposztáló ládákat helyez ki az ingatlanokra a lakosság körében kérelem alapján. A kihelyezés előtt lakossági tájékoztatókat tartanak, melynek keretében bemutatják a komposztáló ládákat, a hasznosítási lehetőségeket, illetve a jelentőségét. Telefonos és személyes felmérés alapján került meghatározásra a darabszám. Egy ingatlanra egy komposztálóládát tudnak kihelyezni. Ezek tölgyfából készült, felületkezelte, 1 m³-es komposztáló ládák. A lakosság a ládákat ingyen és bérmentve kapja meg. A készterméket nem szállítják el, hanem saját felhasználásra van tervezve.

Az építési és bontási hulladékot a lakosság az építkezéseknél használja fel.

Termelési veszélyes hulladék mennyisége jelentéktelen, ugyanis a településen nincs ipari tevékenységet végző telephely.

Veszélyes hulladékok átvételét végző gyűjtőudvar, telephely Tiszaroffon nincs és nem is tervezett. A veszélyes hulladékokat kommunális szemét közé keverni tilos. A termelő feladata a termelő telephelyeken keletkezett termelési, karbantartási veszélyes hulladékok, szennyezett göngyölegek elkülönített gyűjtése, elszállítása a telephelyről hasznosításra, tárolásra,

megsemmisítésre, valamint az előírt nyilvántartások vezetése. Ezeket a tevékenységeket a Közép-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség ellenőrzi.

Tiszaroffon elsősorban állattartással és földműveléssel foglalkoznak. Állati hulla elhelyező telep nincs, a település az ATEV Fehérje-feldolgozó Zrt. állati hulladéklerakóval tartja a kapcsolatot.

Tiszaroff hulladékgazdálkodására vonatkozó helyi rendelet a következő:

„Tiszaroff Község Önkormányzata Képviselő-testületének 11/2006. (VI.28.) rendelete a települési hulladékokkal kapcsolatos közszolgáltatásról.”

Tiszagyenda Község hulladékkezeléssel kapcsolatos rendelete:

„14/2011. (XII.27) számú rendelet a települési hulladékkal kapcsolatos közszolgáltatásról”

A közösségi hulladékgazdálkodásnak a következő alapelveket kell követni:

- megelőzés elve,
- elővigyázatosság elve,
- megosztott felelősség elve,
- szennyező fizet elve,
- közelség elve.

Fejlesztési célok:

- belterületi fejlesztések esetében a lehető legkisebb hulladékmennyiséggel járó módszer, hulladékszegény technológia alkalmazása,
- hulladékhasznosítás, szelektív gyűjtés arányának növelése a lakosság körében,
- házi komposztálás megvalósítása,
- a nyílt-téri illegális égetést teljesen vissza kell szorítani,
- termelési nem veszélyes hulladékok felmérése, mennyiségének csökkentése a hulladékszegény, fajlagosan kevesebb alapanyagot felhasználó technológiák alkalmazásával, újrafelhasználás, újrahasznosítás arányának növelése.

5.4. Víz- és talajvédelem

5.4.1. Belterületi vízellátás

Tiszaroff község **belterületi vízellátását** a Tiszaroffi Vízműtelep által üzemeltetett vízműről biztosítják. 1972-ben helyezték üzembe. 1996-ig a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Víz- és Csatornamű Rt. Törökszentmiklósi üzemmérnöksége üzemeltette. A vízmű vízbázisához két mélyfúrású kút tartozik. 1970-ben létesítették a vízműtelepen lévő 1. sz. kútát. Kútkataszteri száma: B-17/a. Talpmélysége felújítás után 330 m. 1984-ben létesítették a 2. sz. kútát a vízműteleptől mintegy 50 m-re. Kútkataszteri száma: B-21. Talpmélysége 107,5 m. A vízmű

mértékadó kapacitása 518 m³/d, csúcs-vízigénye 420 m³/d. A kutakból búvárszivattyú termeli a vizet két nyomás alatti vas-mangántalanító berendezésre. A szűrt víz 50 m³-es térszíni tárolóba kerül. Innen hálózati szivattyúk nyomják a vizet a hálózatba, illetve az 50 m³-es aquaglóbuszba. A szűrők öblítővize egy 20 m³ hasznos térfogatú vasiszap ülepítő műtárgyba kerül. A dekantált víz befogadója a Szabadság úti csapadékvíz-gyűjtő árok. A község ivóvizének alaphálózata 1970-1973 között épült ac. nyomóvezetésekből. Az ivóvíz gerincvezetékek többsége azbesztcement nyomócső. Az ivóvízhálózat sok ágvezetékert tartalmaz, 57 db föld feletti és 2 db föld alatti tűzcsap, valamint 35 db közkifolyó található meg rajta. A Tiszaroffi Vízműtelep hálózatra menő vizének kontroll vizsgálatát a TECHNO-VÍZ Laboratóriumi és Mérnökszolgálati Kft. (5000 Szolnok, Vízmű út 1.) végzi. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve a 2012/I01872 számú jegyzőkönyvében a 201/2001.(X.25.) Kormányrendelet szerint a vizsgált jellemzők alapján megfelelőnek minősítette az ivóvizet a vett vízminta alapján.

Fejlesztési célok:

- A belterületi vízellátás esetében gondoskodni kell a termelő- és tartalékkutak folyamatos állagmegóvásáról, környezetük rendezettségéről és tisztaságáról. A belső védőterületen csak olyan tevékenység végezhető, amely a kitermelés előtt, vagy a kitermelés alatt álló víz minőségét, mennyiségét, valamint a vízkitermelés folyamatát nem veszélyezteti.
- A meglévő létesítmények üzemeltetésénél, valamint újak létesítésénél gondoskodni kell arról, hogy szennyező anyagok ne kerülhessenek a védőterületekre, illetve a kutak vizébe.
- A régi, elavult azbesztcement csöveket folyamatosan le kell cserélni KPE csövekre a fejlesztéssel érintett szakaszokon, a vízminőség szinten tartása és a várható csőtörések elkerülése érdekében.

Tiszagyenda Község vízellátását a Törökszentmiklósi Térségi Víz-és Csatorna Mű Kft. látja el. Jelenleg Tiszagyenda település rendelkezik vezetékes ivóvízzel, a vízhálózat kiépítettsége és a rákötés aránya egyaránt 100%-os. Tiszagyenda településen a vezetékes ivóvíz minősége 2011-ig nem volt megfelelő. A vízben található arzén tartalom a határértéket meghaladta 0,01-0,03 mg/l között volt az értéke. Mindezekre való tekintettel Tiszagyenda községben is megvalósult az ivóvízhálózat teljes felújítása az Észak-Alföldi Régió Ivóvízminőség

javításáért ivóvízminőség javító Program keretében, melynek köszönhetően megvalósult a vízmű rekonstrukciója, fejlesztése, a települési vezetékhalózat rekonstrukció 100%-ban, a vezetékhalózat alkalmassá tétele a mechanikai tisztításra. Összesen 11.103 fm vezeték cseréje történt meg. A kicserélt hálózaton 450 lakossági lekötés 12 darab tűzcsap elhelyezés és a szükséges számú közkút elhelyezésére került sor. Mára elmondható, hogy a településen ásványvíz minőségű, tisztított csapvíz folyik a kutakból.

5.4.2. Külterületi vízellátás

A **külterületi vízellátás** terén a majorok vízellátását kismélységű kutakból oldják meg.

Fejlesztési célok:

- A magán csőkutak létesítésénél – amely elsősorban a külterületen lévő telepek, majorok vízellátását szolgálja -, illetve annak engedélyezése során a vízgazdálkodási hatósági jogkör gyakorlásáról szóló 72/1996.(V.22.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni, mivel a szabályos engedélyeztetés és kivitelezés is a felszín alatti vizek védelmét szolgálja.
- Ásott kutak zömmel egyes tanyák udvarain fordulnak elő, melyek esetében a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízilétesítmények védelméről szóló 123/1997.(VII.18.) Korm. rendeletben foglaltak szerint elő kell írni a védőterületekre vonatkozó korlátozásokat és tiltásokat. A kutak védőterületén belül tilos olyan tevékenységet végezni, melynek következtében csökken a vízkészlet természetes védettsége, vagy növekszik a környezet sérülékenysége, illetve 6 hónapon belül le nem bomló, károsító anyag kerül a vízkészletbe. Ezeken a területeken nem lehetnek olyan szennyezőforrások, melyek a csapadékkal eljutva a talajvizet veszélyeztetik.
- A vízbázist szintén veszélyezteti a kommunális és állattartásból eredő szennyvizek nem megfelelő elvezetése és tárolása, ezért a követelmények betartására különösen nagy gondot kell fordítani.

5.4.3. Felszín alatti vizek

A **felszín alatti vizek** csoportosítása szempontjából a kéregben előforduló vizeink sokfélék (talajvíz, rétegvíz, ásványvíz, hévíz, karsztvíz, artézi víz, barlangi tavak és vízfolyások), és ezekből is gazdagnak mondhatjuk magunkat.

A **talajvíz** általában a felszínhez közel, az első vízzáró réteg fölött található. Sajnos országosan jellemző erős szennyezettsége, ivásra ezért a kerekesebb kutak, talajvízforrások (főleg

az Alföldön) nem alkalmasak. Sok esetben a nitrát tartalom 200 mg/l fölötti, az összes oldott anyag nem ritkán 3000-5000 mg/l. A bakteriológiai vizsgálatok gyakran fekáliás eredetű szennyeződést jeleznek. Külterületen helyenként még ivóvíz minőségű talajvizek is feltárhatóak.

A **rétegvizek** legtöbbször tiszta, iható vizet adnak, mivel mélyebben, a vízzáró rétegek között helyezkednek el. Ide sorolhatóak az artézi vizek, ásványvizek és hévizek.

Jász-Nagykun-Szolnok Megye területén az alsó és felső pleisztocén korú víztartók jelentik a fő ivóvízbázist. A jelentősebb rétegvíz kivételek elsősorban a városok térségében jelentkeznek. A rétegvíz-készlet 26 %-os kihasználtságú, stagnáló, vagy enyhén csökkenő tendenciájú. A potenciális utánpótlódási területeken – hordalékkúpokon (Tiszafüred térsége) leszivárgott vizek alacsony összes oldott anyag tartalmúak, keménységük rendszerint magas, víztípusukat tekintve Ca-Mg-hidrogénkarbonátosak (alacsony Na-tartalom).

Hazánk területén az átlagosnál vékonyabb a földkéreg, melyet törésvonalak szabdalnak. Mindezek következtében a geotermikus grádiens értéke a 33 méterenkénti 1 °C-os növekedés helyett 20-22 méterenként emelkedik 1 °C-kal. A községtől keletre, kb. 2 km távolságra található egy 3.200 m-es **hévíz**kút, melyet az OKGT Nagyalföldi Kőolajkutató és Feltáró Vállalata fűrt 1971-ben. Az 58 °C-os vizű hévízkút az Önkormányzat tulajdonában van, hasznosítását még nem sikerült megoldani. A termálkutak elsősorban kommunális céllal (fürdők létrehozása, ellátása) kerülnek hasznosításra.

Fejlesztési célok:

- Felszín alatti vizek védelme érdekében az engedély nélküli vízhasználatok megszüntetése, szennyezőforrások felderítése, a településen belüli kutak, állattartó telepek és környezetük ellenőrzése, a szennyeződések megszüntetése elsődleges környezetvédelmi cél.
- Csökkenteni kell a nitrát terhelést és a nem természetes eredetű mikroszennyezéseket.
- A területfejlesztések során figyelembe kell venni a sérülékeny vízbázisokat, a védőterületeket és védőidomokat, a felszínközeli vízrétegek vízszintjének stabilitását.

5.4.4. Felszíni vizek

Vízrajzi szempontból meghatározó hazánk medence fekvése. Folyóink a környező hegységekben (Alpok, Kárpátok) erednek. A vízfolyások 96 %-a külföldről érkezik hozzánk. A medencealji fekvés következménye a jelentős szennyeződés leülepedése, lerakódása,

másrészt az árvíz- és belvívveszélyes területek nagysága. Mindezek veszélyeztetik a vízminőséget és szükségessé teszik a nemzetközi vízügyi együttműködést. Folyóvizeink a Duna vízgyűjtő rendszeréhez tartoznak. A Duna-meder futását két egymásra merőleges, fiatal törésvonal jelöli ki, ezzel magyarázható a viszonylag egyenes folyásiránya. Ahol keresztezik egymást (Dunakanyar) ott felsőszakasz jellegű a folyó, főleg eróziós, romboló munkát végez. Közép- és alsószakasz jellegű részein szállító- és építő tevékenységet végez, szigeteket és hordalékkúpokat hoz létre. A felszíni vizek közül a térségben kiemelkedő jelentőségű a **Tisza folyó**. A Tisza a „legmagyarabb” folyó, a Máramarosi havasokban ered, az Alföldre érve jelentősen lelassul, megszelídül, kis sebességű, kanyargó folyóként szeli át az Alföldet és töltőgeti medencéjét a vizében lévő sok iszappal. Vízjárása erősen ingadozó. Vízminősége a korábbi évekhez viszonyítva javult, általános minősítése a szabvány szerinti besorolás alapján „jó, tűrhető” minőségű. A mikrobiológiai jellemzők közül a coliformszám, fekáliás coliformszám, illetve a fekáliás sztreptococcus szám került meghatározásra. A szerves és szervesetlen mikroszennyezők vizsgálata alapján a Tisza folyó vize szennyezettnek minősül. Meghatározó komponens a fenol, a kőolaj és termékei. Az oxigénháztartás mutatói a korábbi évekhez képest jelentős mértékben nem változtak. A foszfor és nitrogén háztartás jellemzői a vizsgálatok során II. osztályú minősítést kapott. A pH és a mangán meghatározó mutató. Általánosan érvényes megállapítás, hogy a Tisza folyó terhelésének csúcsidőszaka 1980-tól 1983-ig terjedő időszakra tehető, ezt követően folyamatos csökkenés tapasztalható 1995-ig, majd egy stagnáló, enyhén növekvő időszak következik. Az elmúlt évszázadban lezajlott folyószabályzások a Tisza legszebb kanyarokkal ékesített részeit örökre megsemmisítették. Ezért az eredeti állapotban megmaradt kanyarokat, félszigeteket, szigeteket, szurdokokat, partfalakat, valamint értékes élővilágát védelmezni kell.

5.4.5. Belvízcsatornák

A **belvízcsatornák** minősége változatos, minden esetben meghatározó a megyében betöltött szerepük. Tiszaroff község erősen belvív-veszélyeztetett település. A hosszú, száraz időszak után bekövetkező nedves periódus korábban nem tapasztalt helyzeteket teremt. Az Alföldön a csapadék helyenként megközelítette, sőt meg is haladta az 1.000 mm-t. Az amúgy igen mélyen húzódó talajvízszint a sokévi átlagos szint fölé került, így a talajnak gyakorlatilag megszűnt vízbefogadó képessége. A talajvíz okozta problémák megsokszorozódtak mind bel-, mind külterületen.

A település a Gyenda – Tiszaabői belvízrendszerben, ezen belül a 60/c. jelű Tólaposi belvízöblözetben helyezkedik el. Külterületének déli része érinti a 60/d jelű belvízöblözetet is.

A Tólaposi belvízöblözet területe 21 négyzetkilométer, fő belvízfogadó csatornája az É-ÉK-re húzódó Tólaposi belvízcsatorna, melynek befogadója a Tisza.

Fejlesztési célok:

- **A felszíni vízkészletek védelme érdekében kiemelt fontosságú a vízmennyiség és vízminőség mérése és ellenőrzése.**
- **A felszíni vizek só- és toxikus szennyezőanyag koncentrációját határérték alatt kell tartani a vízminőségi célok biztosítása érdekében.**
- **A vízgazdálkodási helyzeteket, módszereket javítani kell a vízhiány elkerülése érdekében, takarékos vízhasználat elvének bevezetése.**
- **Az élővízbe bekerült szennyezőanyagok által okozott szervesanyag terhelés csökkentése, megszüntetése.**

5.4.6. Talajvédelem

A **talaj** a föld legkülső szilárd burka (pedoszféra), mely a növények termőhelyéül szolgál. Fontos tulajdonsága a termékenység, vagyis, hogy a növények számára kellő időpontban megfelelő mennyiségű tápanyagot és nedvességet szolgáltat. Eltér a talajképző közettől. A talaj funkciói közé tartozik, hogy tápanyagot és életteret biztosít a természetes és termesztett növények számára. Élőhelyül szolgálnak az állatok és apró szervezetek számára. A tápanyag és hulladék anyagok körforgalmának színtere. Közeg az építmények és a közlekedés számára. Szűri és szolgáltatja vizet. Megőrzi a múlt emlékeit. A talajok különbözőek, mind Európában, mind Magyarországon is. A legfontosabb talajképző tényezők:

- talajképző közet (C-szint): meghatározó abból a szempontból, hogy egy talajnak milyen az összetétele, mennyire áll ellen a mállásnak;
- domborzat: meredekség, kitettség, topográfiai helyzet;
- klíma: hőmérséklet, csapadék, szél;
- vegetáció: összetétel, mennyiség, eloszlás;
- állati, emberi tevékenység: keverés, átalakítás;
- idő: abszolút (számítható érték), relatív (közelíthető érték).

A talajképző tényezők és a talajképző folyamatok együttesen járulnak a talajképződéshez. A talajképző tényezők azt határozzák meg, hogy milyen talajok képződhetnek egyes területeken. A talajképző folyamatok a képződés mikéntjét írja le. Az egyes sorra kerülő folyamatok

lejátszódása, erőssége, sorrendje, esetleg azok kombinációi határozzák meg a genetikai szintek kialakulását és tulajdonságait.

Tiszaroff község környékén fellelhető talajtípusok a 2.3. számú fejezetben már bemutatásra kerültek.

Jász-Nagykun-Szolnok Megyében a 70-es és a 80-as években jelentős területen közel 120.000 hektáron történtek meliorációs beavatkozások (területrendezés, táblásítás, földút és az ahhoz kapcsolódó árokhalózat, felszíni vízrendezés, fizikai és kémiai talajjavítás). A 80-as évekig jelentős volt a kemikáliák felhasználása, a művelt területek többségét műtrágyázták, a szervesztrágyázott területek aránya pedig lecsökkent. A fizikai talajszerkezet elsősorban a nehézgépek alkalmazása folytán kezdett el jelentősen leromlani. A rendszerváltás után a termőföldek 80 %-a magántulajdonba került. A nagyüzemi nagytáblák megszűntek. A műtrágyák és növényvédő szerek felhasználása lecsökkent, a talajok savanyodása és a deflációs (a szél káros hatásai a talajra) érzékenység azonban tovább fokozódik.

A fenntartható mezőgazdasági fejlődés egyik alapeleme Magyarországon a legfontosabb (feltételelesen megújuló, megújítható) természeti erőforrásunkat képező talajkészleteink ésszerű hasznosítása, védelme, megóvása, állagának megőrzése, sokoldalú funkcióképességének fenntartása, amely környezetvédelmünk és mezőgazdaságunk egyik legfontosabb közös feladata. Az állam, a földtulajdonos, a földhasználó és az egész társadalom részéről megkülönböztetett figyelmet igényel, átgondolt és összehangolt intézkedéseket tesz szükségessé.

A talaj vízháztartás-szabályozásának célja a talajfunkciók zavartalanságának biztosítása, elősegítése:

- a növények vízellátása;
- a növényzet egyéb ökológiai szükségleteinek (tápanyagellátás) biztosítása, elősegítése;
- a talaj anyagforgalmi folyamatainak kedvező irányú befolyásolása (tápanyagforgalom, sóforgalom, szervesanyag forgalom, mikrobiális tevékenység optimalizálása, szennyező anyagok forgalma);
- vízkészletekre gyakorolt káros hatások mérséklése, megelőzése, kiküszöbölése, minimalizálása, vízkészletek mennyiségi szélsőségeinek (aszály, belvíz, árvíz) mérséklése, a felszíni és felszín alatti vízkészletek minőségének megóvása;
- biodiverzitás fenntartása.

Fejlesztési célok:

- A termőföld, a meglévő öntözési és meliorációs létesítmények védelme.

- A talaj vízháztartás-szabályozásának alapcélja: a talaj felszínére jutó víz talajba szivárgásának és talajban történő hasznos tározásának elősegítése.
- Racionális földhasználat, ökológiailag szükséges művelési ág rendezés.
- Szaktanácsadási hálózat, információs rendszer működtetése a környezeti károkozás lehetőségeinek csökkentése érdekében.
- A termő talajok állapotromlását meg kell akadályozni, védeni szükséges a víz- és szélróziónak fokozottan kitett területeket.
- A biogazdálkodás, a szerves és zöldtrágyák, biotrágyák széles körű alkalmazásának elősegítése.
- A műtrágyák és növényvédő szerek alkalmazásának mérséklése.
- Védőnövényzet telepítése, talajvédelmi és tájvédelmi fásítás.
- A mezőgazdaságilag kevésbé hasznosítható területeket célszerű gyepesíteni, az erdősítés vagy vizes élőhelyként való hasznosítása környezetvédelmi szempontból előnyös.

5.5. Környezettudatos magatartás és nevelés

Az emberiség rendkívül erős szelekciós nyomást gyakorol az egész bioszférára. Az emberiség fejlődésének alapját mindig is a környezeti tényezők határozták meg: a környezet erőforrásainak mennyisége és minősége, az ezekhez történő hozzáférés. A civilizációs hatások igen rövid idő alatt megváltoztatták a környezetet, olykor jóvátehetetlen károkat okozva. Ennek következtében a természeti folyamatok jelentősen változnak és felgyorsulnak veszélyeztetve ezzel azt a viszonylag zárt rendszert (bioszféra), amelyben élünk. A társadalom szemléletének a fenntartható fejlődés irányába kell megváltoznia, melynek legfontosabb eleme a komplex látás- és gondolkodásmód, a társadalom, a fejlődés és környezet ügyeinek együttes kezelése.

A környezettudatosság cselekmények sorozata, amelyek a környezet, az élőhelyek és a biodiverzitás (biológiai sokféleség) védelmében vállalt tudatos felelősségvállalást tartják szem előtt. Ami a legfontosabb, hogy a berögzült, környezetkárosító szokásokon változtatni kell, ami kezdetben lemondásokkal és adott esetben pénzügyi ráfordításokkal jár, hosszabb távon azonban megtérülnek a befektetések. A környezettudatosság fogalma együtt jár a fenntarthatóságával. A környezeti problémák kezelésében elsődleges szempont a megelőzés. Ennek elengedhetetlen feltétele a környezettudatos szemlélet kialakítása, mely

hatékonyabbnak mutatkozik, ha minél fiatalabb korban kezdik el, de minden életkorban tehetünk az érdekében.

A környezettudatos magatartás egyike a 21. századi nevelés-oktatás egyik kulcsszavainak. A jelenlegi oktatási rendszer kiemelt célja, hogy az óvodáskortól a felsőfokú tanulmányokig bezárólag a környezettudatos magatartásra nevelést minél hatékonyabban integrálja a tananyagba. A környezeti problémák megoldásához nagymértékben hozzájárul a belső motiváltságon alapuló tevékenység. A környezettudatos attitűddel rendelkező egyén nagy valószínűséggel fog az élet más területén is felelősségteljesebben gondolkodni, valamint ok-okozati összefüggések ismeretében felelősségteljes lépéseket fog megtenni.

A környezeti nevelés célja, hogy erősítse a társadalmi tudatosságot, főleg a döntési helyzetekben, alapot teremtsen az egyének számára egy felvilágosult és aktív részvételen alapuló magatartás kialakítására a környezetvédelemben és a természeti erőforrások ésszerű és előrelátó felhasználásában. A célok elérése érdekében a környezeti nevelésnek a következő irányelveket kell figyelembe vennie:

- a környezet az emberiség közös öröksége;
- a környezet minőségének megőrzése, fenntartása és javítása közös és egyéni kötelesség, az általános emberi egészségvédelem és az ökológiai egyensúly fenntartásának része;
- a természeti erőforrásokat előrelátóan és ésszerűen szabad csak felhasználni;
- és minden egyes ember képes hozzájárulni a környezet védelméhez.

A környezetvédelemmel kapcsolatos belső motiváció kialakítását az egyén fejlődésének szakaszaihoz igazodva kell megteremteni, és ebben meghatározó szerepe van a neveléstudománynak és az általa kidolgozott elvek, módszerek megvalósításának keretét adó iskolarendszernek. A nevelés hatékonyságának alapja a pedagógustársadalom környezettudatos szemléletének erősödése, a nevelő-oktató munka szakmai hatékonyságának növelése, az iskola nevelő szerepének növekedése, és az intézményeknek az iskola falain kívül végzett tevékenységei, továbbá az, hogy a gyermekeken keresztül elérve a szülőket, hozzájárul a családok környezettudatos életvitelének kialakulásához.

Fő feladatunk a **preventív szemléletű, kritikus, környezetkímélő fogyasztói szokások, illetve a környezettudatos szemlélet kialakítása** az iskolai közösségben és azon kívül:

- **otthoni energiatakarékosság;**
- **szelektív hulladékgyűjtés;**
- **tömegközlekedés előnyben részesítése;**

- rövidebb távon a kerékpár használata;
- bevásárláskor a környezetbarát termékek vásárlása (pl. tisztítószeres esetében);
- veszélyes hulladékok ismerete;
- „fenntartható fejlődés” kifejezés megismerése és szem előtt tartása;
- aktív részvétel a közösségi programokban (szemétszedés, növényültetés).

Helyzetértékelés

A Local Agenda 21 Program arra hivatott, hogy ezt a szemléletet továbbfejlessze a fenntartható fejlődés jegyében. Olyan optimális célkitűzéseket, stratégiát, jövőképet, olyan operatív (cselekvési) programokat kell magában foglalnia, melyek figyelembe veszik a település adottságait, jelenlegi helyzetét, a lakossági oldalról felmerülő alapvető problémákat és megvalósítandó célkitűzéseket. Tehát a társadalom–gazdaság–természet komplex rendszerét foglalja magában.

A Local Agenda 21 lényege, hogy a helyi gazdasági, társadalmi és civil szervezetek és nem utolsósorban a lakosság folyamatosan – az alapokat jelentő dokumentum elkészülte után is – részt vegyenek a település életének alakulásában, a következő évtizedekre vonatkozó jövőkép kialakításában. Ennek elengedhetetlen feltétele az előrehaladás és elért teljesítmények folyamatos rögzítése, értékelése célközpontú mutatók segítségével, és a szolgáltatók, felhasználók rendszeres tájékoztatása az eredményekről (monitoring, visszacsatolás).

6.1 SWOT analízis

A SWOT–analízis a települési helyzetelemzést segíti, kategorizálva a meglévő adottságokat és jellemzőket (erősségek, gyengeségek) illetve megjelölve a jövőben kihasználható potenciálokat (lehetőségek) és esetlegesen felmerülő negatív eseményeket (veszélyek).

A fenntarthatóság három pillére (társadalom, gazdaság, környezet) szerinti felosztásban kerültek felsorolásra a községekre jellemző, a helyi fejlődés intenzitását befolyásoló tényezők, folyamatok.

	Erősségek	Gyengeségek
Társadalom	<ul style="list-style-type: none"> • Civil szervezetek száma • Lokálpatriotizmus • Együttműködési készség a lakosság körében • Jól szervezett szociális ellátás • Évenként megtartott közösségi rendezvények • Közbiztonság megfelelő szintje • Környezettudatos nevelés/oktatás az óvodában és az iskolában 	<ul style="list-style-type: none"> • Csekély helyi foglalkoztatás • Szórakozási és kulturális kikapcsolódási lehetőségek hiánya • Helyi továbbtanulási lehetőségek hiánya
Gazdaság	<ul style="list-style-type: none"> • Termelési tapasztalat a mezőgazdaságban • Családi gazdaságok megléte • Szolgáltatók, kereskedők jelenléte • Falusi vendéglátás, szálláshelyek megléte 	<ul style="list-style-type: none"> • Csökken a mezőgazdaság eltartó képessége • Beruházási tőke csökkenése • Rossz közúti hálózat • Nincs vasúti szárnyvonal • Kevés helyi álláslehetőség • Hiányzó szekunder szektor • Öntözési lehetőség hiánya, meglévő csatornarendszer kihasználatlansága • Termálvíz kihasználatlansága
Környezet	<ul style="list-style-type: none"> • Rendezett településközpont • Környezeti elemek megfelelő állapota • Szelektív gyűjtősziget a hulladékok gyűjtésére • Falusias jellegű települési arculat • Magas zöldfelületi arány 	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastrukturális hiányosságok • Külterületi fasorok hiánya • Mezővédő erdősávok hiánya • Talajdegradáció • Felszín alatti vízszennyezés

	Lehetőségek	Veszélyek
Társadalom	<ul style="list-style-type: none"> • Új társadalmi szereplők megjelenése, új civil szervezetek alakulása • Fiatalok szórakozási lehetőségeinek bővítése • Kulturális élet fellendülése • Jól kihasznált közösségi terek kialakítása • Fiatalok és értelmiségiek helyben tartása • Lakosság környezettudatosságának növelése • Szakemberképzés • Magasabb fokú környezeti nevelés az óvodában és iskolában 	<ul style="list-style-type: none"> • Elvándorlási ráta növekedése • Népeségfogyás • Öregedési index növekedése • Lokálpatriotizmus háttérbe szorulása • Falusi életforma megszűnése • Társadalmi elidegenedés • Globalizáció hatása • Identitástudat csökkenése • Hagyományörzés háttérbe szorulása • Életszínvonal romlás
Gazdaság	<ul style="list-style-type: none"> • Új munkahelyek • Pályázati források • Lovasturizmus, falusi turizmus fellendülése • Kerékpáros turizmus népszerűsítése • Látogatószám és az ebből származó bevételek növelése • Helyi mezőgazdaságra épülő feldolgozóipar • Megfelelő infrastrukturális kiépítettség, mely lehetőséget nyújt a beruházások, tőke idevonzásához 	<ul style="list-style-type: none"> • Gazdasági válság hatása sokáig érezhető • Hosszú távú finanszírozási problémák • Megjelenő munkanélküliség • Területi különbségek fokozódása • Falusi vendéglátóhelyek befogadóképessége nagyobb rendezvény esetén nem kielégítő • mezőgazdasági munkaeszközök amortizációja, hatékonyság csökkenése • csökkenő szakképzett helyi munkavállalók • vállalkozási önerő hiánya

	Lehetőségek	Veszélyek
Környezet	<ul style="list-style-type: none"> • hulladékhelyzet rendeződése (hulladéklerakó rekultiválása, szervezett szelektív hulladékgyűjtés, hulladékudvar kialakítása) • pályázati források • települési környezet további javítása • helyi jelentőségű védett területek arányának növekedése • agrár környezetvédelem • ivóvíz minőségének javítása • erdősítés, gyepesítés a természeti funkciók visszaállításának lehetőségére 	<ul style="list-style-type: none"> • erőforráskészletek csökkenése • talajszennyezettség növekedése, talajok fizikai és kémiai romlása • mezőgazdasági túlhasznosításból adódóan talajok kimerülése • felszín alatti vizek szennyezettségének növekedése • légszennyezettség növekedése (mezőgazdasági idényben porszennyezés) • levegő allergén pollenmennyiségének növekedése • természeti értékek pusztulása

6.2 A SWOT-analízis kiértékelése

A települések legfőbb erőssége a Tisza folyó közelsége, nagy zöld felület (ártéri erdő) közepes termőképességű talajok találhatók a területén, mely adottságot kihasználva a mezőgazdaság jelentős a gazdasági struktúrában. A közösségben még élnek a hagyományok, az összetartás, kiemelendő a civil szervezetek nagy száma és társadalmi aktivitása. Tiszaroff és Tiszagyenda közepes regionális infrastrukturális adottságokkal rendelkezik, földrajzi elhelyezkedése, megközelíthetősége megfelelő. A településképek rendezettek, a községek olyan építészeti és kulturális hagyományokkal rendelkeznek melyek egyediséget kölcsönözve mindkét településnek, alapját képezhetik egy turisztikai programcsomagnak.

Potenciált jelentenek a helyi termékek, gasztronómiai értékek, melyek a falusi turizmus szerves elemei. Falusi szálláshelyek a látogatók rendelkezésére állnak, ezek befogadóképességének bővítésére a jövőben szükség lehet. A települési szociális ellátás jól szervezett, kielégítő, a közbiztonság megfelelő ahhoz, hogy a lakosok biztonságban érezhessék magukat. Az önkormányzatok pályázati aktivitása, az uniós források kihasználása kiemelendő, mely továbbra is kulcsa lehet a jövőbeni fejlesztéseknek.

Nagy problémát jelentenek a jövedelemszerzési nehézségek és az elhelyezkedési lehetőségek, így a településről elköltözők között vannak felsőfokú végzettséggel rendelkezők, illetve külföldön munkalehetőséget keresők. A fiatalok számára kulturális értékeket is hordozó,

kikapcsolódási-szórakozási lehetőségek alacsony száma, kulturális környezet a kapcsolatok elsivárosodásához, a társadalmi elidegenedéshez, kulturális eligénytelenedéshez vezethet.

A felnövekvő generációk jelentik a települések továbbélését, fennmaradását, ezért kulcsfontosságú társadalmi identitástudatuk, lokálpatriotizmusuk kialakítása. A települési infrastrukturális hiányosságok megoldása igen nagy forrásigényű beruházásokat igényel. Hiányzik a mezőgazdaság termékeit feldolgozó ipar, a további ipartelepítés feltételeinek hiánya kevésbé vonzó a beruházások számára.

Tiszaroff és Tiszagyenda számára lehetőség rejlik a helyi értékekre építő idegenforgalom és turizmus fellendítésében, specializálódva a vadászturizmusra, horgászturizmusra, falusi turizmusra, bővítve a jövedelemszerzési lehetőségeket. Az agrár környezetvédelem az erőforrásokkal való kíméletes gazdálkodás feltétele, a megújuló energiaforrások használata települési szinten és lakossági háztartásokban egyaránt (napkollektor, napelem, geotermikus fűtési rendszer) csökkentheti az energiaszolgáltatókkal szembeni kiszolgáltatottságot és hozzájárul a fenntarthatósághoz. A települési hulladékkezelés rendezése (szelektív gyűjtés, hulladékudvar, komposztálás) a települési környezetvédelem szerves része, melyben a fontos szerepet kell kapjon a társadalmi szemléletformálás és a megelőzés elve (hulladék keletkezésének megelőzése tudatos vásárlással, újra használat). Az infrastrukturális bővítések (óvoda fejlesztés, komposztálási minta program, ivóvízminőség-javítás) az elérhető települési környezet feltételeit javítják. Az intézkedések megvalósításában fontos szerepet jelent az állami és uniós források felhasználása, a pályázati lehetőségek kihasználása a jövőben is.

A fentiekben felsorolt lehetőségek minimalizálják a veszélyek bekövetkezési esélyét, a gazdasági válság következményeként az életszínvonal romlása. Országos és regionális vetületben – az intézkedések és támogatási tőke elmaradása esetén – a térség esetleges lemaradása a területi különbségek fokozódását okozhatja. A mezőgazdaság környezetterhelése a talaj, mint legfontosabb települési erőforrás romlását idézheti elő. Megfelelő védelmi intézkedések elmaradása a természeti értékek pusztulásához vezethet. Az infrastrukturális beruházások elmaradása a környezetterhelés növekedését okozza, ezáltal a település élhetőségét rontva.

7 Stratégia

Stratégián tágan értelmezve azokat az önálló projekteknek és tevékenységeknek a keretétől szolgáló terveket és programokat értjük, amelyek esetében átfogó célok segítségével valós tervezési és cselekvési változatok meghatározására van lehetőség. Tehát ebben a fejezetben egy olyan átfogó terv kerül kidolgozásra, mely általános iránymutatást nyújt a településnek. A stratégia a jövő alakításának eszköze, mely során a fő célok, illetve az azok megvalósításához szükséges intézkedések, eszközök kerülnek meghatározásra. A megfelelően kialakított stratégia segítségével meg lehet teremteni a koordinációt a térben is időben elágazó folyamatok között. Fő pillérei a stratégiai célok, melyeket el kell érni ahhoz, hogy a jövőkép által megfogalmazott állapot létrejöjjön.

A régióra, megyére, településekre készült különböző koncepciók, tervek alapvetően meghatározzák az egyes területek lehetséges fejlesztési, fejlődési irányait. A Local Agenda 21 programban megfogalmazott hosszú távú fejlesztési irányelvek, ill. rövidtávon megvalósítható programok, projektek összhangban állnak a tervhierarchia magasabb szintjén álló dokumentumokkal, tervekkel. A tervezés keretét az Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) adja meg, mely hosszú távú (10–15 év) területfejlesztési alapelveket, irányvonalakat és célkitűzéseket, valamint középtávú feladatokat fogalmaz meg, részletezve a területi célkitűzéseket.

Az Észak-alföldi Operatív Program átfogó célja: „Az Észak-alföldi régió természeti és társadalmi értékeire, településhálózati sajátosságaira építve, a regionális versenyképesség erősítése, valamint a régió belüli területi különbségek csökkentése...”

A versenyképesség növelése mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a leszakadó térségek felzárkóztatására, életminőségük javítására, ezen belül infrastrukturális elmaradottságuk csökkentésére, a munkahelyekhez és közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítására, a gazdasági diverzifikáció növelésére, az épített és természeti környezet megóvására és fejlesztésére, a helyi közösségek dinamizálására.”

Jász-Nagykun-Szolnok Területfejlesztési Koncepciója hangsúlyozza, hogy a kiegyensúlyozott, egészséges élhetőbb környezet feltételeinek megteremtése a megye lakosságának megelégedettségét és egyúttal a demográfiai folyamatok kedvezőbb alakulását eredményezi.

Az irányvonalak, a hosszú távú fejlesztési elképzelések meghatározásakor nem lehet csak a két településre, ill. annak közvetlen környezetére koncentrálni. Minden esetben figyelembe kell venni a tágabb környezetben zajló folyamatokat, mert azok alapvetően befolyásolják a település fejlesztési lehetőségeit. A célterületen kívül történt fejlesztések pozitív hatással lehetnek a közvetlen célterületre, javíthatják az életminőség színvonalát, de ugyanúgy előfordulhatnak negatív irányú következmények is, melyek az adott területet tekintve káros folyamatokat indítanak el. Fontos szempont, hogy törekedni kell az együttműködésre, nemcsak az Önkormányzat és a lakosság, vagy a gazdasági és civil szervezetek között, hanem tágabb értelemben véve, a térségi, kistérségi szinten is. Az így létrejött kapcsolatok hatékony fellépést tesznek lehetővé a térségi, települési programok és egyéb fejlesztési elképzelések megvalósítása során.

7.1 Célállapot

Tiszaroff és Tiszagyenda elérendő jövőképe: a térség hátrányos helyzetű és leszakadó települései közzé ékelődött két olyan település, mely sokat tesz azért, hogy minden lehetséges eszközzel próbálja a népességmegtartó lehetőségeket megragadni, hogy gyarapodó, életképes és fenntartható település maradjon. A település vezetése a lakossággal együttműködve mindent megtesz azért, hogy a fenntarthatóság szolgálatában álló döntések szülessenek és a környezeti erőforrásokkal kíméletesen gazdálkodó fejlesztések valósuljanak meg.

Központi cél a fenntartható fejlődés elősegítése, melynek következményeként megvalósul az erőforrások gazdaságos felhasználása. Fellendül a település gazdasága, ennek erős szektorát képezi a turizmus és ezzel párhuzamosan új munkahelyek jönnek létre, bővülnek a jövedelemszerzési lehetőségek. A település életében és a döntésekben aktívan részt vevő, környezettudatos társadalom él a községben, a fiatalok neveltetésének része a lokálpatriotizmus és helyi identitás- és közösségtudat erősítése a felnövekvő generációkban.

A rendezett településkép illetve a kulturális és szórakozási lehetőségek vonzó életteret kölcsönöznek mindkét településnek, tovább javítva a kellemes hangulatot. A gazdasági előrelépésnek köszönhető növekvő eltartóképesség, illetve a megújuló társadalmi és települési környezet az életkörülmények és életszínvonal javulását eredményezik, nő a gyermekvállalási hajlandóság.

A jövőkép eléréséhez azonban hosszú távú (9–20 év) célkitűzések, középtávú (4–8 év) tematikus célok, ill. rövid távú (1–3 év) részcélok megvalósulására van szükség.

7.2 Prioritások

A fenntartható fejlődés elősegítéséhez, mint központi célhoz szükséges a fenntarthatósági pillérek (környezet, társadalom, gazdaság) stabilizálása, megerősítése. Fontos hangsúlyozni, hogy az egyes prioritások között nem állítható fel sorrendiség. Megvalósulásuk a település számára komplex módon fontos, csak együttesen eredményezik az elérni kívánt célállapotot.

Környezeti hatások

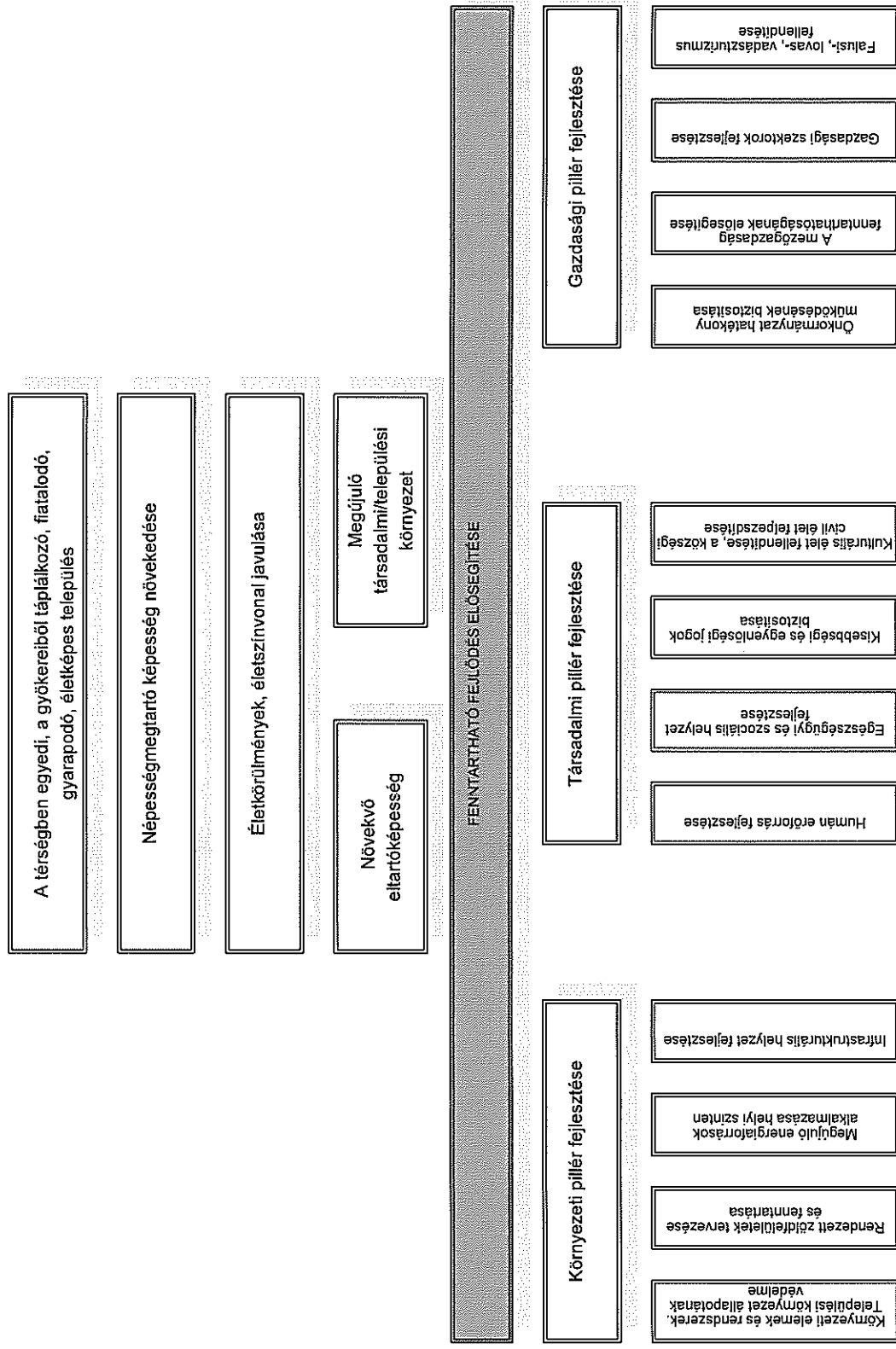
- környezeti elemek és rendszerek állapotának védelme
- rendezett zöldfelületi rendszer kialakítása és fenntartása
- megújuló energiaforrások alkalmazása helyi szinten
- infrastrukturális helyzet fejlesztése

Társadalmi hatások

- humán erőforrás fejlesztése
- egészségügyi és szociális helyzet fejlesztése
- kisebbségi és esélyegyenlőségi jogok biztosítása
- kulturális élet fellendítése, a községi civil élet felpozícióba hozása

Gazdasági hatások

- az Önkormányzatok hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek biztosítása
- a mezőgazdaság fenntarthatóságának elősegítése (öntözési lehetőség megteremtése)
- gazdasági szektorok fejlesztése
- falusi turizmus, vadászturizmus, horgászturizmus fellendítése

24. ábra: Célok és prioritások

7.3 Várható hatások

A fő- és részcélok megvalósulásának – a településeken lejátszódó lehetséges spontán folyamatokat is figyelembe véve – lehetnek közvetett és közvetlen hatásaik az egyes területeket tekintve. A településekre megfogalmazott célkitűzések, intézkedések várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatásai a következőképp foglalhatók össze:

Környezeti hatások

- a környezet minősége, állapota javul
- a zöldfelületek állapota és kihasználtsága javul
- a magas zöldfelületi arány megmarad
- védett természeti területek aránya nő
- fennmaradnak a természetes élőhelyek
- biológiai aktivitás nő
- talajminőség javul
- felszíni és felszín alatti vizek szennyezettsége csökken
- levegő minősége nem romlik
- környezetterhelés csökken

Társadalmi hatások

- a lakosok környezettudatossága nő
- versenyképes munkaerő képzési lehetősége javul
- foglalkoztatási szerkezet korszerűsödik
- információáramlás javul
- elvándorlás mértéke csökken
- fiatalok, potenciális munkaerő helyben maradása
- a lakosság korösszetétele javul
- nő a település népességmegtartó ereje
- munkanélküliség csökken
- társadalmi aktivitás megnő
- helyi közösségi és kulturális élet megélénkül

- identitástudat megerősödik
- kulturális értékek, hagyományok megőrződnek
- látogatók száma növekszik
- életminőség javul

Gazdasági hatások

- infrastrukturális kiépítettség javul
- megközelíthetőség javul
- beruházások száma és értéke nő
- vállalkozások száma nő
- mezőgazdaság korszerűsödik
- alternatív jövedelemszerzési lehetőségek száma nő
- szekunder szektor megjelenése és megerősödése
- technikai–technológiai színvonal javul
- idegenforgalmi infrastruktúra fejlődik
- turisztikai attrakciók száma nő
- turizmus fellendül (falusi-, lovas- és vadász- és gasztroturizmus)
- energiatakarékosság – megújuló energiaforrások alkalmazása

8. Megvalósítás

A fenntarthatósági pillérekre vonatkozó prioritások megvalósításához szükséges részprogramok, projektek kerülnek felsorolásra az alábbiakban, részletesen tárgyalva a várható eredményeket és a megvalósítás körülményeit, feltételeit (cél, célcsoport, ütemezés, partnerek, beruházási költség, megvalósítási keretek). Az egyes intézkedések kijelölésénél forrásként szolgáltak Tiszaroff és Tiszagyenda Község Önkormányzatának pályázati anyagai; a folyamatban lévő, vagy beadásra tervezett pályázatokon kívül a tervi hierarchiában felsőbb szinten lévő tervek, programok, koncepciók, stratégiák által megjelölt fejlesztési irányokat vettük figyelembe.

A megvalósítás keretét szolgáló pályázati lehetőséget jelenti az ÚMVP, az ÚSZT ágazati operatív programjai és a regionális operatív program (KDOP), melyek a 2011-2013 időszakra tervezett konkrét programok terén nyújtanak segítséget a források megteremtésére. A jövőbeni pályázati lehetőségek még nem ismertek programszerűen, ezért nem került a közép- és hosszú távú javaslatokat illetően konkrét megvalósítási keret megjelölésre.

A fejlesztéseket illető döntésekben hangsúlyos szempont, hogy Tiszaroff és Tiszagyenda Község Önkormányzata a települési szolgáltatások terén hosszútávon az önállóságra törekszik, csökkentve ezáltal a külső tényezőktől való függés veszélyét.

8.1 Környezeti pillér

A fenntartható fejlődés vonatkozásában nincs egységesen elfogadott meghatározás. A legelfogadottabb megfogalmazás szerint a fenntartható fejlődés úgy elégíti ki a mai generációk igényeit, hogy közben nem befolyásolja károsan a következő generációk ugyanazon igényeinek kielégítését. A mai generációk életminőségének emelését teszi lehetővé anélkül, hogy elvenné a lehetőséget a jövő generációjától ugyanilyen életszínvonal elérésére. Törődni kell azzal, hogy mi fog utánunk történni, milyen világot teremtünk meg gyermekeink és unokáink számára. Fontos, hogy a földi környezetünk által megszabott határok között kell élni. A lakosság hosszú távú jólétéhez, illetve az életminőség javulásához vezet a környezetvédelmi ismeretek elsajátítása és az ökológiai szemlélet kialakítása a társadalom széles rétegeiben. A fenntarthatóság pillérei közül a környezeti pillér alapelve a helyi környezet szennyező anyagoktól való védelme, valamint a természet védelme, természetközeli élőhelyek, védett természeti területek megóvása, a növény- és állatvilág életkörülményeinek fenntartása, biodiverzitás megőrzése.

Környezeti elemek és rendszerek állapotának védelme

A program célja:

- El kell érni a környezeti elemek (talaj, felszíni és felszín alatti vizek, levegő, élővilág) minőségének, állapotának javulását, a környezeti terhelésnek kitett területek megengedett mértéket meghaladó szennyezettségének, terheltségének minimalizálását, határértéken belülre történő mérséklését.

A program prioritásának indoklása:

- A fenntartható fejlődés elérésének, illetve sikeres megvalósításának egyik feltétele, hogy környezetünket a jelen, illetve a jövő generációi számára a lehető legjobb állapotban őrizzük meg.

A program várható eredményei:

- A környezeti elemek minőségének és állapotának javításával a települési környezetben a környezetterhelés csökken, a megfelelő életkörülmények biztosításával és fenntartásával összefüggésben a halálozási és morbiditási mutatók javulásnak indulnak.

Rendezett zöldfelületi rendszer kialakítása és fenntartása

A program célja:

- A települési zöldfelületek területi fejlesztése, a település területén található természeti értékek, élőhelyek védelme, sokszínűségének fenntartása, megőrzése, a települési kép és a település általános tisztaságának javítása.

A program prioritásának indoklása:

- A megfelelően kialakított zöldfelületi rendszer a lakosság jólétét szolgálja, javít az életminőségen, hozzájárul az esztétikai értékek növeléséhez, a védelmi célból telepített fasorok, erdősávok javítják a levegő minőségét, mérséklik a talajszerkezet leromlását.

A program várható eredményei:

- Talajszerkezet, levegőminőség javulása, élőhelyek védelmével a biodiverzitás fenntartása, élhetőbb települési környezet.

Megújuló energiaforrások alkalmazása helyi szinten:

A program célja:

- Környezetvédelmi szempontból az elérhető legjobb technológiára való törekvés, azok bevezetése, megújuló energiaforrások felhasználási arányának növelése.

A program prioritásának indoklása:

- Világunk jelenleg jóval több erőforrást használ, mint amennyit a fenntarthatóság megenged. Ebből következően a jelenlegi gazdasági rendszer csak jelentős többlet-erőforrásokkal képes működni. Ha ezek az erőforrások kimerülnek, a gazdaság komoly veszélybe kerülhet. Mivel az erőforrás-felhasználás 87 %-át fosszilis energiahordozók képviselik, ezek kimerülése rejti a legnagyobb kockázatot. Törekedni kell a megújuló erőforrások felhasználásának növelésére, illetve az energiatakarékosságra.

A program várható eredményei:

- Hosszú távon az energiaárak csökkenni fognak, a környezet megújul, a környezetre gyakorolt káros hatások, terhelések mérséklődnek.

Infrastrukturális helyzet fejlesztése:

A program célja:

- A települési infrastruktúra fejlesztése, a település megközelíthetőségének javítása.

A program prioritásának indoklása:

- A megfelelő infrastrukturális kiépítettség hozzájárul a beruházások, tőke idevonzásához és a környezeti elemek, illetve rendszerek védelméhez.

A program várható eredményei:

- Gazdasági fellendülés, szolgáltatások fejlődése, életkörülmények javulása, közvetett hatása az anyagi növekedés és a lakosság számbeli növekedése.

A fenntartható fejlődés vonatkozásában nincs egységesen elfogadott meghatározás. A legelfogadottabb megfogalmazás szerint a fenntartható fejlődés úgy elégíti ki a mai generációk igényeit, hogy közben nem befolyásolja károsan a következő generációk ugyanazon igényeinek kielégítését. A mai generációk életminőségének emelését teszi lehetővé anélkül, hogy elvenné a lehetőséget a jövő generációjától ugyanilyen életszínvonal elérésére. Törődni kell azzal, hogy mi fog utánunk történni, milyen világot teremtünk meg gyermekeink és unokáink számára. Fontos, hogy a földi környezetünk által megszabott határok között kell élni. A lakosság hosszú távú jólétéhez, illetve az életminőség javulásához vezet a környezetvédelmi ismeretek elsajátítása és az ökológiai szemlélet

kialakítása a társadalom széles rétegeiben. A fenntarthatóság pillérei közül a környezeti pillér alapelve a helyi környezet szennyező anyagoktól való védelme, valamint a természet védelme, természetközeli élőhelyek, védett természeti területek megóvása, a növény- és állatvilág életkörülményeinek fenntartása, biodiverzitás megőrzése.

Környezeti elemek és rendszerek állapotának védelme

A program célja:

- El kell érni a környezeti elemek (talaj, felszíni és felszín alatti vizek, levegő, élővilág) minőségének, állapotának javulását, a környezeti terhelésnek kitett területek megengedett mértéket meghaladó szennyezettségének, terheltségének minimalizálását, határértéken belülre történő mérséklését.

A program prioritásának indoklása:

- A fenntartható fejlődés elérésének, illetve sikeres megvalósításának egyik feltétele, hogy környezetünket a jelen, illetve a jövő generációi számára a lehető legjobb állapotban őrizzük meg.

A program várható eredményei:

- A környezeti elemek minőségének és állapotának javításával a települési környezetben a környezetterhelés csökken, a megfelelő életkörülmények biztosításával és fenntartásával összefüggésben a halálozási és morbiditási mutatók javulásnak indulnak.

Rendezett zöldfelületi rendszer kialakítása és fenntartása

A program célja:

- A települési zöldfelületek területi fejlesztése, a település területén található természeti értékek, élőhelyek védelme, sokszínűségének fenntartása, megőrzése, a települési kép és a település általános tisztaságának javítása.

A program prioritásának indoklása:

- A megfelelően kialakított zöldfelületi rendszer a lakosság jólétét szolgálja, javít az életminőségen, hozzájárul az esztétikai értékek növeléséhez, a védelmi célból telepített fasorok, erdősávok javítják a levegő minőségét, mérséklik a talajszerkezet leromlását.

A program várható eredményei:

- Talajszerkezet, levegőminőség javulása, élőhelyek védelmével a biodiverzitás fenntartása, élhetőbb települési környezet.

8.2 Társadalmi pillér

A jelenlegi és a jövő generációk számára szükséges a társadalmi feltételek biztosítása az egészséges, biztonságot nyújtó attraktív élettér kialakításához.

8.2. Humán erőforrás fejlesztése

A program célja:

- Az oktatási rendszer, ill. az iskolarendszeren kívüli képzések fejlesztése, szociális és egészségügyi ellátás minőségének javítása, társadalmi szemléletformálás, együttműködés és partnerség kialakítása a gazdasági fejlődés, a jobb, egészségesebb életkörülmények, javuló életminőség megteremtése érdekében.

A program prioritásának indoklása:

- a komplex társadalmi–gazdasági–környezeti fejlődés elengedhetetlen feltétele a humán erőforrások fejlesztése

A program várható eredményei:

- a humán erőforrások hatékony felhasználása, a munkavállalók versenyképességének növelése, együttműködés és partnerség létrejötte a gazdasági szféra, a civil társadalom és a közigazgatás között

8.2.1 Egészségügyi és szociális helyzet fejlesztése

A program célja:

- egészséges és kulturált környezet, illetve életkörülmények biztosítása, életminőség javítása

A program prioritásának indoklása:

- az önkormányzatok alapvető feladatai közé tartozik az egészségügyi és szociális ellátás biztosítása

A program várható eredményei:

- az életminőség javulása

8.2.3 Kisebbségi és esélyegyenlőségi jogok biztosítása

A program célja:

- a településeken élő kisebbség és fogyatékos személyek számára az őket megillető jogok biztosítása

A program prioritásának indoklása:

- a településeken élő kisebbség és fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt

A program várható eredményei:

- a társadalom minden tagja számára egyenlő és optimális életkörülmények biztosítása

8.2.4 Kulturális élet fellendítése, a községi civil élet felpozícióba hozása

A program célja:

- a települések különböző érdeklődésű társadalmi csoportjai számára szervezett programokkal a kikapcsolódási igények kielégítése

A program prioritásának indoklása:

- Jelenleg a lakosság szerint is problémát jelent a korlátozott kulturális és egyéb kikapcsolódási lehetőség, leginkább a fiatalok számára községi szinten szervezett programok hiánya érezhető.

A program várható eredményei:

- A kikapcsolódási lehetőségek bővülése, a fiatalok számára is vonzó szervezett programok a közösségi élet felpozícióba hozását eredményezik. A fiatalok igényes keretek között történő szórakoztatása és kulturális igényeik fejlesztése pozitívan hat a község hangulatának e társadalmi réteg által történő megítélésére, erősítve bennük a település iránti kötődést is.

8.3 Gazdasági pillér

A fenntartható helyi gazdasági rendszer előnyben részesíti a helyi lehetőségeket, adottságokat és erőforrásokat, prioritásként jelenik meg a környezeti szempontok érvényesítése, a környezetet erő terhelések minimalizálása.

8.3.1 Az Önkormányzatok hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek biztosítása

A program célja:

- a települési önkormányzati feladatok ellátásához szükséges tőke előteremtése, biztosítása, meglévő lehetőségek kihasználása

A program prioritásának indoklása:

- a települési kötelező és a vállalt feladatok ellátása az önkormányzat feladata, biztosítva ezzel a település lakosságának megfelelő életminőségét és elősegítve a község fejlődését

A program várható eredményei:

- hatékony és gazdaságos önkormányzati működés

8.3.2 A mezőgazdaság fenntarthatóságának elősegítése

A program célja:

- Az erőforrásokkal kíméletesen gazdálkodó, hatékony és fenntartható mezőgazdaság kialakítása, mely és megélhetési forrást biztosít és segít fenntartani a természeti, környezeti értékeket.

A program prioritásának indoklása:

- A község legnagyobb gazdasági erőforrása a jó termőképeségű talaj. A községben tradicionálisan kialakult mezőgazdaság eltartóképesége azonban javításra szorul. A mezőgazdaság, mint tájhasználati forma egyben kulcsfontosságú a természeti erőforrások (talaj, vízbázisok, élővilág) fenntartható használatában, a kultúrtáj ápolásában és a biodiverzitás megőrzésében.

A program várható eredményei:

- A fenntartható mezőgazdasági földhasználati és gazdálkodási rendszerek alkalmazása hozzájárul a versenyképesség javulásához, a mezőgazdaság a termelési funkción túl környezeti, társadalmi, ökoszociális feladatok ellátására is képessé válik, közösségi haszna várhatóan megnő.

8.3.3 Gazdasági szektor fejlesztése

A program célja:

- Tiszaroff és Tiszagyenda gazdaságának húzóágazata a mezőgazdaság és a turizmus, azonban a települések több lábbon állásához szükség van a szekunder szektor további fejlesztésére, mindehhez megfelelő koordináció és kedvező feltételek biztosítására. A gazdaság fejlesztésekor ugyanakkor nem kerülhetnek háttérbe a környezetvédelmi szempontok és a környezettudatos magatartás.

A program prioritásának indoklása:

- A gazdaság dinamikus fejlesztéséhez, a beruházások, a tőke idevonzásához szükség van a gazdaság diverzifikációjára.

A program várható eredményei:

- gazdasági fellendülés, mezőgazdaság eltartó-képességének javulása (az öntözési lehetőség kialakításának, a mezőgazdaságra épülő feldolgozóiparnak köszönhetően), munkahelyek létrejötte, életkörülmények javulása

8.3.4 Falusi turizmus, horgász-, vadászturizmus fellendítése

A program célja:

- alternatív jövedelemforrás teremtése

A program prioritásának indoklása:

- a gazdasági struktúra bővítése céljából reális lehetőség nyílik a turisztikai potenciálok kihasználására

A program várható eredményei:

- növekvő idegenforgalom, megélhetési lehetőségek bővülése

9. Monitoring és visszacsatolás

A Local Agenda 21 program keretén belül szükség van az előrehaladás, a bekövetkezett változások, a teljesítmény értékelésére. Az egyes részek előrehaladásának méréséhez olyan egzakt mutatószámok (indikátorok) szükségesek, amelyek segítségével értékelhetők a bekövetkezett változások. Az indikátorok a környezeti-, társadalmi-, gazdasági folyamatok elemzéséhez, teljesítményértékeléshez nyújtanak segítséget és az információkat közérthető formában juttatják el a célszemélyekhez. Hozzájárulnak a társadalom szereplőinek tudatossága és viselkedése közötti eltérés csökkentésére, segítik a döntési folyamatok koordinációját – mindezt a fenntarthatóság alapelveinek érvényesülése érdekében. A fenntartható fejlődés három pillérén – a gazdasági aktivitás szintjén, a szociális viszonyok alakulásán és a környezet minőségén – bekövetkezett változásokat kell nyomon követni. A meghatározott mutatók hatás-ellenhatás párokra épülnek, melyekkel szemben a fő követelmények (SMART-rendszer):

- Alkalmas eredmények mérése
- Specifikus, konkrét
- Mérhető
- Elérhető, rendelkezésre áll
- Releváns, reális
- Időponthoz kötött

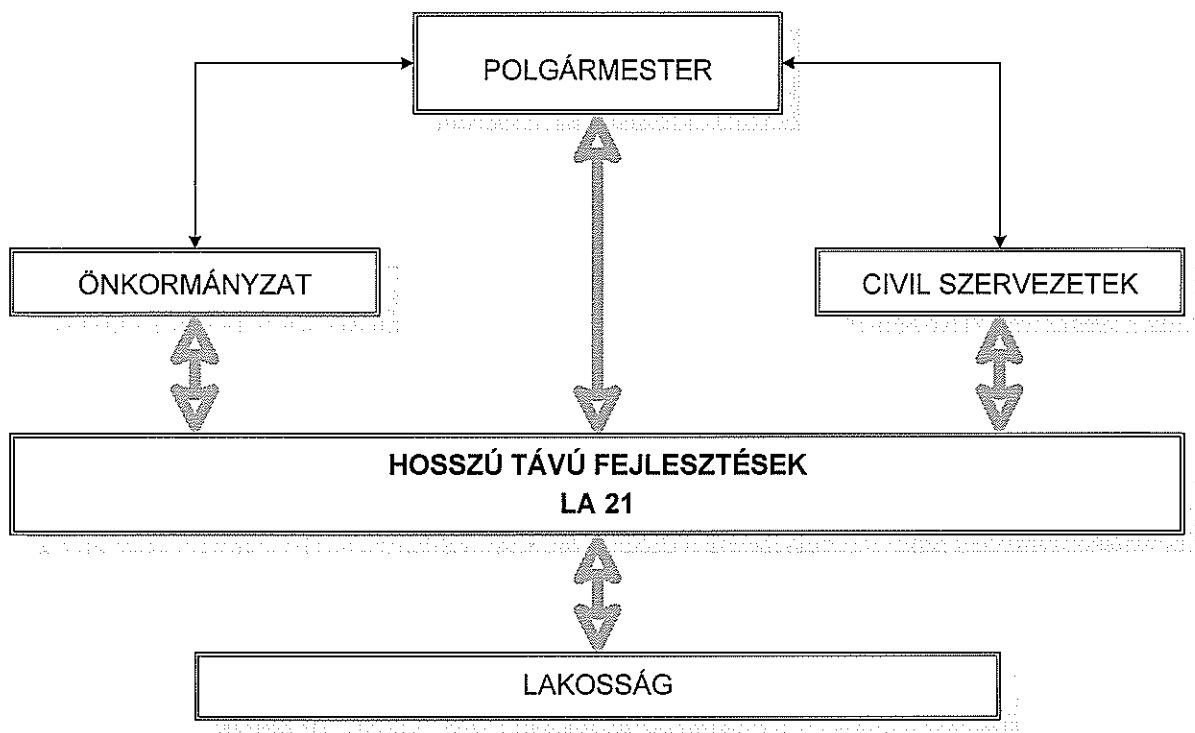
25. ábra: Indikátorok kritériumai

Azonban a LA21 nem csak racionális (főként gazdasági) érvekkel leírható élethelyzetekre kíván hosszú távú programot adni, hanem céljai között szerepel az érzelmi, mentális viszonyok változtatása is. Ezért szükség van olyan indikátorok alkalmazására is, melyek látszólag szubjektív értékítéletet jelenítenek meg, de ezen folyamatok értékelése elengedhetetlen jelentőségű a települést tekintve.

Fontos hangsúlyozni, hogy az egyes indikátorok nem elsősorban egy-egy állapot leírására törekednek, hanem a LA21 előrehaladásával, megvalósulásával kapcsolatos változásokat mutatják be, és alkalmasak a közösségi teljesítmény mérésére, vagy akár az országos, ill. nemzetközi trendekkel való összehasonlításra. Így a település össze tudja vetni saját fejlődését a szélesebb körű változásokkal.

A meghatározott célkitűzések megvalósulásának nyomon követése elsősorban az Önkormányzatok feladatkörébe tartozik. Továbbá biztosítani kell a szolgáltatók, a lakosság tájékoztatását az eredményekről és bekövetkezett változásokról.

A Local Agenda 21 program megvalósításának partnerségi kapcsolatait a 25. ábra szemlélteti.

25. ábra: A megvalósulás nyomon követése – partnerségi kapcsolatok

Az indikátorok meghatározásánál jól mérhető, a KSH adatbázisában is szereplő statisztikai paramétereket választottunk, melyeket táblázatos formában foglaltunk össze. Ezen fenntarthatósági pillérenként készített táblázatok ötvenkénti kitöltésével hosszú távon is nyomon követhetők az időközben bekövetkezett változások, folyamatok.

9.1 Célok és indikátorok – Környezeti pillér

Részcélok	Indikátorok	2011	2012	2015	2020	2025	2030
Környezet elemek és rendszerek állapotának védelme	összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (t)						
	a lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (t)						
	komposztáló háztartások száma (db)						
	biohulladék mennyisége (t)						
	helyi védettség alatt álló területek (m2)						
	felújításra szoruló középületek száma (db)						
	zajszennyezés mértéke (dB)						
	szén-dioxid (CO2) koncentráció (ppm)						
	erdőművelési ág aránya a területhasználatban (%)						
	biológiai aktivitás mértéke (%)						
Rendezett zöldfelületi rendszer kialakítása és fenntartása	összes zöldterület a településszerkezetben (m2)						
	egy főre jutó zöldterület (fő/m2)						
	szabványos játszóterek száma (db)						
	a zöldfelületek fenntartásra szánt költség (Ft/ha)						
	fenntartható energiahasználat témájú előadások résztvevőinek száma (fő)						
Megújuló energiaforrások alkalmazása helyi szinten	megújuló energiaforrást alkalmazó középületek száma (db)						
	megújuló energiaforrást alkalmazó háztartások száma (db)						
	egy főre jutó összes energiafogyasztás (fő/MJ)						
	burkolt utak aránya (%)						
Infrastrukturális helyzet	közsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)						

fejlesztése	közüemi ivóvízvezeték–hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)								
	szennyező anyagok (arzén, bór, ammónium, vas, mangán) mennyisége az ivóvízben (határérték felett/alatt)								
	önkormányzati kiépített járda hossza (km)								
	szilárd burkolatú külterületi utak hossza (km)								
	szilárd burkolatú belterületi utak hossza (km)								

9.2 Cél és indikátorok – Társadalmi pillér

Részcélok	Indikátorok	2011	2012	2015	2020	2025	2030
Humán erőforrás fejlesztése	állandó népesség száma (fő)						
	elvándorlások száma (eset)						
	környezeti neveléssel kapcsolatos rendezvények száma az óvodában és iskolában (db)						
	felnoftképzésben résztvevők száma (fő)						
	középiskolai oktatásban részesülők száma (fő)						
	felsőfokú oktatásban részesülők száma (fő)						
	általános iskolai tanulók száma (fő)						
	közcélú foglalkoztatásban résztvevők száma (fő)						
	nyilvántartott álláskereső száma (fő)						
	a háziorvosi ellátásban megjelentek és a meglátogatottak száma (eset)						
Egészségügyi és szociális helyzet fejlesztése	öregedési index *						
	születések száma (fő)						
	szociális gondozásban részesülők száma (fő)						
	családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)						
	önkormányzati segélyezésben részesülők száma (fő)						

Kisebbségi és esélyegyenlőségi jogok biztosítása	kisebbség működésére az önkormányzati költségvetésben elkülönített keret (Ft)									
Kulturális élet fellendítése, a közszégi civil élet felpezsdítése	akadálymentesített intézmények száma a településen (db)									
	kulturális rendezvények száma (db)									
	közművelődési intézmények száma (db)									
	kulturális rendezvényeken részt vevők száma (fő)									
	fiatalok számára tartott rendezvények száma (db)									
	civil szervezetek száma (db)									
	a könyvtár beiratkozott olvasóinak száma (fő)									
	településhez való kötődés (%)									

9.3 Célok és indikátorok – Gazdasági pillér

Részcélok	Indikátorok	2011	2012	2015	2020	2025	2030
Lakosságszám							
Önkormányzat hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek biztosítása	önkormányzati bevételek összesen (Ft)						
	önkormányzati kiadások összesen (Ft)						
	adóbevételek (Ft)						
	összes felvett támogatás (Ft)						
	összes elnyert pályázati forrás (Ft)						
	összes kifizetett pályázati önerő (Ft)						
A mezőgazdaság fenntarthatóságának elősegítése	összes mezőgazdasági használatú földterület (ha)						
	Agrárkörnyezet-gazdálkodási programban érintett földterület (ha)						
	egyéni gazdaságok száma (db)						

